

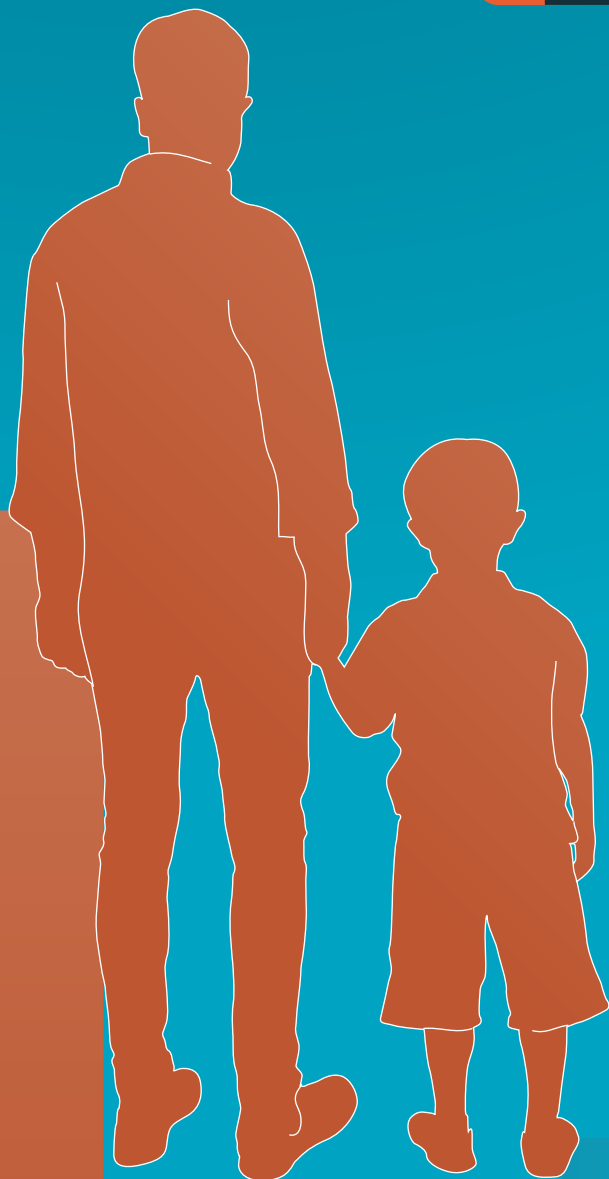
KAKOVOST
V VZGOJI IN
IZOBRAŽEVANJU

STRATEŠKE USMERITVE, UKREPI IN ANALIZE
IZOBRAŽEVALNE POLITIKE

Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji

Analiza stanja

KONČNO RAZISKOVALNO POROČILO

STRATEŠKE USMERITVE, UKREPI IN ANALIZE
IZOBRAŽEVALNE POLITIKE

Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji

Analiza stanja

KONČNO RAZISKOVALNO POROČILO

KAKOVOST
V VZGOJI IN
IZOBRAŽEVANJU

**Vključevanje in delo
z otroki priseljenci
v vrtcih in šolah v Sloveniji**

Analiza stanja

Končno raziskovalno
poročilo

Trajanje:

24. oktober 2024–31. avgust 2025

Izvajalec raziskave:

ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije

Vodja raziskave:

doc. dr. Marijanca Ajša Vižintin

Urednica končnega raziskovalnega poročila:

doc. dr. Marijanca Ajša Vižintin

Avtorice in avtor poročila:

doc. dr. Marijanca Ajša Vižintin

izr. prof. Mirjam Milharčič Hladnik

doc. dr. Maja Gostič

izr. prof. Jure Gombač

prof. dr. Marina Lukšič Hacin

Izdal in založil:

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje

Predstavnik:

dr. Vinko Logaj

Oblikovanje:

Humanfrog

Spletna publikacija

Publikacija je dosegljiva na:

https://zakakovost.si/files/2026/02/Analiza_priseljenci.pdf

Ljubljana, 2026

Publikacija je brezplačna.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

NAČRT ZA
OKREVANJE
IN ODPOORNOST

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

Analiza je nastala v okviru projekta Analitsko središče. Projekt Analitsko središče sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z Načrtom za okrevanje in odpornost (NOO) v okviru razvojnega področja C3 – Pametna, trajnostna in vključujoča rast, komponente C3 K5 – Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), za ukrep C3.K12. IE / Celovita transformacija (trajnost in odpornost) zelenega in digitalnega izobraževanja.

ZRC SAZU

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 269465347
ISBN 978-961-7202-55-7 (PDF)

VSEBINA

UVOD	5	UČENJE IN ORGANIZACIJA	95	Izzivi pri učenju slovenščine / začetnem	143
METODOLOGIJA	19	ZAČETNEGA POUKA		pouku slovenskega jezika / intenzivnem	
Kvalitativna raziskava	20	SLOVENŠČINE KOT UČNEGA		tečaja slovenščine	
Kvantitativna raziskava	24	JEZIKA V OSNOVNI IN			
VARNO, SPODBUDNO IN	33	SREDNJI ŠOLI TER UČENJA		DOBRE PRAKSE VKLJUČEVANJA	145
MEDKULTURNO UČNO OKOLJE		SLOVENŠČINE V VRTCU		PRISELJENCEV V VZGOJNO-	
Vključevanje otrok priseljencev v	34	Izvedba začetnega pouka	97	IZOBRAŽEVALNE ZAVODE	
vrtnice, osnovne in srednje šole ter		slovenščine / intenzivnega tečaja		Vrtci	147
dijaške domove in sodelovanje s		slovenskega jezika		Osnovne šole	151
starši, z lokalno skupnostjo		Izčrpane izvajalke intenzivnega	104	Srednje šole	169
Podporne dejavnosti pri vključevanju	34	tečaja slovenščine v srednjih šolah			
Varno, spodbudno in medkulturno učno	44	Najprej na tečaj in več ur	108	PREDLOGI SISTEMSKIH IN	181
okolje		Učenje slovenščine v vrtcih	114	NORMATIVNIH SPREMEMB	
Sodelovanje s starši in z lokalnimi organi-	51	Podpora vodstva je ključna	114	Predlogi sprememb v vrtcih in šolah	182
zacijami		OCENA OBSTOJEČIH IN	116	Identifikacija vprašanj, ki potrebujejo	186
Podporni sistemski procesi pri	66	POTREBNIH KOMPETENC,		nadaljnjo raziskovalno poglobitev	
vključevanju in učenju jezika: koor-		ZNANJ ZA VKLJUČEVANJE			
dinacija vključevanja, prilagoditve in		Pridobivanje znanj in kompetenc,	120	ZAKLJUČEK	190
individualizacija, dijaški domovi in		potrebni za vključevanje		LITERATURA IN VIRI	201
delo		Znanje in kompetence, potrebne za	127	PRILOGI	204
Koordinacija vključevanja	67	vključevanje		Priloga 1: Usmeritvena vprašanja za	205
Prilagoditve in individualizacija	85	Identifikacija izzivov in potrebnih	139	fokusno skupino	
Dijaški domovi	94	področij izboljšav		Priloga 2: Spletni anketni vprašalnik	207
		Izzivi vključevanja	141		

.....

U V O D

V okviru raziskave »Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja«, ki ga je izvedel ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, C3350-24-931004, financiralo pa Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije, Analitsko središče (v nadaljevanju MVI), so bile izvedene naslednje dejavnosti:

Preglednica 1

Dejavnosti projekta in njihovo trajanje, rezultati projekta.

Dejavnosti	Trajanje	Rezultati
priprava instrumentarija (anketni vprašalnik, usmeritvena vprašanja za kvalitativno raziskavo), testiranje in posodobitev, priprava baz e-naslovov slovenskih vzgojno-izobraževalnih organizacij (vrtcev, osnovnih in srednjih šol)	od oktobra do decembra 2024	usmeritvena vprašanja za kvalitativno raziskavo, anketni vprašalnik za kvantitativno raziskavo, baza e-naslovov vrtcev, OŠ in SŠ
posvet, vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: primerjava perspektiv različnih deležnikov	6. 3. 2025, ZRC SAZU	predstavitev delnih rezultatov kvantitativne analize, deljenje izkušenj, izzivov vključevanja: otroci priseljenci, učiteljica in učitelj, predstavnice slovenskih univerz idr.
večkratno razpošiljanje pozivov za sodelovanje pri kvantitativni raziskavi	od decembra 2024 do junija 2025	doseženih sodelujočih več kot 50 % slovenskih vrtcev, OŠ in SŠ

Dejavnosti	Trajanje	Rezultati
kvalitativna raziskava, izvedba	od 5. 6. do 1. 7. 2025.	izvedba fokusnih skupin na 12 slovenskih vzgojno-izobraževalnih organizacijah, od tega 4 vrtci, 4 OŠ in 4 SŠ
kvalitativna raziskava, analiza	julij 2025	Raziskovalno poročilo 1 (RP1) (Vižintin & Milharčič Hladnik, 2025)
kvantitativna raziskava, izvedba	od 15. 12. 2024 do 30. 6. 2025	sodelujočih 519 oz. 50,4 % vseh slovenskih vzgojno-izobraževalnih organizacij, od tega 40 % vseh vrtcev (167), 55 % vseh OŠ (251) in 56 % vseh SŠ (101)
kvantitativna raziskava, analiza	julij 2025	Raziskovalno poročilo 2 (RP2) (Gostič & Vižintin, 2025)
zaključno poročilo	avgust 2025	Zaključno poročilo (ur. Vižintin, 2025)

Pričujoče končno raziskovalno poročilo prinaša rezultate, analizo in sintezo dveh raziskav, opravljenih za namene projekta »Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja« leta 2024 in 2025 ter predloge za spremembe na področju vključevanja otrok priseljencev, v uvodnem delu pa tudi nekaj ugotovitev iz mednarodnih raziskav.

Izhajajoč iz izkušenj in ugotovitev iz preteklih mednarodnih in slovenskih projektov, pri katerih je ZRC SAZU sodeloval kot vodilni ali sodelujoči partner, mdr. Medkulturni odnosi (2010–2011), Eduka – Vzgajati k različnosti (2011–2014), Le z drugimi smo (2016–2021), projektov, v katerih smo sodelovali kot zunanji sodelavci, sodelavke, npr. Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja (2016–2021), iz individualnih raziskav in objav na področju vključevanja, medkulturne vzgoje in izobraževanja, migracij (Žitnik & Dimkova, 2012; Vižintin, 2016, 2017, 2018, 2019, 2022; Vižintin & Kern, 2022; Milharčič Hladnik & Kožar Rosulnik, 2021; Klun & Alali & Gombač, 2022; Kožar Rosulnik & Vižintin, 2024; Lukšič Hacin, 2024 idr.) ter iz raziskav in objav drugih kolegic, kolegov na področju vključevanja, medkulturne vzgoje in izobraževanja, migracij (Šabec, 2016; Rutar, 2018; Žakelj & Lenarčič, 2017; Kajzer, 2019; Zorman & Zudič, 2019; Lesar, Majcen & Podlessek, 2020; Ermenc, Štefanc & Mažgon, 2020; Dežan & Sedmak, 2020; Gril, Autor & Žmavc, 2022; Ermenc, 2023; Pulko & Jontes, 2023; Knez, 2024 idr.) smo za potrebe projekta »Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja« izvedli dve novi raziskavi (Gostič & Vižintin, 2025; Vižintin & Milharčič Hladnik, 2025).

Razlogi za pripravo raziskave z naslovom »Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja« so kompleksni. Kot je bilo zapisano v razpisu MVI, predstavljajo sodobni migracijski tokovi mnogovrsten pojav, v katerega je vključena večina držav kot države izvora, tranzita ali ciljne države. Ključni vzroki za migracije so politične, varnostne in razvojne narave, vse bolj v ospredje pa stopajo tudi vzroki, vezani na slabšanje življenjskih razmer zaradi degradacije naravnega okolja, pomanjkanja osnovnih virov ter ekstremnih vremenskih pojavov. Vodenje celovite politike priseljevanja, dinamičnega in hitro spreminjajočega se pojava, Republika Slovenija naslavlja s *Strategijo vključevanja*

tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije (MNZ, 2023) ter poudarja tudi pomen sodelovanja z izobraževalnimi in znanstvenoraziskovalnimi ustanovami ter s skupnostmi lokalne samouprave in nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju priseljevanja.

Temelje za razvoj multikulturnega izobraževanja predstavljajo Smernice za vključevanje otrok, učencev in dijakov iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem (ZRSS, 2024) in Smernice za vključevanje otrok in mladostnikov z začasno zaščito v vzgojno-izobraževalne zavode (ZRSS, 2022). Vrtec in šola imata z zagotavljanjem izobraževanja in socializacije ključno vlogo pri vključevanju otrok priseljencev ter predstavljata enega pomembnejših dejavnikov zagotavljanja enakih možnosti za te otroke.

Z izrazom otrok priseljenec poimenujemo otroke v vrtcih, učence v osnovnih in dijake v srednjih šolah ter v dijaških domovih, katerih materni jezik ni slovenski. To so otroci, ki so se k nam priselili zaradi ekonomskih in drugih razlogov, ali pa so to otroci, prosilci za mednarodno zaščito oz. otroci z mednarodno zaščito oz. otroci z začasno zaščito. V pričujočem poročilu so z izrazom otroci priseljenci poimenovani otroci priseljenci v vrtcih in osnovnih šolah, za otroke priseljence v srednjih šolah se uporablja besedna zveza priseljene dijakinje, dijaki.

V zadnjih desetih letih se beleži porast vključenih otrok priseljencev. V vrtcih beležimo povečanje vključenih priseljenih otrok s 4,2 % v šolskem letu 2016/2017 na 10,8 % v šolskem letu 2025/2026 ter v osnovnošolskem izobraževanju s 4,3 % v šolskem letu

2016/2017 na 9,8 % v šolskem letu 2025/2026.¹ Najmanjši porast je opaziti na področju srednjega šolstva, kjer je bil delež vključenih dijakov priseljencev v šolskem letu v šolskem letu 2016/2017 5,3 % in v letu 2025/2026 7,2 %; od tega jih je 39,3 % vključenih v strokovno, 32,7 % v poklicno, 15,2 % v splošno, 8,5 % v nižje poklicno izobraževanje, 4,2 % v poklicno-tehniško srednješolsko izobraževanje.² V zadnjih desetih letih beležimo tudi večjo raznolikost držav in v večjem deležu se v slovenske vrtce in šole vključujejo otroci iz neslovanskih jezikovnih in raznovrstnih kulturnih okolij.³

V Sloveniji in v večini evropskih izobraževalnih sistemov imajo šoloobvezni otroci priseljenci enake pravice in dolžnosti sodelovati v izobraževanju kot njihove vrstnice, vrstniki, rojeni v sprejemni državi (Eurydice, 2020). Slovenija je prepoznana kot ena izmed držav, ki ima razvite posebne strategije in akcijske načrte za vključevanje otrok priseljencev v izobraževalni sistem. Poseben poudarek je na jezikovni in učni pomoči, saj je prav pomanjkanje znanja slovenskega jezika največja ovira za uspešno vključevanje in doseganje učnih uspehov. Poudarjen je pomen celostnega (»whole-child«) pristopa, ki poleg akademske podpore vključuje tudi socialno in čustveno podporo otrokom priseljencem. Takšen pristop dokazano prispeva k izboljšanju šolskih dosežkov in zmanjšanju tveganja za zgodnje opuščanje šolanja (Eurydice, 2020), podpirajo ga tudi

1 Podatek vključuje otroke in tuje državljane, ki obiskujejo vrtec.

2 CEUVIZ, MVI. Podatek vključuje dijake s tujim državljanstvom ali s stalnim bivališčem izven RS.

3 V vrtce se številčno največ otrok vključuje iz držav Bosne in Hercegovine, Kosova, Makedonije, Srbije in Ukrajine. Številčno največ učencev se je v preteklem šolskem letu vpisalo v program osnovne šole iz Bosne iz Hercegovine, Kosova, Makedonije, Srbije in Ruske federacije. Številčno največ dijakov priseljencev se je v preteklem šolskem letu vpisalo v programe srednješolskega in poklicnega izobraževanja iz Bosne iz Hercegovine, Kosova, Makedonije in Srbije.

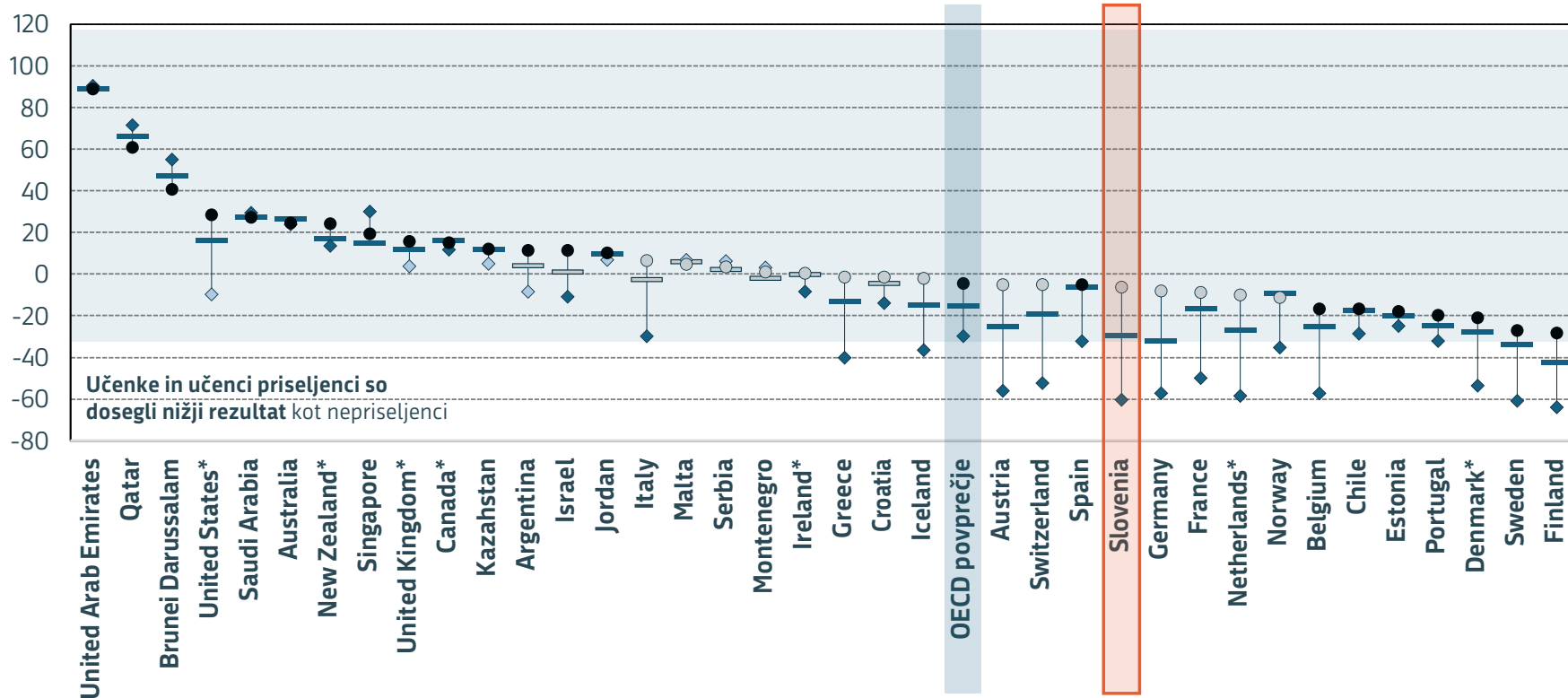
slovenske *Smernice za vključevanje* (2024). Evropska komisija je leta 2023 objavila poročilo Eurydice o spodbujanju raznolikosti in inkluzije v šolah v Evropi. V Sloveniji med drugim etnično ozadje in nacionalnost nista med glavnimi razlogi za zaznane primere diskriminacije v šolah. Slovenija (podobno kot večina evropskih držav) poroča, da je glavno področje sodelovanja med najvišjimi izobraževalnimi organi in drugimi organizacijami, ki so aktivne na področju raznolikosti in vključenosti v šolah (npr. nevladne organizacije), podpora šolam za spodbujanje raznolikosti in vključenosti, ne pa posebej tudi vključevanje otrok priseljencev. Med glavnimi cilji zakonodaje, strategij in akcijskih načrtov na najvišji ravni, ki spodbujajo raznolikost ter vključenost v šolah, je tudi spodbujanje raznolikosti in vključenosti otrok priseljencev. V šolskih kurikulumih v Sloveniji ni posebej ciljanih specifičnih skupin otrok pri naslavljanju raznolikosti in vključenosti (tudi ne otrok priseljencev), so pa otroci priseljenci posebej naslovljeni v ciljno usmerjenih politikah in ukrepih za zagotavljanje učne podpore, ne pa tudi za zagotavljanje socialno-čustvene podpore (European Commission/EACEA/Eurydice, 2023; Vižintin & Magdič, 2025).

Mednarodne raziskave že vrsto let kažejo, da učenke, učenci priseljenci v Sloveniji (in širše v Evropi) praviloma dosegajo nižje učne rezultate kot njihove vrstnice, vrstniki, ki niso priseljeni. Vendar to velja brez upoštevanja socialno-ekonomskega statusa (SES) učenk in učencev priseljencev in jezika, ki ga ti govorijo doma. Rezultati raziskave PISA kažejo, da sta to dva zelo pomembna dejavnika, ki (še posebej v Sloveniji) pojasnjujeta velik del razlik v učnih dosežkih med obema skupinama učenk in učencev. Grafikon 1 prikazuje razlike v številu doseženih točk pri matematiki glede na status priseljenca v raziskavi PISA 2022, in sicer pred upoštevanjem SES in jezika 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, po upoštevanju SES ter po upoštevanju SES in jezika.

Grafikon 1**Razlike v številu doseženih točk pri matematiki glede na status priseljence (PISA, 2022).**

Vir: OECD, PISA 2022 Database, Figure I.77 (OECD, 2023). Opomba: Statistično značilne razlike v dosežkih iz matematike so prikazane v temnejši barvi.

Razlika v točkah ◆ Pred upoštevanjem SES in doma govorečega jezika — Po upoštevanju SES ○● Po upoštevanju SES

Podatki kažejo, da so 15-letnice in 15-letniki priseljenci pri matematiki dosegli povprečno 60 točk manj od 15-letnic in 15-letnikov, ki niso priseljenci. Po upoštevanju socialno-ekonomskega statusa se ta razlika več kot prepolovi (–29), vendar še vedno obstaja, ob upoštevanju SES in doma govorečega jezika pa ta razlika znaša le še –6 točk in ni statistično značilna. Podobno velja za dosežke pri branju v raziskavi PISA 2022 in za vse cikle raziskave PISA od leta 2012 naprej.

Tudi npr. raziskave TIMSS 2023 (matematika in naravoslovje, četrtošolke in četrtošolci), ICCS 2022 (državlјanska vzgoja in izobraževanje, osmošolke in osmošolci) ter ICILS 2023 (računalniška in informacijska pismenost, osmošolke in osmošolci) kažejo na nižje dosežke učenk in učencev priseljencev v primerjavi z nepriseljenimi (Vižintin & Magdič, 2025).⁴

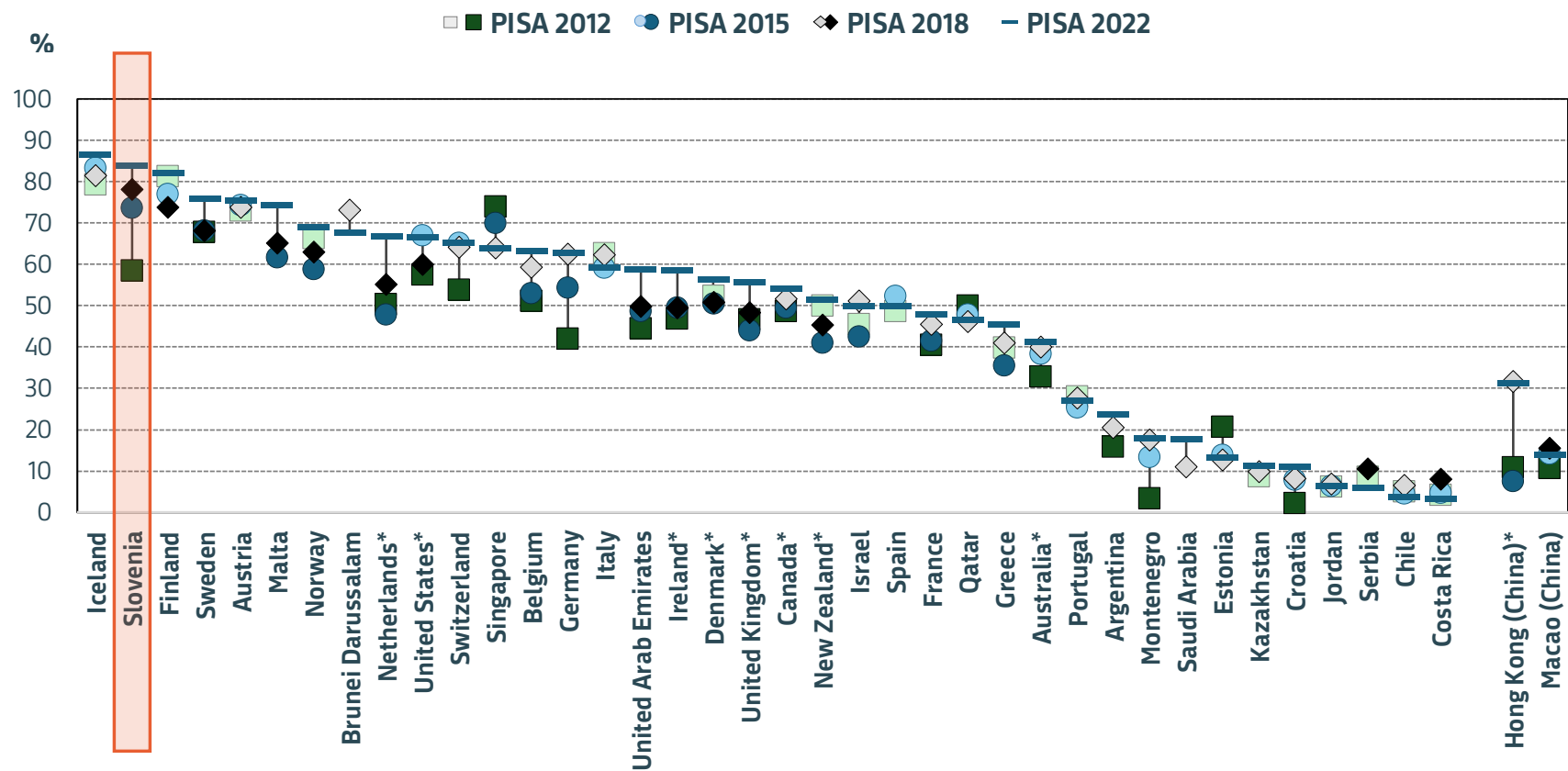
Raziskava PISA tudi pokaže, da je razlika v SES med 15-letnicami in 15-letniki sprejemne države in priseljenci v Sloveniji med najvišjimi od vseh držav OECD, hkrati pa je tudi delež 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, ki doma ne govorijo učnega jezika med 15-letnicami in 15-letniki priseljenci v Sloveniji (83 %) drugi najvišji od vseh držav, ki so leta 2022 sodelovale v raziskavi PISA. Grafikon 2 prikazuje delež 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, ki doma ne govorijo učnega jezika, po posameznih ciklih raziskave PISA (Vižintin & Magdič, 2025).

⁴ Lastni izračuni Sektorja za kakovost in analize, MVI, na podlagi podatkovnih baz omenjenih raziskav. Pri teh raziskavah smo po vzoru raziskave PISA za učenke in učence priseljence upoštevali tiste, katerih oba starša sta bila rojena v tujini in tudi otroci, rojeni v tujini (1. generacija priseljencev) ali otroci, rojeni v Sloveniji in sta oba starša bila rojena v tujini (2. generacija priseljencev). Pri teh raziskavah nismo računali tudi vpliva SES in jezika na razliko v učnih dosežkih med obema skupinama učenk in učencev.

Grafikon 2

Delež 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, ki doma ne govorijo učnega jezika, po ciklih raziskave PISA.

Vir: OECD, PISA 2022 Database, Slika I.7.4 (OECD, 2023). Opomba: Statistično značilne razlike v deležih 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, ki doma ne govorijo učnega jezika, med PISA 2022 in prejšnjimi cikli raziskave so prikazane v temnejši barvi.

Iz grafikona 2 je med drugim razvidno, da se je ta delež med letoma 2012 in 2022 v Sloveniji povečal za več kot 20 odstotnih točk, kar je največja razlika med vsemi državami OECD. To dodatno utrjuje pomembnost ustreznega učenja jezika okolja oz. učnega jezika za učenke in učence priseljence. Pri tem izpostavljamo, da doma govoriti svoj materni jezik ali vzgajati otroka v obeh maternih jezikih staršev, četudi nobeden od njih ni večinski, ni tisto, kar vpliva na nižji učni uspeh, ampak izziv predstavlja ustrezno učenje jezika okolja oz. učnega jezika, to pa je odgovornost vzgojno-izobraževalnih organizacij. Cummins (2001) navaja, da predstavljajo jezikovne in kulturne izkušnje otrok priseljencev, ki jih imajo od doma, temelj za njihovo prihodnje učenje, na katerih je treba graditi, ne pa jih rušiti.

Po podatkih Eurostata je delež učenk, učencev, rojenih v tujini, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, v Sloveniji več kot dvakrat višji (11,6 %) od deleža učenk, učencev, rojenih v sprejemni državi (4,4 %). Podobno velja za večino evropskih držav.⁵ Kljub temu sta oba deleža za Slovenijo med najnižjima v primerjavi z drugimi evropskimi državami.

Raziskava PISA tudi pokaže, da 15-letnice in 15-letniki priseljenci v povprečju držav OECD izkazujejo nižji občutek pripadnosti šoli kot nepriseljenci, kar pa ne velja tudi za Slovenijo, saj tako raziskava PISA 2018 kot 2022 pokažeta, da ni razlik v občutku pripadnosti med obema skupinama v Sloveniji.⁶ Podobno velja za samozaznano doživljanje medvrstniškega nasilja s strani 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, razen za leto 2018 za Slovenijo.

5 Podatki so za leto 2024. Vir: Eurostat, edat_lfse_02.

6 OECD PISA Database, Tabela III.B1.9.4 (2018) in Tabela II.B1.1.2 (2022).

Tako kot pri zaznanem občutku pripadnosti tudi pri doživljanju medvrstniškega nasilja 15-letnice in 15-letniki priseljenci v povprečju v državah OECD poročajo o nekoliko večjem doživljanju medvrstniškega nasilja kot nepriseljenci, kažejo podatki PISA 2015, 2018 in 2022.⁷ V Sloveniji ni razlik v zaznavanju medvrstniškega nasilja med obema skupinama v raziskavah PISA 2015 in 2022, v raziskavi PISA 2018 pa razlika obstaja. Delež 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, ki poroča o tem, da so bili deležni medvrstniškega nasilja vsaj nekajkrat na mesec, je za 7 odstotnih točk višji (27 %) kot pri nepriseljencih (20 %). Razlika je statistično značilna.⁸ Tudi podatki raziskav TIMSS 2023, ICCS 2022 ter ICILS 2023 za Slovenijo kažejo, da ni razlik v občutku pripadnosti in doživljanju medvrstniškega nasilja med obema skupinama učenk in učencev (Vižintin & Magdič, 2025).⁹

Poglejmo še podatke o zaznani podpori učiteljev s strani učenk in učencev priseljencev. Medtem ko podatki raziskave PISA 2022 kažejo, da 15-letnice in 15-letniki priseljenci v povprečju v državah OECD zaznavajo višjo podporo učiteljev kot njihovi sovrstniki iz sprejemne države, tudi v Sloveniji, pa raziskava PISA 2018 ne pokaže razlik v zaznani podpori med 15-letnicami in 15-letniki priseljenci in nepriseljenci v povprečju v državah OECD, tudi ne v Sloveniji. Raziskavi TIMSS 2023 in ICCS 2022 kažeta na podobno zaznavanje podpore učiteljev med obema skupinama učenk in učencev (Vižintin & Magdič, 2025).¹⁰

7 OECD PISA Database, Tabela III.8.3 (2015), Tabela III.B1.2.4 (2018) in Tabela II.B1.3.31 (2022).

8 OECD PISA 2018 Database, Tabela III.B1.2.4

9 Lastni izračuni Sektorja za kakovost in analize, MVI.

10 Lastni izračuni Sektorja za kakovost in analize, MVI.

S področja zagotavljanja vključujočega večjezičnega in večkulturnega okolja so bile v Sloveniji obdobju 2012–2023 izvedene različne analize, študije in raziskave, ki so preučevale izzive in ponujale rešitve pri celovitem vključevanju in delu z otroki priseljenci.¹¹ Med izzivi oblikovanja uspešnih praks izstopa tako pomanjkanje znanja in izkušenj strokovnih delavcev in vodstev vrtcev ter šol, ki se kaže kot nemoč pri uresničevanju pedagoškega procesa v jezikovno in kulturno heterogenih skupinah oz. oddelkih. Zaradi vse večje raznolikosti domačih jezikov priseljencev in kultur se v šolah in vrtcih povečuje zahtevnost medsebojnega sporazumevanja med otroki in strokovnimi delavkami, delavci. Neposredno vključevanje učenk, učencev v razrede – brez znanja jezika, ki se uporablja pri pouku – predstavlja izziv tako za učiteljice, učitelje kot za učenke, učence. Učiteljice, učitelji se za to nalogo počutijo premalo usposobljeni, nekateri med njimi že daljši čas menijo, da bi se otroci morali udeležiti intenzivnega učenja jezika in pouka slovenskega jezika nekaj mesecev pred prihodom v šolo (Knez, 2012; Vižintin, 2017). Tovrstni strokovni razmisleki in širši diskurz kažejo na potrebo po celoviti nadgradnji ukrepov in sistema vključevanja tujejezičnih otrok, ki bo temeljila na dokazih, podatkih ter obstoječih dobrih praksah vrtcev in šol ter razvitih modelih na različnih projektih. Potrebna je pregledna analiza obstoječega stanja, praks ter potreb na področju vključevanja otrok priseljencev.

Pričujoče zaključno raziskovalno poročilo naslavlja te izzive. Temelji na obeh raziskavah, opravljenih v letu 2024 in 2025 (Gostič & Vižintin, 2025 / RP1; Vižintin & Milharčič Hladnik, 2025 / RP2) in odgovarja na tri glavna raziskovalna vprašanja:

¹¹ Poročilo o evalvaciji Predloga programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (2018).

1. Kako zagotavljajo varno, spodbudno in medkulturno okolje za vključevanje otrok priseljencev?
2. Kako poteka učenje in organizacija začetnega pouka / intenzivnega tečaja slovenščine?
3. Katere so potrebne kompetence in znanja strokovnih delavk, delavcev za vključevanje?

Predstavljena je analiza in sinteza odgovorov na vprašanja, kako poteka vključevanje otrok priseljencev v vrtce, osnovne in srednje šole ter dijaške domove in sodelovanje s starši z lokalno skupnostjo; ki so podporni sistemski procesi pri vključevanju in učenju jezika. Posebno poglavje je namenjeno učenju in organizaciji začetnega pouka slovenščine kot učnega jezika v osnovni in srednji šoli ter učenja slovenščine v vrtcu. Oceni obstoječih in potrebnih kompetenc, znanj strokovnih delavk, delavcev za vključevanje sledijo dobre prakse na področju vključevanja. Na koncu so podani predlogi sistemskih in normativnih sprememb.

Raziskovalni podatki, ki smo jih pridobili za analizo, so shranjeni na ZRC SAZU, Inštitutu za slovensko izseljenstvo in migracije.

Vsem sodelujočim vzgojno-izobraževalnim organizacijam in njihovim zaposlenim se za sodelovanje na posvetu in pri raziskavah najlepše zahvaljujemo.

.....

METODOLOGIJA

Za namene projekta »Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja« sta bili v letu 2024 in 2025 opravljeni dve raziskavi:

- kvalitativna raziskava je bila opravljena v dvanajstih slovenskih vzgojno-izobraževalnih organizacijah junija in julija 2025, analiza je bila predstavljena v t. i. Raziskovalnem poročilu 1 (v nadaljevanju RP1), ki sta ga pripravili Marijanca Ajša Vižintin in Mirjam Milharčič Hladnik (Vižintin & Milharčič Hladnik, 2025);
- kvantitativna raziskava je potekala od decembra 2024 do junija 2025, v njej je sodelovalo 519 oz. 50,4 % slovenskih vzgojno-izobraževalnih organizacij,¹² analiza je bila predstavljena v t. i. Raziskovalnem poročilu 2 (v nadaljevanju RP2), ki sta ga pripravili Maja Gostič in Marijanca Ajša Vižintin (Gostič & Vižintin, 2025).

KVALITATIVNA RAZISKAVA

K sodelovanju v kvalitativni raziskavi (RP1) so bile povabljene vzgojno-izobraževalne organizacije z deležem otrok priseljencev večinoma več kot 20 % (samoocena v anonimni kvantitativni raziskavi ali podatki MVI). Poleg (samo)ocene deleža otrok priseljencev in pripravljenosti za sodelovanje smo upoštevali tudi regijsko zastopanost, tako da je bila kvalitativna raziskava opravljena v različnih statističnih regijah: osrednjeslovenska (v 3 vzgojno-izobraževalnih organizacijah), jugovzhodna (3), savinjska (2), obalno-kraška (1), goriška (1), gorenjska (1), podravska (1). Fokusne skupine sta koordinirali in analizirali izr. prof. Mirjam Milharčič Hladnik in doc. dr. Marijanca Ajša Vižintin.

¹² Sodelovali so vrtci, osnovne in srednje šole, ne pa višješolski zavodi.

Vzgojno-izobraževalne organizacije so bile vnaprej naprošene, da pri fokusni skupini sodeluje od tri do pet oseb z naslednjimi odgovornostmi/funkcijami: vodstvo (vodja, pomočnice, pomočniki) ali svetovalna služba; dve vzgojiteljici oz. učiteljici, učitelja, ki imata v svoji skupini/ razredu otroke priseljence; oseba, ki izvaja tečaj slovenščine; oseba z lastno izkušnjo preseljevanja, če imajo zaposleno.

Po predhodnem dogovoru so bile fokusne skupine izvedene v dvanajstih slovenskih vzgojno-izobraževalnih organizacijah od 5. junija do 1. julija 2025 v štirih vrtcih (V1–V4), štirih osnovnih šolah (O1–O4) in štirih srednjih šolah (S1–S4). Vsem vzgojno-izobraževalnim organizacijam so bila vnaprej po e-pošti poslana usmeritvena vprašanja za fokusno skupino in soglasje za sodelovanje v raziskavi; vprašanja so dostopna v Prilogi 1. Sodelujočim je bila zagotovljena anonimnost, zato so imena organizacij šifrirana.

Preglednica 2

Šifranti sodelujočih vrtcev, osnovnih in srednjih šol z regijo, datumom izvedbe fokusne skupine, številom sodelujočih in z deleži otrok priseljencev.

Šifra	Statistična regija	Datum	Št. oseb	Št. vseh otrok	Število otrok priseljencev	Delež (%) otrok priseljencev (2023/24)
V1	Savinjska	5. 6. 2025	3	572	137	24
V2	Gorenjska	10. 6. 2025	3	1534	297	19
V3	Osrednjeslovenska	18. 6. 2025	5	670	141	21

Šifra	Statistična regija	Datum	Št. oseb	Št. vseh otrok	Število otrok priseljencev	Delež (%) otrok priseljencev (2023/24)
V4	Obalno-kraška	24. 6. 2025	4	729	94	13
O1	Osrednjeslovenska	9. 6. 2025	3	458	163	36
O2	Podravska	18. 6. 2025	4	264	107	41
O3	Goriška	19. 6. 2025	3	717	85	12
O4	Jugovzhodna	1. 7. 2025	5	984	48	5
S1	Osrednjeslovenska	10. 6. 2025	3	736	150	20
S2	Jugovzhodna	13. 6. 2025	4	1168	103	9
S3	Savinjska	5. 6. 2025	3, pisno	368	98	27
S4	Jugovzhodna	17. 6. 2025	4	152	16	11

Viri za vrtce: vodstvo sodelujočih vrtcev, 2023/24, avgust 2025; za osnovne šole: interno gradivo MVI, CEUVIZ, 2023/24 (1. 6. 2024); za srednje šole: interno gradivo MVI, CEUVIZ, 15. 10. 2024. V = vrtec, O = osnovna šola, S = srednja šola.

Pri osnovnih in srednjih šolah smo upoštevali samooceno v kvantitativni raziskavi (RP2) in podatke MVI. Pri vrtcih smo v vabilu k raziskavi upoštevali samo samooceno v kvantitativni raziskavi (RP2), saj podatkov MVI o deležu otrok priseljencev nismo imeli, naknadno pa smo pridobili realno oceno od vodstva sodelujočih vrtcev. Polovica od sodelujočih vzgojno-izobraževalnih organizacij v kvalitativni raziskavi (RP1) je imela vsaj 20 % otrok priseljencev, druga polovica pa manj kot 20 % oz. natančneje dva vrtca, dve osnovni in dve

srednji šoli sta imeli delež otrok priseljencev od 20 do 41 %; dva vrtca, dve osnovni in dve srednji šoli so imeli delež otrok priseljencev od 5 do 19 %.

Fokusne skupine se je udeležilo od tri do pet oseb na posamezni vzgojno-izobraževalni organizaciji – v večini primerov sočasno; v posameznih primerih je ena od sodelujočih prišla pozneje oz. odšla prej zaradi drugih obveznosti; v enem primeru pa je sodelovanje potekalo postopno (S2): najprej vodstvo in svetovalna služba, potem učiteljica z lastno izkušnjo priseljevanja in nazadnje izvajalka intenzivnega tečaja slovenščine.

Načrtovano je bila, da bo fokusna skupina potekala eno do dve šolski uri, a je v večini primerov potekala dve do tri šolske ure. Pogovor smo zvočno posneli in pred analizo transkribirali. Izjema je bila ena od srednjih šol (S3), ki je privolila v sodelovanje, a je izrecno želela, da odgovori pisno in pošlje odgovore po e-pošti, tako da je bila fokusna skupina izvedena na enajstih vzgojno-izobraževalnih organizacijah.

Na sodelujočih vzgojno-izobraževalnih organizacijah izpostavljajo, uporabljajo in nadgrajujejo izkušnje, pridobljene v dveh preteklih nacionalnih projektih, ki sta jih financirala Evropski socialni sklad (ESS) in MVI (2016–2021): SIMS – Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja, ki sta ga izvajala ISA inštitut in Osnovna šola Koper ter LZDS – Le z drugimi smo, ki sta ga izvajala ZRC SAZU in Pedagoški inštitut.

Posnetki fokusnih skupin so shranjeni na ZRC SAZU, Inštitutu za slovensko izseljenstvo in migracije, so transkribirani in šifrirani. Na istem mestu so shranjena tudi soglasja dvanajstih sodelujočih vzgojno-izobraževalnih organizacij v kvalitativni raziskavi.

KVANTITATIVNA RAZISKAVA

K anonimni spletni kvantitativni raziskavi (RP2) smo povabili vse slovenske vrtce, osnovne (OŠ) in srednje šole (SŠ), kamor smo prišteli tudi tri sodelujoče dijaške domove. Zbiranje podatkov je potekalo od decembra 2024 do junija 2025. Pričakovali smo, da bo v raziskavi sodelovalo 50–60 % vseh omenjenih organizacij, približno enakomerno zastopanih v vseh slovenskih regijah. Vsi sodelujoči so pred izpolnjevanjem potrdili obveščeno soglasje na način: »S klikom na gumb "Naslednja stran" potrjujete svojo privolitev za udeležbo v raziskavi in dovolite uporabo rezultatov v pedagoške ali znanstveno-raziskovalne namene.« Osebnostne podatke varujemo v skladu s Splošno uredbo o varstvu podatkov (GDPR).

Za potrebe raziskave smo oblikovali spletni anketni vprašalnik, ki je bil zasnovan z namenom pridobivanja podatkov o obsegu in značilnostih vključevanja otrok priseljencev v slovenske vzgojno-izobraževalne ustanove ter o praksah in izzivih, s katerimi se soočajo strokovni delavci. Vprašalnik je bil razvit na podlagi raziskovalnih ciljev ter pregleda relevantne literature in obstoječih raziskav na področju vključevanja. Vprašalnik smo predhodno pilotno preizkusili s tremi neodvisnimi strokovnjakinjami s področja vključevanja otrok priseljencev, ki so podale vsebinske in jezikovne pripombe. Na podlagi njihovih povratnih informacij smo vprašalnik ustrezno dopolnili in izboljšali jasnost formulacij. Pripomoček je dostopen v Prilogi 2.

Enoto vzorčenja je predstavljala vzgojno-izobraževalna institucija. S pomočjo MVI smo zbrali podatke o deležu otrok priseljencev v posamezni instituciji v šolskem letu 2023/24, ki so predstavljali vzorčni okvir raziskave in osnovo za oblikovanje reprezentativnega

populacijskega vzorca.¹³ Anonimni spletni anketni vprašalnik smo poslali na e-naslove vseh slovenskih vrtcev, osnovnih in srednjih šol ter dijaških domov. Večkratna vabila k sodelovanju smo posredovali tudi v novičnikih Eurydica, SVIZ-a, na FB-profilih, prek vabil MVI itd. Anketne vnose smo razdelili glede na raven izobrazbe in vsaki instituciji pripisali regijsko umeščenost. Skozi proces večkratnih povabil k sodelovanju smo usmerjeno targetirali manj zastopane regije, da smo sčasoma prišli do uravnotežene regijske zastopanosti.

K sodelovanju smo povabili vodstvo šole in svetovalno službo ter jih prosili, da ena oseba, ki je bila po njihovem mnenju ključna za vključevanje otrok priseljencev na šoli, izpolni spletni anonimni anketni vprašalnik. Ta je z izbiro vloge na šoli tudi identificiral izbrano ključno osebo (svetovalna delavka, izvajalka intenzivnega tečaja slovenščine ipd.), s čimer smo pridobili informacijo, kdo je bil na posamezni šoli ključen za področje vključevanja. Pridobili smo en odgovor z vsake vzgojno-izobraževalne organizacije.

Spletni anketni vprašalnik je bil zastavljen dvodelno in dostopen prek platforme 1ka. V prvem delu so bila zastavljena vprašanja zaprtega tipa (z možnostjo izbire med ponujenimi odgovori), v drugem pa je bila dodana možnost dopolnitev z odprtimi odgovori (»Kakšno je vaše mnenje o trenutnih možnostih za vključevanje otrok priseljencev v slovenski šolski sistem oz. kako menite, da bi moralo biti, če se s trenutnimi možnostmi ne strinjate?«). Večina zastavljenih vprašanj je bila zaprtega tipa, kjer so na večstopenjski

¹³ CEUVIZ, MVI, evidentirani so učenci/dijaki s tujim državljanstvom ali s stalnim bivališčem izven RS.

Likertovi lestvici označili mero pomembnosti (npr. »Koliko se vam zdi pomembno spodaj naštetu znanje, ki bi ga radi pridobili, da bi se čutili bolj kompetentni za vključevanje otrok priseljencev in izvajanje medkulturnih učnih ur?«), pogostosti (npr. »Kako poteka v vaši organizaciji sodelovanje s starši otrok priseljencev? Med ponujenimi možnostmi izberite pogostost uporabe predlaganega.«) ali mero veljavnosti za njihovo institucijo (npr. »Samo za srednje poklicne in strokovne šole, na katerih se izvaja praktično usposabljanje na šoli in z delom pri delodajalcu. Označite, prosim, ali za vašo organizacijo veljajo naslednje trditve:«). Nekatera vprašanja so terjala nominalni odgovor *da*, *ne* ali *ne vem*, kjer so respondenti označili stopnjo strinjanja z določeno trditvijo.

Celoten vprašalnik je bil oblikovan tako, da reševanje ni presegalo približno 15 minut, s čimer smo povečali verjetnost sodelovanja. Če je bilo reševanje vprašalnika prekinjeno, so se dotlej vneseni odgovori samodejno shranili.

Analiza pridobljenih podatkov je potekala v več fazah. Najprej smo zbrali podatke, jih izvozili v Excelovo datoteko, pregledali, prečistili in kodirali glede na demografske značilnosti (npr. vloga anketiranih oseb, regija, vrsta vzgojno-izobraževalne organizacije).

K sodelovanju v raziskavi smo povabili skupno 1030 vzgojno-izobraževalnih institucij. Prejeli smo 538 izpolnjenih vprašalnikov, od katerih je bilo po pregledu in čiščenju podatkov v analizo vključenih 519 veljavnih odgovorov. S tem je skupna odzivnost znašala 50,4 %, kar je skladno s pričakovano stopnjo odzivnosti za tovrstne nacionalne raziskave (50–60 %) in omogoča reprezentativen vpogled v stanje na področju vključevanja otrok

priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem. Neveljavne vnose, denimo tiste z očitno nerealnimi vrednostmi (npr. izjemno visok delež otrok priseljencev) ali odgovore, kjer so bile skozi celoten vprašalnik podane enake številčne ocene, smo izločili iz končne baze. Tako očiščeni podatki predstavljajo uravnotežen vzorec po tipih institucij in slovenskih regijah.

Preostale organizacije se povabilu k raziskavi verjetno niso odzvale predvsem zaradi časovne obremenjenosti svetovalnih služb in strokovnih delavk, delavcev v obdobju zbiranja podatkov ter zato, ker so nekatere šole, vrtci ocenili, da se tematika vključevanja otrok priseljencev nanje ne nanaša neposredno. Določeno stopnjo neodzivnosti lahko pripišemo tudi tehničnim dejavnikom (npr. spremembam kontaktnih oseb ali nedosegljivosti elektronske pošte), kar je skladno z značilnostmi prostovoljnega sodelovanja v spletnih anketah. Možno pa je tudi, da so nekatere institucije, ki so sicer pogosto aktivne na področju vključevanja otrok priseljencev, tokratno povabilo izpustile zaradi raziskovalne preobremenjenosti ali zaznane ponovitve vsebin. Ker so v vzorcu verjetno nadpovprečno zastopane organizacije, ki so dejavnejše na področju vključevanja, je mogoče, da rezultati rahlo precenjujejo razširjenost posameznih podpornih praks v Republiki Sloveniji. Rezultate, ki temeljijo na samoocenah deleža otrok priseljencev, interpretiramo previdno ter predvsem kot percepcijo organizacij, ne kot objektivno stanje.

Kriterij ohranitve respondenta je bil, da je poleg izpolnjenih demografskih podatkov ocenil delež otrok priseljencev. Uporabljena je bila univariatna analiza, deskriptivne statistike za opis osnovnih značilnosti podatkov. Pri vprašanjih zaprtega tipa smo analizirali frekvence

in odstotke odgovorov, kar nam je omogočilo vpogled v razširjenost določenih praks in izkušenj na posameznih ravneh vzgojno-izobraževalnih institucij, ki so se ukvarjale z vključevanjem otrok priseljencev. Pri vsakem izbirnem tipu vprašanja so imeli na voljo tudi možnost »drugo« s prostorom za pripis lastnega mnenja. Vprašanja so bila zasnovana tako, da omogočajo tako kvantitativno analizo (npr. pogostost uporabe posameznih praks) kot tudi kvalitativne vpoglede v izkušnje, izzive in dobre prakse, ki so jih udeleženci raziskave sami poudarili. So na koncu vsakega podpoglavja. Z namenom vživiljanja v morebitna čustvena stanja avtorjev smo jih ohranili v dobesedni obliki (brez pravopisnih popravkov).

Na koncu so imeli sodelujoči možnost, da odgovorijo še na odprto vprašanje »Kakšno je vaše mnenje o trenutnih možnostih za vključevanje otrok priseljencev v slovenski šolski sistem oz. kako menite, da bi moralo biti, če se s trenutnimi možnostmi ne strinjate?« (RP2, Mnenja), ki jih prav tako navajamo v dobesedni obliki (brez pravopisnih popravkov). Raziskava je bila izvedena v skladu z etičnimi smernicami raziskovanja v družboslovju in določili GDPR.

Demografski podatki

Od Ministrstva za vzgojo in izobraževanje smo pridobili zaupna interna gradiva s končnim številom otrok priseljencev v vsaki vzgojno-izobraževalni instituciji.¹⁴

Na ravni Republike Slovenije je v pričujoči raziskavi sodelovalo 40 % vseh vrtcev (167), 55 % vseh osnovnih (251) in 56 % vseh srednjih šol (101), kar predstavlja 50,4 % vseh slovenskih vzgojno-izobraževalnih organizacij. Zastopanost institucij s pripadajočimi odstotki glede na celoto je razvidna iz Preglednice 3.

Preglednica 3

Zastopanost institucij v kvantitativni raziskavi.

Vrsta institucije	Vseh	Število sodelujočih org.	Odstotek (%)
vrtci	418	167	40
osnovne šole	457	251	55
srednje šole	155	101	56
skupaj	1030	519	50,4

¹⁴ CEUVIZ, MVI, evidentirani so učenci/dijaki s tujim državljanstvom ali s stalnim bivališčem izven RS.

Zastopanost po statističnih regijah je razvidna iz Preglednice 4, kjer je velikost vzorca iz vsake regije sorazmerna z njenim deležem v celotni populaciji. Poskrbeli smo, da so imele večje regije (z več šolami ali prebivalci) tudi večji delež v vzorcu.

Preglednica 4

Zastopanost institucij po statističnih regijah.

Vir: SURS, 2023. Dostop 25. 8. 2025; <https://stat.si/obcine/sl/Region/Index/8>

Statistična regija	Prebivalstvo	Zastopanost (št.) v anketi
Osrednjeslovenska	564.297	91
Podravska	329.753	89
Savinjska	261.137	69
Gorenjska	209.324	51
Jugovzhodna Slovenija	147.406	47
Obalno-kraška	118.807	29
Goriška	118.361	32
Pomurska	113.962	27
Posavska	75.974	21
Koroška	70.674	24

Statistična regija	Prebivalstvo	Zastopanost (št.) v anketi
Zasavska	57.283	26
Primorsko-notranjska	53.959	13
Skupaj		519

Povprečna starost osebe, ki je izpolnjevala anketni vprašalnik, je bila 47 let.
Po spolu je vprašalnik izpolnjevala večina oseb ženskega spola (90 %).

Preglednica 5

Zastopanost različnih profilov, ki so izpolnjevali anketo.

Zaposlitveni profil osebe	Število	Odstotek (%)
svetovalna delavka, svetovalni delavec	239	46
ravnateljica, ravnatelj	117	23
koordinatorka, koordinator vključevanja in medkulturnih učnih ur	1	0
knjižničarka, knjižničar	5	1
vzgojiteljica, vzgojitelj	50	10

Zaposlitveni profil osebe	Število	Odstotek (%)
učiteljica, učitelj, zaposlena na organizaciji za določen čas, z namenom vključevanja in izvajanja začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ)	9	2
učiteljica, učitelj, redno zaposlena	64	12
drugo	32	6
skupaj	517	99

Zaposlitveni profil osebe, ki je izpolnjevala vprašalnik, je razviden iz Preglednice 5, kjer se je skoraj polovica vprašanih istovetila z vlogo svetovalne delavke, delavca (46 %), slaba petina je zaposlenih kot ravnateljica, ravnatelj (23 %), 10 oz. 12 % oseb, ki so izpolnjevale vprašalnik, pa je zaposlenih kot vzgojiteljica, vzgojitelj oz. učiteljica, učitelj. Primeri odgovorov »drugo« so bili vodja vrtca, pomočnica ravnateljice, vzgojiteljica za zgodnjo obravnavo ipd. Dve osebi na vprašanje nista odgovorili.

V naslednjem vprašanju so bili naprošeni, da ocenijo delež otrok priseljencev na njihovi instituciji. Razpon se je gibal med oceno od 0 do 85 %.

Vrtci so imeli v kvantitativni raziskavi (RP2) aritmetično sredino ocene 14 %, OŠ 10 % in SŠ 12 % – če njihovo samooceno primerjamo s podatki MVI, vrtci 8,2 %, OŠ 8,3 %, SŠ 6,9 % za šolsko leto 2023/2024, ugotovimo, da je samoocena sodelujočih vzgojno-izobraževalnih organizacij v kvantitativni raziskavi višja od zbranih podatkov na vseh vzgojnih-izobraževalnih organizacijah po podatkih MVI.

.....

**VARNO, SPODBUDNO
IN MEDKULTURNO
UČNO OKOLJE**

VKLJUČEVANJE OTROK PRISELJENCEV V VRTCE, OSNOVNE IN SREDNJE ŠOLE TER DIJAŠKE DOMOVE IN SODELOVANJE S STARŠI, Z LOKALNO SKUPNOSTJO

V tem poglavju predstavljamo odgovore na vprašanja, katere podporne dejavnosti omogočajo pri vključevanju v vrtcih in šolah pri vključevanju, kako v vrtcih in šolah zagotavljajo varno, spodbudno in medkulturno učno okolje ter kako sodelujejo s starši in z lokalnim okoljem.

Podporne dejavnosti pri vključevanju

Na vprašanje, ali **v svoji organizaciji omogočajo naslednje dejavnosti**, so odgovarjali, kot je razvidno iz Preglednice 6.

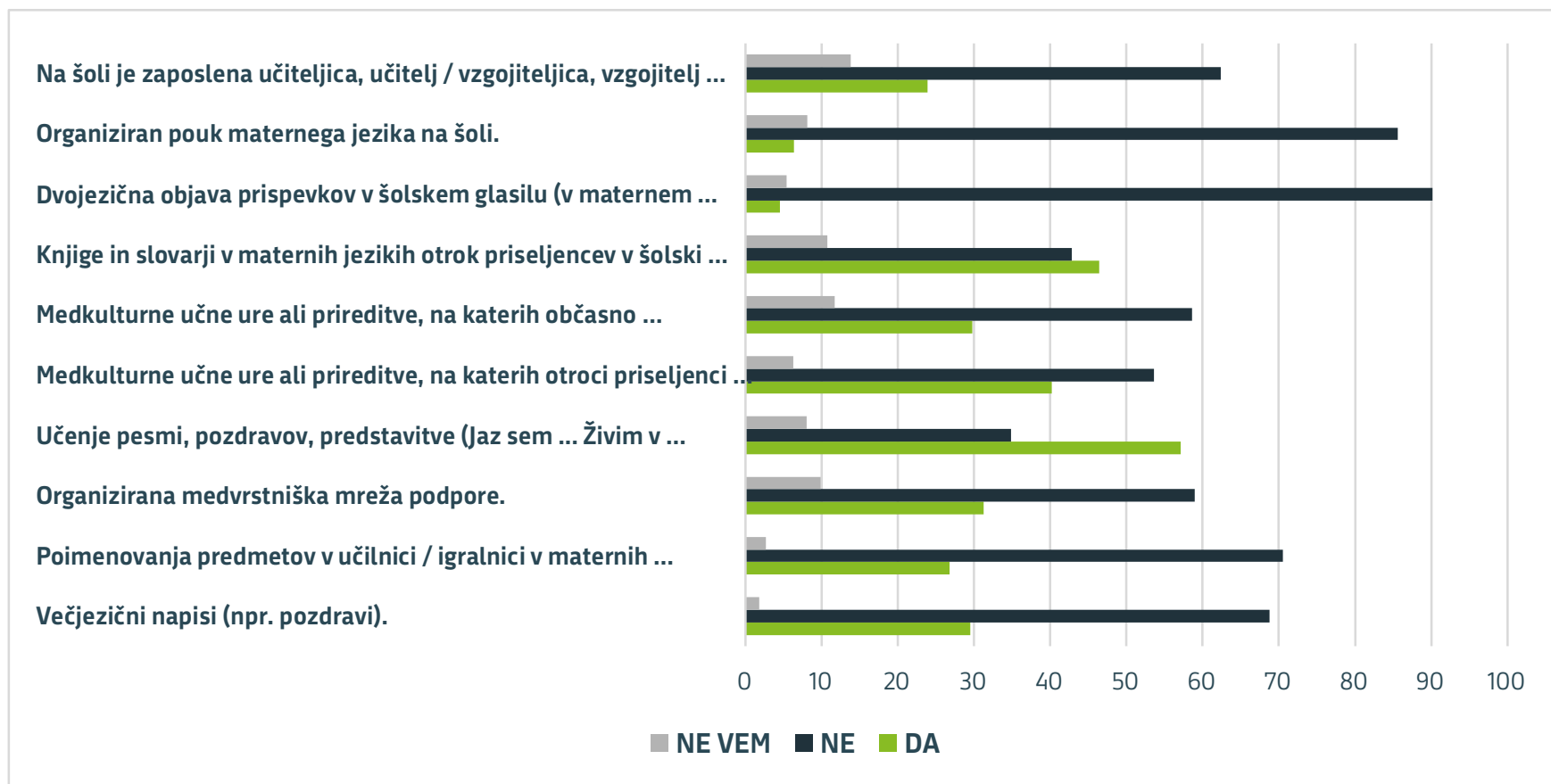
Preglednica 6

Podporne dejavnosti vrtcev pri vključevanju, odstotki.

Dejavnosti	DA	NE	NE VEM
Večjezični napisi (npr. pozdravi).	29,5	68,8	1,8
Poimenovanja predmetov v učilnici / igralnici v maternih jezikih otrok priseljencev (npr. miza, stol v albanščini, ukrajinščini).	26,8	70,5	2,7
Organizirana medvrstniška mreža podpore.	31,3	58,9	9,8
Učenje pesmi, pozdravov, predstavitev (Jaz sem ... Živim v ... Star/-a sem ...) v maternih jezikih otrok priseljencev z vsemi otroki.	57,1	34,8	8

Dejavnosti	DA	NE	NE VEM
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade.	40,2	53,6	6,3
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih občasno sodelujejo pri pripravi in izvedbi starši otrok priseljencev.	29,7	58,6	11,7
Knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici.	46,4	42,9	10,7
Dvojezična objava prispevkov v šolskem glasilu (v maternem jeziku otrok priseljencev in slovenščini).	4,5	90,2	5,4
Organiziran pouk maternega jezika¹⁵ na šoli.	6,3	85,6	8,1
Na šoli je zaposlena učiteljica, učitelj/ vzgojiteljica, vzgojitelj z lastno izkušnjo preseljevanja.	23,9	62,4	13,8

¹⁵ Pouk maternega jezika oz. uradno »dopolnilni pouk maternih jezikov za otroke drugih narodnosti«. MVI že vrsto let podpira izvajanje dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti v osnovnih in srednjih šolah, primer poziva za sofinanciranje v šolskem letu 2024/25: <https://www.gov.si/novice/2024-09-16-sofinanciranje-pouka-maternih-jezikov-za-otroke-drugih-narodnosti/>

Grafikon 3**Podporne dejavnosti vrtcev pri vključevanju, v odstotkih.**

V vrtcih med izbranimi podpornimi dejavnostmi pri vključevanju dosegajo največji delež naslednje tri dejavnosti:

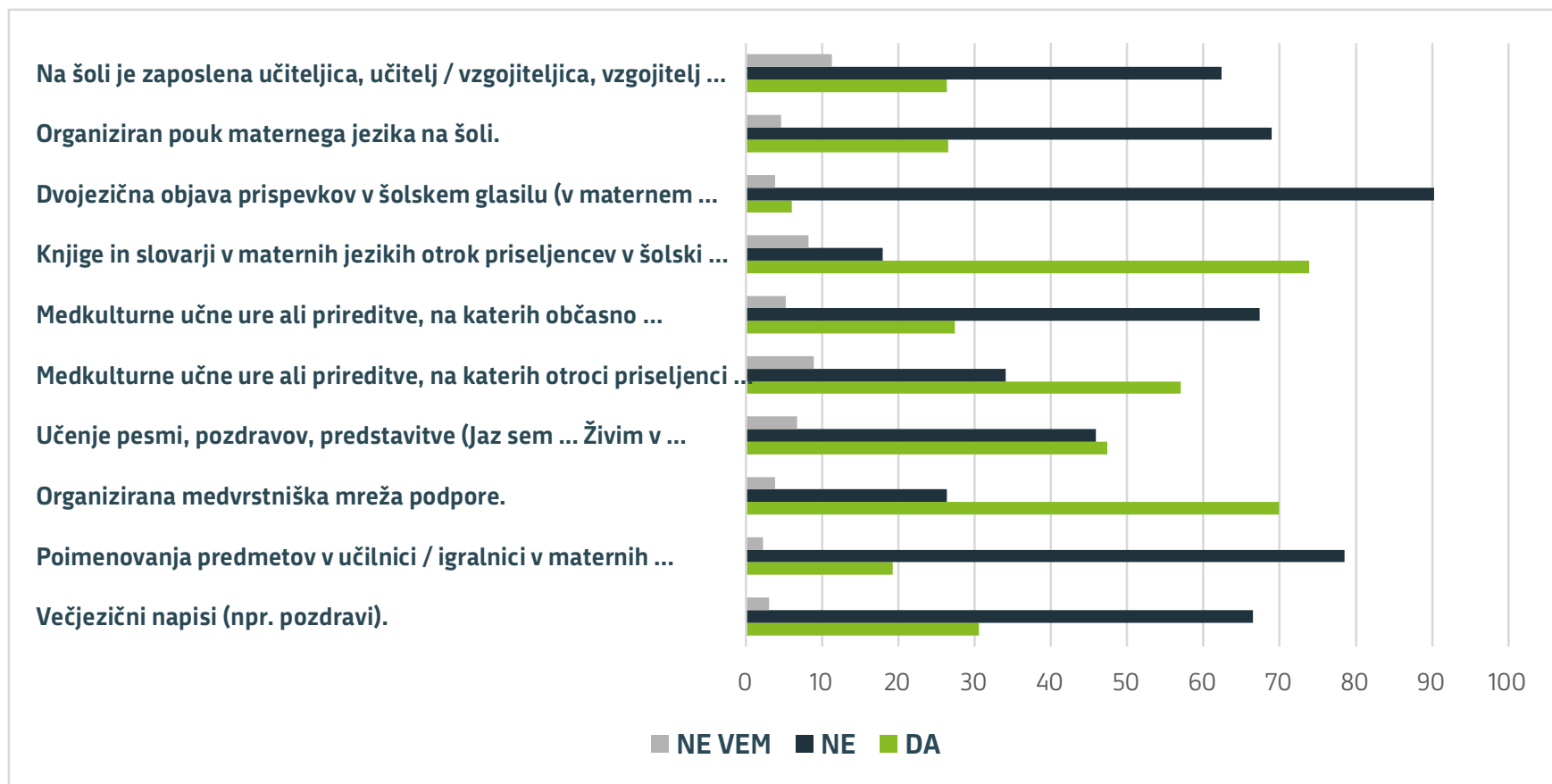
- učenje pesmi, pozdravov, predstavitev (Jaz sem ... Živim v ... Star/-a sem ...) v maternih jezikih otrok priseljencev z vsemi otroki;
- knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici;
- medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade.

Preglednica 7

Podporne dejavnosti OŠ pri vključevanju, odstotki.

Dejavnosti	DA	NE	NE VEM
Večjezični napisi (npr. pozdravi).	30,5	66,5	3
Poimenovanja predmetov v učilnici/igralnici v maternih jezikih otrok priseljencev (npr. miza, stol v albanščini, ukrajinščini).	19,3	78,5	2,2
Organizirana medvrstniška mreža podpore.	69,9	26,3	3,8
Učenje pesmi, pozdravov, predstavitev (Jaz sem ... Živim v ... Star/-a sem ...) v maternih jezikih otrok priseljencev z vsemi otroki.	47,7	45,9	6,7
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade.	57	34,1	8,9

Dejavnosti	DA	NE	NE VEM
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih občasno sodelujejo pri pripravi in izvedbi starši otrok priseljencev.	27,4	67,4	5,2
Knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici.	73,9	17,9	8,2
Dvojezična objava prispevkov v šolskem glasilu (v maternem jeziku otrok priseljencev in slovenščini).	6	90,2	3,8
Organiziran pouk maternega jezika na šoli.	26,5	68,9	4,5
Na šoli je zaposlena učiteljica, učitelj/vzgojiteljica, vzgojitelj z lastno izkušnjo preseljevanja.	26,3	62,4	11,3

Grafikon 4**Podporne dejavnosti OŠ pri vključevanju, v odstotkih.**

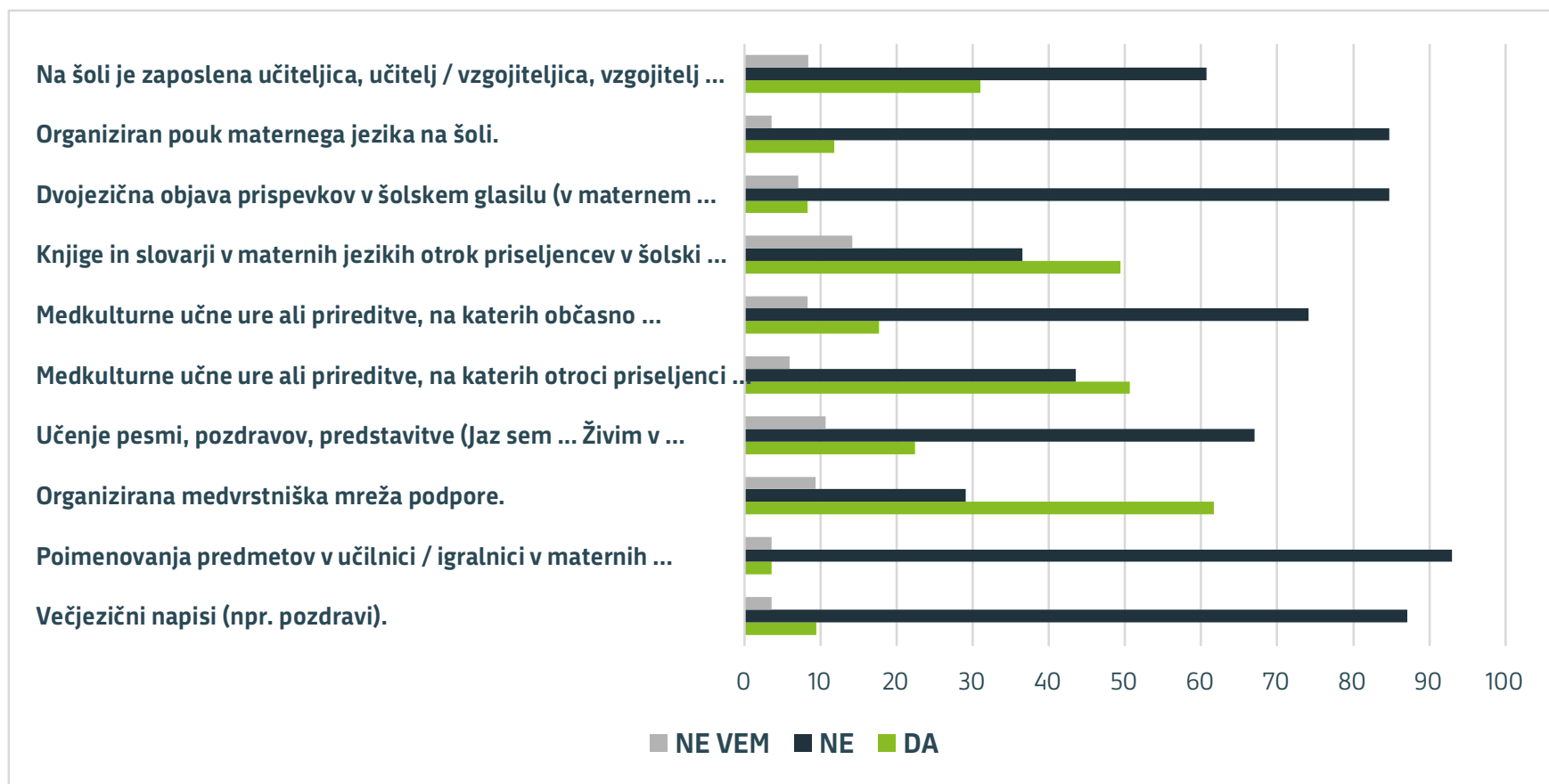
V osnovnih šolah med izbranimi podpornimi dejavnostmi pri vključevanju dosegajo največji delež naslednje tri dejavnosti:

- knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici;
- organizirana medvrstniška mreža podpore;
- medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade.

Preglednica 8: Podporne dejavnosti SŠ pri vključevanju, odstotki.

Dejavnosti	DA	NE	NE VEM
Večjezični napisi (npr. pozdravi).	9,4	87,1	3,5
Poimenovanja predmetov v učilnici/igralnici v maternih jezikih otrok priseljencev (npr. miza, stol v albanščini, ukrajinščini).	3,5	92,9	3,5
Organizirana medvrstniška mreža podpore.	61,6	29,1	9,3
Učenje pesmi, pozdravov, predstavitev (Jaz sem ... Živim v ... Star/-a sem ...) v maternih jezikih otrok priseljencev z vsemi otroki.	22,4	67,1	10,6
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade.	50,6	43,5	5,9
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih občasno sodelujejo pri pripravi in izvedbi starši otrok priseljencev.	17,6	74,1	8,2

Dejavnosti	DA	NE	NE VEM
Knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici.	49,4	36,5	14,1
Dvojezična objava prispevkov v šolskem glasilu (v maternem jeziku otrok priseljencev in slovenščini).	8,2	84,7	7,1
Organiziran pouk maternega jezika na šoli.	11,8	84,7	3,5
Na šoli je zaposlena učiteljica, učitelj/vzgojiteljica, vzgojitelj z lastno izkušnjo preseljevanja.	31	60,7	8,3

Grafikon 5**Podporne dejavnosti SŠ pri vključevanju, v odstotkih.**

V srednjih šolah med izbranimi podpornimi dejavnostmi pri vključevanju dosegajo največji delež naslednje tri dejavnosti:

- organizirana medvrstniška mreža podpore;
- medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade;
- knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici.

Ključne ugotovitve glede podpornih dejavnosti pri vključevanju pri kvantitativni raziskavi (RP2)

Kot podporne dejavnosti pri vključevanju se na osnovnih in srednjih šolah se najpogosteje pojavljajo: knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici; medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade ter organizirane oblike medvrstniške podpore. V vrtcih se namesto medvrstniške podpore učijo pesmi, pozdrave, predstavitve (Jaz sem ... Živim v ... Star/-a sem ...) v maternih jezikih otrok priseljencev z vsemi otroki.

Vrtci in šole večinoma ne uporabljajo naslednjih možnosti, čeprav bi te v procesih vključevanja, razvoju varnega, spodbudnega in medkulturnega okolja bile lahko v podporo: »Večjezični napisi (npr. pozdravi). Poimenovanja predmetov v učilnici/igralnici v maternih jezikih otrok priseljencev (npr. miza, stol v albanščini, ukrajinščini). Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih občasno sodelujejo pri pripravi in izvedbi starši otrok priseljencev.

Dvojezična objava prispevkov v šolskem glasilu (v maternem jeziku otrok priseljencev in slovenščini). Organiziran pouk maternega jezika na šoli.«

Da je na šoli/v vrtcu zaposlena učiteljica, učitelj/vzgojiteljica, vzgojitelj z lastno izkušnjo preseljevanja, je označilo od 24 do 31 % sodelujočih.

Varno, spodbudno in medkulturno učno okolje

V kvalitativni raziskavi (RP1) so sodelujoči odgovarjali na vprašanji, kako zagotavljajo otrokom priseljencem varno in spodbudno okolje za vključevanje (kako zagotavljajo socialno-čustveno podporo in kako medkulturno učno okolje). Poudarjeno je bilo, da je izjemno pomembna podpora in razumevanje vzgojiteljic in vzgojiteljev ter učiteljic in učiteljev, ki imajo lastno izkušnjo preseljevanja in vključevanja, ter da je treba v primeru nestrpnosti ali nasilja ukrepati takoj.

Vrtci

V vrtcih je zaradi individualiziranega pristopa k otrokom priseljencem opazna visoka stopnja razumevanja njihovih specifičnih potreb, čustvenih, socialnih ter jezikovnih. Vzgojiteljice in drugo strokovno osebje se trudijo, da bi se otroci priseljenci in njihovi starši počutili varne ter sprejete, ker se zavedajo, da iz tega izhaja uspešno vključevanje v okolje in učenje slovenskega jezika.

V vrtcih razumejo, da je za celovito socialno-čustveno podporo otrokom priseljencem nujni pogoj odzivnost njihovih staršev in usklajeno sodelovanje vzgojiteljic ter drugih zaposlenih v vrtcih in staršev. Poudarjajo, da je zaupanje staršev v vrtec in vzgojiteljice ključnega pomena za to, da se otroci lahko sprostijo, se počutijo varne in sprejmejo pomoč vzgojiteljic ter se uspešno vključijo v dejavnosti. Vzgojiteljice se po svojih najboljših močeh trudijo ustvariti spodbudno in prijetno okolje, v katerem bi se starši priseljenci in njihovi otroci že od začetka počutili sprejete in dobrodošle. Socialno-čustvena podpora se začne, še preden pride otrok v skupino; začne se na prvem srečanju, ko pridejo starši otroka vpisat v vrtec.

»Jaz bi mogoče izpostavila ta prvi stik s starši, da mora biti odprt, spodbuden, prijeten, da se počutijo dobrodošli, da če imajo kakšno zadrego, da lahko komuniciramo, da zaznajo za tem neko skrb in da vedo, da delamo v korist otroka.« (V1)

Medkulturno učno je okolje zagotovljeno s temeljnim pristopom delovanja vseh zaposlenih v vrtcu, posebej vzgojiteljic. Vsi se zavedajo, da zahteva medkulturno vzgojno in učno okolje posebno razumevanje in usklajevanje potreb vseh otrok, posebno sodelovanje s starši priseljenci ter vsakodnevno prilagajanje programa dinamičnim okoliščinam. Medkulturno vzgojno in učno okolje je v vrtcih vidno tudi v sami opremljenosti prostorov. V nekaterih vrtcih imajo večjezične napise na posameznih delih opreme, slike in slikovno gradivo, večjezične knjige v bralnih koticah ter plakate, ki jih v jezikih otrok priseljencev naredijo same vzgojiteljice. Medkulturni pristop je temelj številnih dejavnosti, kot so

jutranji krog, vsakdanja rutina, branje in poslušanje večjezičnih pravljic ter reševanje nalog. Vzgojiteljice so poudarile, da se veliko medkulturnega učenja zgodi spontano: ko se v pogovoru pojavi tema, o kateri želi otrok priseljenec več povedati, ga k temu spodbujajo; ko prinese od doma predmet in ga želi drugim v vrtcu pokazati in predstaviti, mu to omogočijo; ko se želi pogovarjati o njihovih praznikih in rojstnih dnevih ali temah, ki ga zanimajo, se temu posvetijo. Otroke spodbujajo, da od doma prinesejo knjige in jih preberejo vzgojiteljice ali o njih sami pripovedujejo, če so v starejših skupinah.

»Mi povabimo otroke in pravimo, če ima kdo kakšno slikanico v vašem jeziku, prinesite jo v vrtec, bomo pogledali, kako se sliši vaš jezik, mogoče povabimo starša, ker jaz osebno kot vzgojiteljica poznam mogoče angleški jezik veliko bolje in si bom upala prebrati pravljico v angleščini, v albanščini pač ne. To pomeni, da mora nekoga povabiti, ki bo to pravilno izgovarjal in prebral in potem se o tem pogovarjamo: ‚A ste kaj razumeli?‘ Sigurno tudi naši otroci kakšno besedico se že naučijo in jo potem znajo. In seveda, tudi kakšne športnike, šport je sploh tisti svetovni in tukaj potem iščemo zanimivosti, vse jezike tega sveta in narodnosti in to. V drugem starostnem obdobju je to za otroke ena taka zelo aktualna tema in jo zelo radi poprimejo, zelo jim je zanimivo. V bistvu čez celo šolsko leto se najdejo take aktualne vsebine.« (V1)

Dejavnosti so odvisne od pripravljenosti staršev otrok priseljencev za aktivno sodelovanje z vrtcem in od njihovih pobud. Pomembno je opozoriti, da imajo v vseh vrtcih, kjer so bile opravljene fokusne skupine, utečen sistem prilagojene prehrane, kjer v sodelovanju s starši in otroki brez težav usklajujejo dnevne obroke brez svinjine.

Osnovne šole

Socialno-čustvena podpora za otroke priseljence se začne že pri vpisu in prvem stiku s šolo. V eni od šol starše in otroke priseljence takoj od vhodnih vrat naprej pozdravljajo napisi v različnih jezikih in zastave držav, od koder so otroci priseljenci oz. njihovih državljanstev.

Izjemno pomembni za vključevanje sta podpora in razumevanje učiteljic, učiteljev, ki imajo lastno izkušnjo preseljevanja in vključevanja. Na večini fokusnih skupin je sodelovala vsaj ena zaposlena oseba z lastno izkušnjo preseljevanja, na eni od sodelujočih šol je takih oseb četrtnina zaposlenih (25 %). Sodelujoči so poudarili, da je za občutek varnosti in socialno-čustvene podpore nujno, da se v primeru nestrpnosti ali nasilja ukrepa, in to takoj. Izpostavljeno je bilo tutorstvo, tako med otroki kot med starši, ter pomembnost individualnega pristopa.

Pri zagotavljanju medkulturnega učnega okolja so sodelujoče osnovne šole največkrat poudarile možnosti, da otroci priseljenci med poukom, pri različnih učnih predmetih, predstavijo svojo izvirno državo, kulturo, materni jezik. Pri pouku spoznavajo in otroci priseljenci predstavijo tudi različne religije, navade in verske praznike.

Na nekaterih šolah organizirajo večjezične prireditve, otroci nastopajo v svojih različnih maternih jezikih. Za šolsko knjižnico nabavljajo knjige in slovarje v različnih maternih jezikih. Prav tako imajo v nekaterih šolah otroci priseljenci možnost, da eno od prebranih

knjig preberejo v svojem maternem jeziku in jo mentorici za bralno značko predstavijo v slovenščini.

Pri različnih predmetih in v podaljšanem bivanju berejo knjige, ki tematizirajo izzive izseljevanja, preseljevanja, vključevanja, primere diskriminacije, ozaveščanje in preseganje predsodkov, o tem se pogovarjajo med seboj tudi učiteljice in učitelji, ne le z učenkami, učenci. Na eni od sodelujočih šol so na temo strahu pred tujci organizirali šolsko predstavo.

Med izbirnimi predmeti se pojavljajo tudi materni jeziki nekaterih otrok priseljencev, npr. hrvaščina in srbščina, ki se jih lahko učijo vsi otroci na šoli, k pouku pa hodijo tudi nekateri otroci priseljenci.

Srednje šole

Varno in spodbudno okolje za priseljene dijakinje, dijake se začne že pri vpisu. Svetovalne delavke podajo priseljenim dijakinjam, dijakom čim več informacij o šolanju, glede tega so si enotne vse srednje šole, in na prvih urah v razredu. Na eni od srednjih šol še posebej poudarjajo tesno sodelovanje z nevladnimi organizacijami v lokalnem okolju, z DRPD Novo mesto, s katero zelo dobro sodelujejo in kamor napotijo tako priseljene dijakinje, dijake kot njihove starše že pri vpisu, staršem povedo tudi za RIC.

Na eni srednji šoli poudarijo, da se podpora začne že ob prijavi. Na tej šoli so se tudi odločili, da vpišejo vse priseljene v en oddelek, z namenom, da jim lažje organizirajo intenzivni tečaj slovenščine. Za vse dijakinje, dijake organizirajo spoznavne dneve, na katerih se spoznajo, povežejo.

Na eni drugi šoli pa sodelujejo v mednarodnih projektih v državah naslednicah nekdanje skupne države Jugoslavije in v okviru projekta obiskujejo izbrane izvirne države večine njihovih priseljenih dijakinj, dijakov. Na dveh srednjih šolah imajo dobro razvito tutorsko mrežo, ko so novoprispelim v podporo starejše dijakinje, dijaki, na dveh dajejo velik poudarek individualiziranemu pristopu.

Posebej pomembna je vloga razredničark, razrednikov ter svetovalne službe. Vključevanje je najuspešnejše, če imajo na šoli podporo vodstva in če pri individualiziranem pristopu sodeluje celoten učiteljski kolektiv, ki poučuje posamezno priseljeno dijakinjo, dijaka.

Na eni šoli še posebej poudarjajo, da je njihova raznolikost nekaj običajnega, da se tako priseljeni kot dijakinje in dijaki iz mesta ter s podeželja naučijo sobivati, sodelovati. Med seboj se tesno povežejo, pri morebitnih (najstniških, etničnih) sporih pa najdejo rešitve, če je treba, tudi s podporo učiteljic, učiteljev. Takojšnjo reakcijo, diskusijo, delavnice z vsemi dijakinjami, dijaki, če pride do medetničnih sporov, izvajajo na vseh srednjih šolah, sami ali s pomočjo lokalne organizacije.

Na večini srednjih šol se sobivanja v raznolikosti še učijo, z njo se »spopadajo« na različne načine. Posebej in večkrat poudarjajo težave pri komunikaciji, če priseljene dijakinje, dijaki in njihovi starši ne govorijo slovanskih jezikov in/ali angleščine, saj tudi vse učiteljice, učitelji ne govorijo angleško. Večina sodelujočih srednjih šol meni, da bi bilo za priseljene dijakinje, dijake najbolje, da bi najprej eno leto obiskovali samo intenzivni tečaj slovenščine.

Nekatere učiteljice in učitelji izvajajo medkulturne učne ure – bi jih pa zagotovo več, če bi učni načrti in učno gradivo naslavljali teme, povezane z migracijami, vključevanjem, diskriminacijo, z večkulturno družbo, prispevkom priseljenih in izseljenih v sprejemne države ter v države, iz katerih so se izselili, o priseljenih ljudeh v Sloveniji in izseljenih iz Slovenije, z večjezičnostjo, večverskostjo, večetničnostjo itd. Učiteljice in učitelji pogosto navajajo, da nimajo časa govoriti o teh temah, ker morajo slediti učnim ciljem, zapisanim v učnih načrtih, gradivih. Tako vidijo priložnost za medkulturne učne ure znotraj pouka tiste učiteljice, učitelji, ki imajo razvito medkulturno zmožnost.

Primeri medkulturnih učnih ur, medkulturnih šolskih prireditev, razvoja medkulturnega učnega okolja:

- predstavitve običajev, kulinarike, pesmi, plesov, tradicionalnih oblačil, jezikov, zastav iz izvornih držav pri različnih učnih predmetih, pri različnih jezikih, na šolskih medkulturnih prireditvah;
- predstavitve držav pri geografiji, zgodovini, rastlinstva in živalstva pri naravoslovju;

- identiteta, nacionalni simboli, verstva, kultura, sobivanje v raznolikosti pri sociologiji;
- stališča, predsodki pri psihologiji;
- šolsko glasilo, v katerem so objavljeni prispevki v različnih maternih jezikih;
- razredne ure o izzivih, stiskah vključevanja;
- debatni krožki o izzivih vključevanja, deljenje lastnih izkušenj priseljenih;
- povezovanje z organizacijami v lokalnem okolju, ki so jih ustanovili priseljeni ali različne države, ki želijo širiti znanje o svoji kulturi, jeziku, z nevladnimi organizacijami, ki nudijo podporo pri vključevanju in podpirajo medkulturne prireditve, npr. Teden kultur DRPD;
- sodelovanje z društvi priseljencev;
- mednarodni projekti.

Sodelovanje s starši in z lokalnimi organizacijami

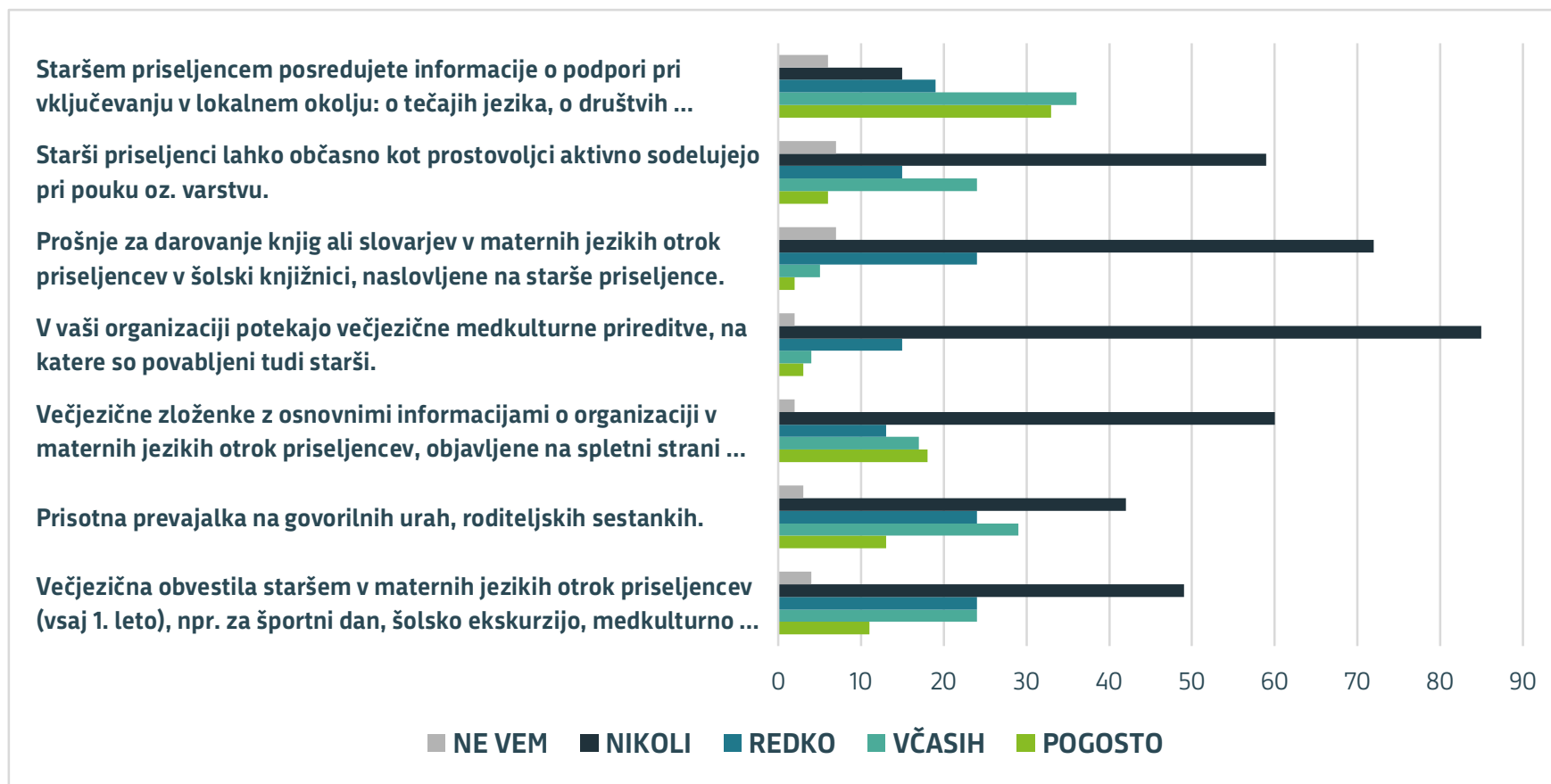
Na vprašanje, kako v njihovi organizaciji poteka **sodelovanje s starši**, so sodelujoči povprečno odgovorili, kot je razvidno iz Preglednice 9. Pogostost uporabe predlaganega so ocenjevali na lestvici: *pogosto, včasih, redko, nikoli, ne vem*.

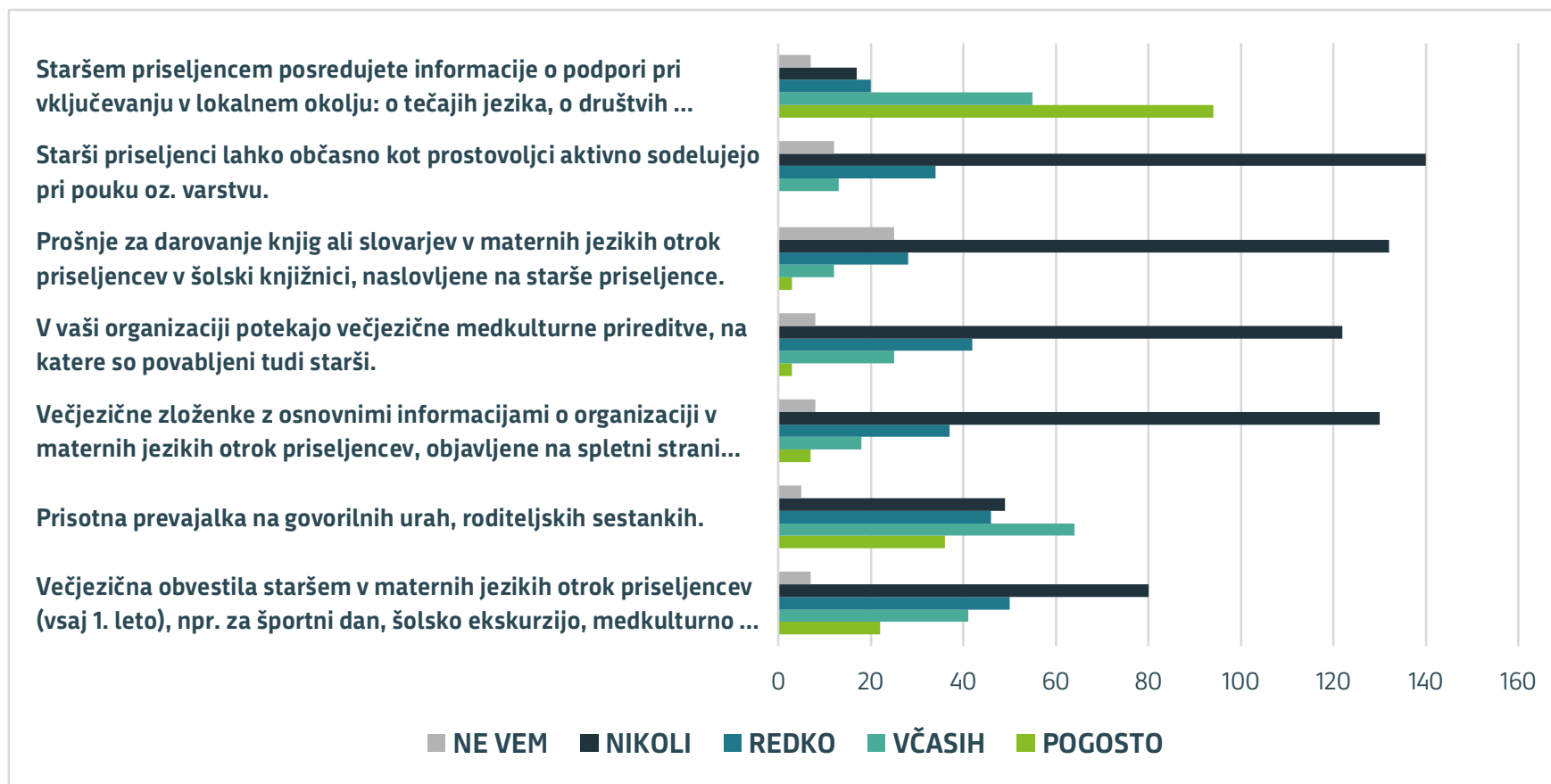
Preglednica 9**Sodelovanje s starši.**

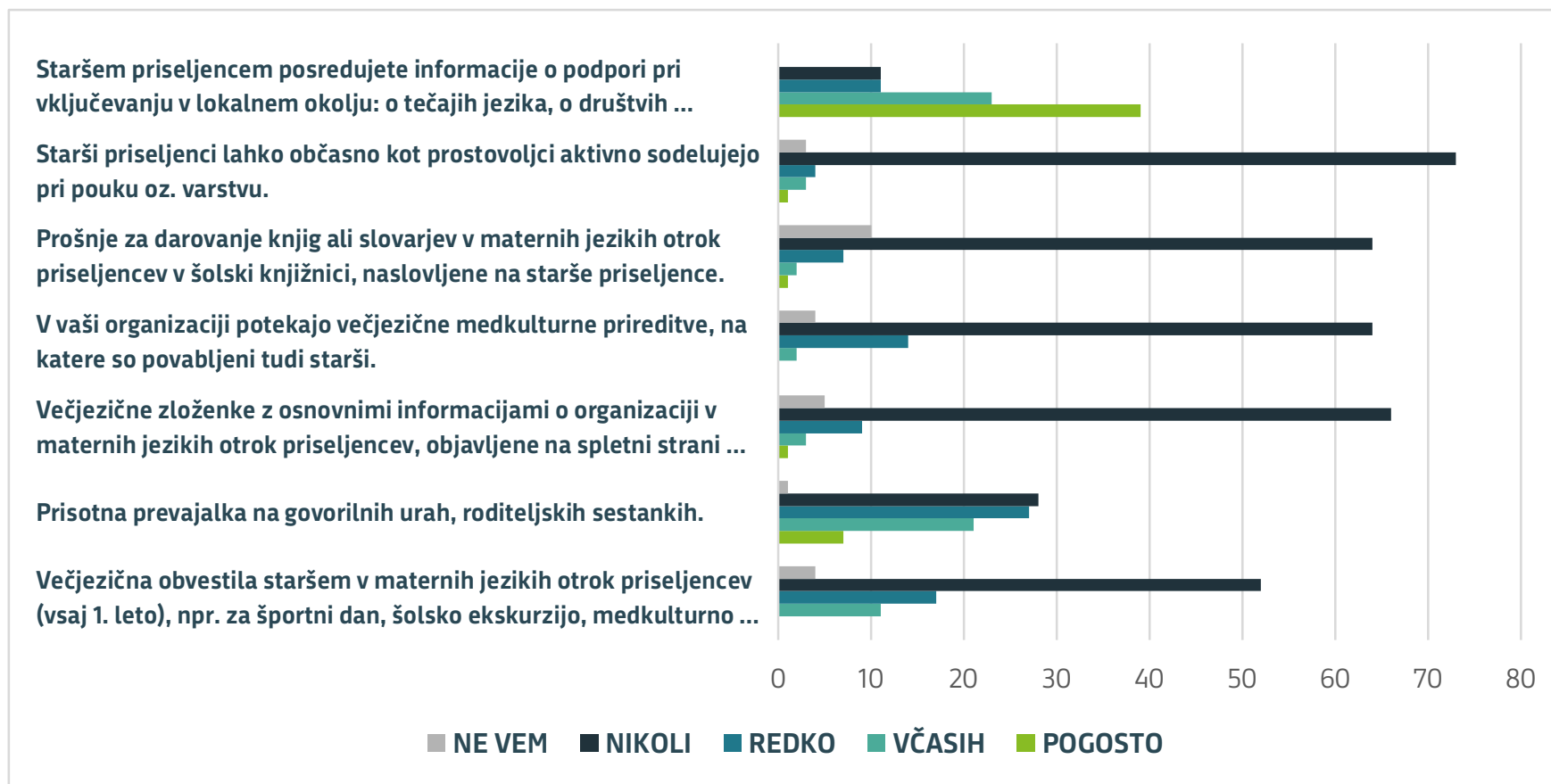
Sodelovanje s starši (Število odgovorov)	Vrtci 112	OŠ 200	SŠ 84
Večjezična obvestila staršem v maternih jezikih otrok priseljencev (vsaj prvo leto), npr. za športni dan, šolsko ekskurzijo, medkulturno prireditve.	NIKOLI	NIKOLI	NIKOLI
Prisotna prevajalka na govorilnih urah, roditeljskih sestankih.	NIKOLI	VČASIH	NIKOLI
Večjezične zloženke z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev, objavljene na spletni strani organizacije ali dostopne v papirni obliki.	NIKOLI	NIKOLI	NIKOLI
V vaši organizaciji potekajo večjezične medkulturne prireditve, na katere so povabljeni tudi starši.	NIKOLI	NIKOLI	NIKOLI
Prošnje za darovanje knjig ali slovarjev v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici, naslovljene na starše priseljence.	NIKOLI	NIKOLI	NIKOLI
Starši priseljenci lahko občasno kot prostovoljci aktivno sodelujejo pri pouku oz. varstvu.	NIKOLI	NIKOLI	NIKOLI
Staršem priseljencem posredujete informacije o podpori pri vključevanju v lokalnem okolju: o tečajih jezika, o društvih priseljencev, o (nevladni) organizaciji, v kateri lahko otrok popoldan dobi dodatno podporo idr.	VČASIH	POGOSTO	POGOSTO

Grafikon 6

Sodelovanje s starši, frekvenčna porazdelitev, vrtci.

Grafikon 7**Sodelovanje s starši, frekvenčna porazdelitev, OŠ.**

Grafikon 8**Sodelovanje s starši, frekvenčna porazdelitev, SŠ.**

Ključne ugotovitve kvantitativne raziskave (RP2) glede sodelovanja s starši

Sodelovanje s starši je šibko. Največkrat se omejuje na občasno posredovanje informacij o možnostih vključevanja v lokalno okolje, tečajih jezika ali podpornih organizacijah. Večjezična obvestila in prevajalska podpora so v praksi prisotni včasih, večina drugih ponujenih možnosti nikoli.

Sodelujoči so pri načinih sodelovanja s starši lahko izbirali med sedmimi možnostmi: »Večjezična obvestila staršem v maternih jezikih otrok priseljencev (vsaj prvo leto), npr. za športni dan, šolsko ekskurzijo, medkulturno prireditve. Prisotna prevajalka na govorilnih urah, roditeljskih sestankih. Večjezične zloženke z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev, objavljene na spletni strani organizacije ali dostopne v papirni obliki. V vaši organizaciji potekajo večjezične medkulturne prireditve, na katere so povabljeni tudi starši. Prošnje za darovanje knjig ali slovarjev v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici, naslovljene na starše priseljence. Starši priseljenci lahko občasno kot prostovoljci aktivno sodelujejo pri pouku oz. varstvu. Staršem priseljencem posredujete informacije o podpori pri vključevanju v lokalnem okolju: o tečajih jezika, o društvih priseljencev, o (nevladni) organizaciji, v kateri lahko otrok dobi popoldan dodatno podporo idr.«

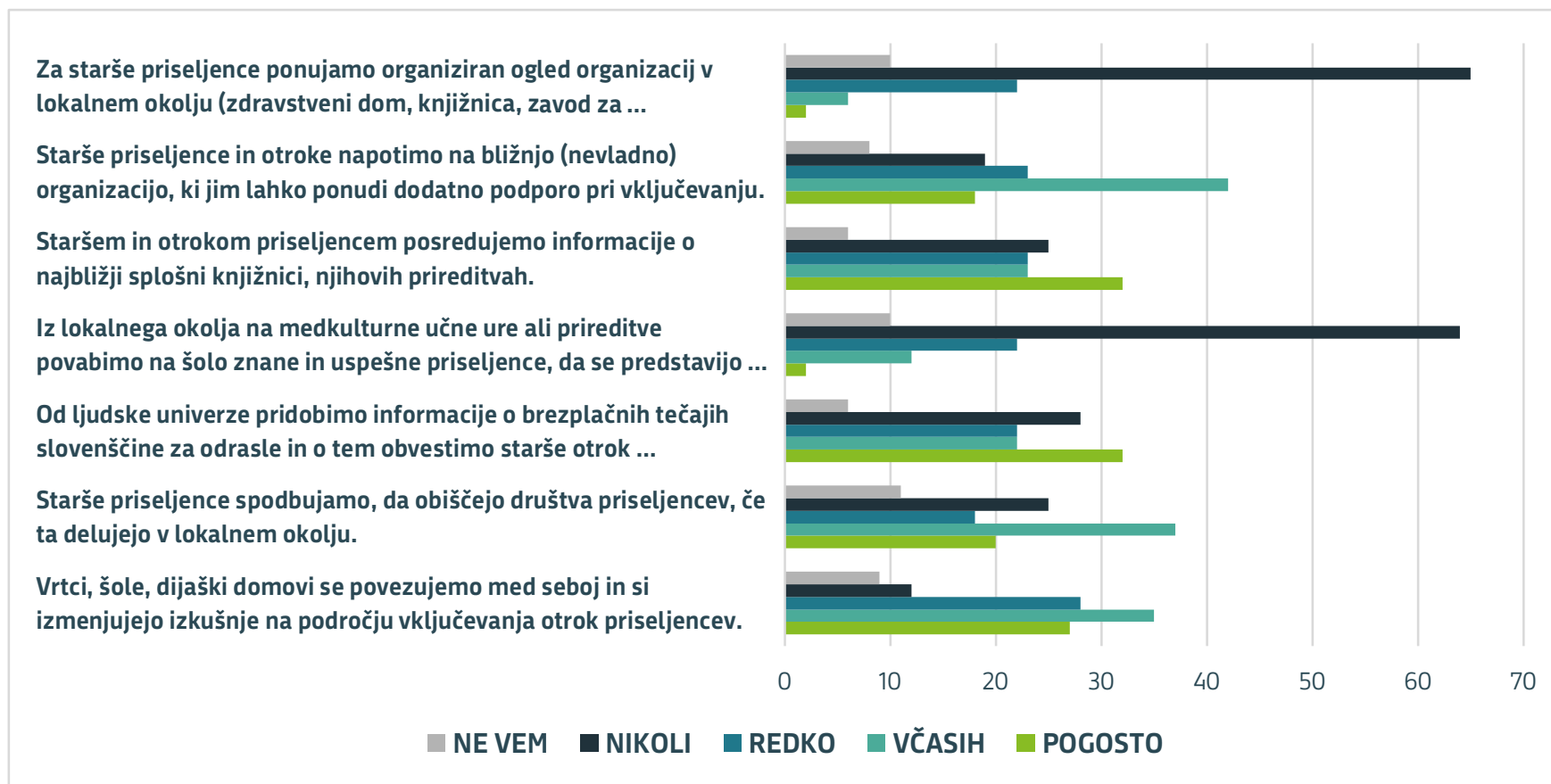
Na vprašanje, kako v njihovi organizaciji poteka **sodelovanje z lokalnim okoljem**, so sodelujoči povprečno odgovorili, kot je razvidno iz Preglednice 10. Pogostost uporabe predlaganega so ocenjevali na lestvici: *pogosto, včasih, redko, nikoli, ne vem*.

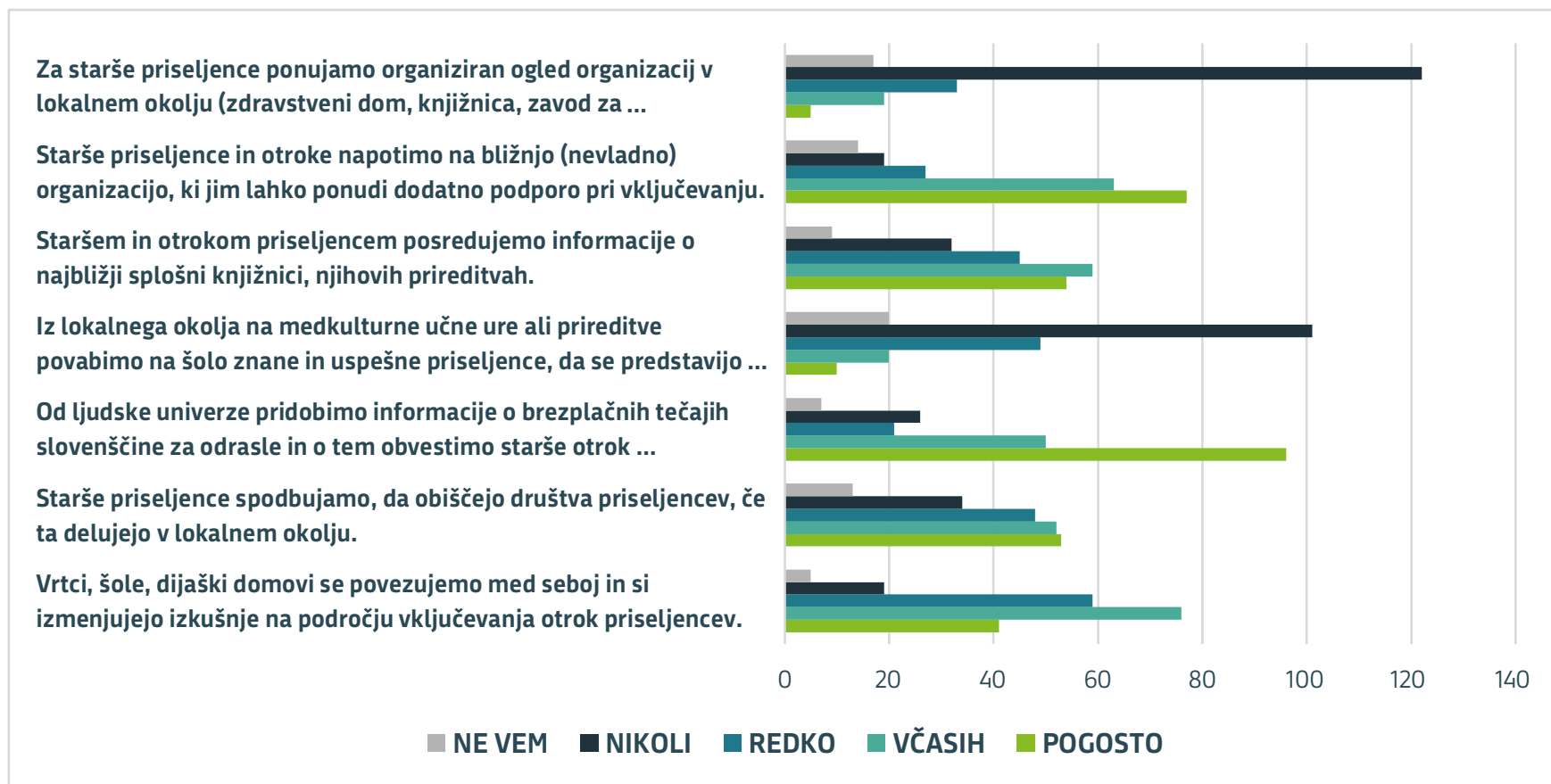
Preglednica 10**Sodelovanje z lokalnim okoljem.**

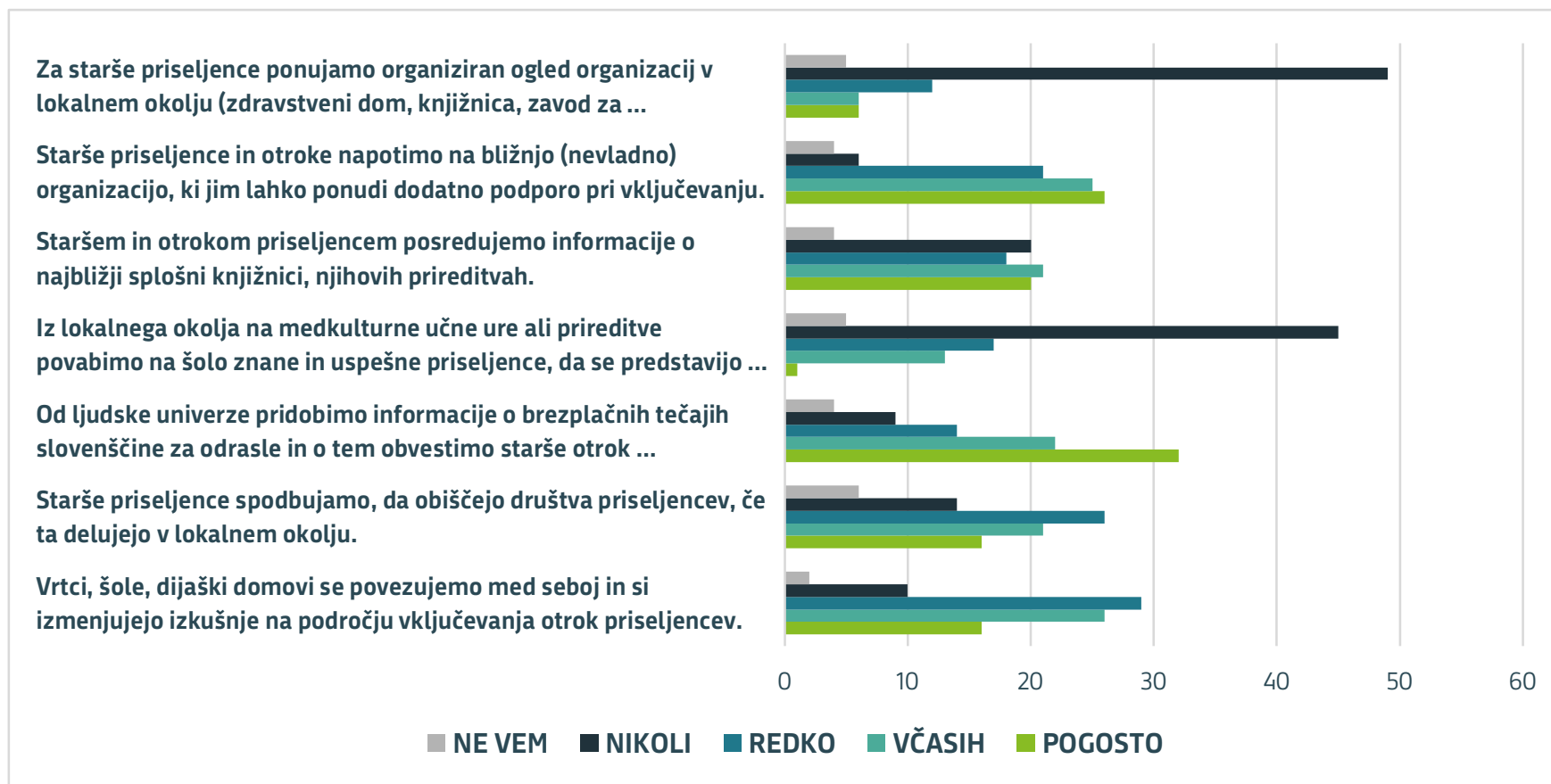
Sodelovanje z lokalnim okoljem (Število odgovorov)	Vrtci 111	OŠ 200	SŠ 83
Vrtci, šole, dijaški domovi se povezujemo med seboj in si izmenjujejo izkušnje na področju vključevanja otrok priseljencev.	VČASIH	VČASIH	REDKO
Starše priseljence spodbujamo, da obiščejo društva priseljencev, če ta delujejo v lokalnem okolju.	VČASIH	POGOSTO	REDKO
Od ljudske univerze pridobimo informacije o brezplačnih tečajih slovenščine za odrasle in o tem obvestimo starše otrok priseljencev.	POGOSTO	POGOSTO	POGOSTO
Iz lokalnega okolja na medkulturne učne ure ali prireditve povabimo na šolo znane in uspešne priseljence, da se predstavijo vsem otrokom.	NIKOLI	NIKOLI	NIKOLI
Staršem in otrokom priseljencem posredujemo informacije o najbližji splošni knjižnici, njihovih prireditvah.	POGOSTO	VČASIH	VČASIH
Starše priseljence in otroke napotimo na bližnjo (nevladno) organizacijo, ki jim lahko ponudi dodatno podporo pri vključevanju.	VČASIH	POGOSTO	POGOSTO
Za starše priseljence ponujamo organiziran ogled organizacij v lokalnem okolju (zdravstveni dom, knjižnica, zavod za zaposlovanje, nevladna organizacija ipd.).	NIKOLI	NIKOLI	NIKOLI

Grafikon 9

Sodelovanje z lokalnim okoljem, frekvenčna porazdelitev, vrtci.

Grafikon 10**Sodelovanje z lokalnim okoljem, frekvenčna porazdelitev, OŠ.**

Grafikon 11**Sodelovanje z lokalnim okoljem, frekvenčna porazdelitev, SŠ.**

Ključne ugotovitve kvantitativne raziskave (RP2) glede sodelovanja z lokalnim okoljem

Najpogostejše oblike sodelovanja z lokalnim okoljem vključujejo posredovanje informacij o brezplačnih tečajih slovenščine za odrasle, ki jih pridobijo od ljudskih univerz, ter napotitve na nevladne organizacije. Najredkejše so dejavnejše oblike, kot so skupni ogledi organizacij v lokalnem okolju ali povabila uspešnih priseljenk, priseljencev na medkulturne učne ure ali prireditve.

Kvalitativna raziskava (RP1) kaže, da je sodelovanje s starši in z lokalnim okoljem različno, ponekod uspešno, drugod zelo omejeno. Jezik predstavlja veliko oviro pri komunikaciji s starši tako v vrtcih kot šolah. V šolah se znajdejo pri komunikaciji s starši na različne načine, npr. pri komunikaciji uporabljajo vse jezike, ki jih obvladajo, prevajajo drugi starši, starši pripeljejo prevajalce. Vrtci in šole si želijo jezikovne podpore pri sodelovanju s starši, v obliki financiranega prevajanja.

V vrtcih poudarjajo, da bi potrebovali medkulturnega mediatorja. Na posameznih šolah ugotavljajo, da na sodelovanje s starši pozitivno vpliva, če tudi zanje na šoli organizirajo jezikovni tečaj. Pogosto postane oseba, ki izvaja začetni pouk slovenščine za otroke tudi zaupna oseba za starše. Osnovne šole sodelujejo z mnogimi organizacijami v lokalnem okolju. V dveh srednjih šolah je sodelovanje s starši omejeno zgolj na vpis in govorilne ure, v dveh pa je sodelovanje s starši in z lokalnim okoljem kakovostno in uspešno, posledično so jim starši v podporo, če otrokom v času srednješolskih let zmanjka motivacije za šolanje.

Vrtci

Sodelovanje s starši je ključnega pomena za razvoj in vključevanje otroka ter za uspešno učenje slovenskega jezika. Težave, ki jih omenjajo v vseh vrtcih, izhajajo iz neodzivnosti nekaterih staršev priseljencev, kar je povezano tudi z njihovo potrebo po socialni izolaciji. Za osebje vrtca je neodzivnost staršev težava, ki je ne znajo in ne morejo sami rešiti. Za vzpostavitev komunikacije in sodelovanja z neodzivnimi starši bi nujno potrebovali medkulturne mediatorje, ki bi strokovnemu osebju vrtcev pomagali razumeti ovire za sodelovanje, neodzivnim staršem pa predstavili njihovo neodzivnost kot veliko oviro za uspešen razvoj in vključenost otrok.

»Strokovni delavci in svetovalna služba se soočajo z velikimi izzivi, skupaj iščemo rešitve, odgovore, prilagoditve. Se udeležujemo izobraževanj na to temo. Velike težave imamo s prenosom informacij vzgojiteljica – starši otrok. Predvsem, ko so informacije podrobne in obsežnejše. Pomagamo si s strokovno delavko, ki razume in govori albanski jezik. Vključevanje tujegovorečih otrok v naš vzgojno-izobraževalni zavod se vsako leto povečuje in nam predstavlja izzive, da jih porazdelimo v oddelke. Morda priprava konkretnih primerov dobre prakse na izobraževanjih in na kakšne načine olajšamo vključitev otrok in pomagati strokovnim delavkam v vrtcu.« (RP2, mnenja, vrtec)

V občinah s priseljsko populacijo bi morali nujno zaposliti medkulturne mediatorje, ki bi vsem institucijam nudili pomoč pri vzpostavljanju sodelovanja s starši priseljenci.

Ključna pomoč pa je potrebna predvsem v vrtcih, saj se v njih gradijo osnove za uspešno izobraževalno pot otrok priseljencev.

Osnovne šole

Pri sodelovanju s starši so strokovne delavke, delavci v osnovnih šolah izpostavili: govorilne ure, pri katerih je velikokrat potrebno prevajanje; uporaba različnih jezikov pri komunikaciji s starši; načrtna zaposlitev osebe, ki govori enega od jezikov priseljenih; posredovanje uporabnih informacij staršem. Če šola organizira tečaj slovenščine tudi za starše, to prinese pozitivne posledice pri nadaljnjem sodelovanju s starši. Ponekod so na šoli organizirali tudi tutorsko mrežo med starši.

Pri sodelovanju med šolo in organizacijami v lokalnem okolju so strokovne delavke, delavci v osnovnih šolah izpostavili: sodelovanje z domovi za starejše občanke, občane, z nevladnimi organizacijami (npr. Slovenska filantropija), z različnimi društvi (npr. s čebelarji), s priseljenjskimi društvi in organizacijami (srbsko, albansko društvo, kosovsko veleposlaništvo), ena šola je navedla, da organizirajo pouk maternega jezika, Zvezo prijateljev mladine, z univerzami, z občino, z drugimi vzgojno-izobraževalnimi organizacijami, z ljudsko univerzo, rdečim križem itd.

Na šolah postane velikokrat oseba, ki za otroke priseljence izvaja začetni pouk slovenščine, tudi oseba, ki ji starši zaupajo in se nanjo obračajo po nasvete, podporo pri vključevanju, urejanju dokumentacije, kako vpisati otroka v vrtec, kje nabaviti učno gradivo.

Srednje šole

Na dveh srednjih šolah je sodelovanje s starši in z lokalnim okoljem kakovostno in uspešno, posledično so jim starši v podporo, če otrokom v srednješolskih letih zmanjka motivacije za šolanje. Priseljene starše in njihove otroke napotijo v lokalne organizacije, ki nudijo dodatno podporo pri vključevanju (npr. ljudske univerze, RIC, DRPD Novo mesto). Šole se zavedajo pomena in ključne vloge pri vključevanju nevladnih organizacij, cenijo njihovo podporo.

Nekateri priseljeni starši dobro sodelujejo s šolo in prihajajo na govorilne ure, drugi ne, pri čemer je poudarjeno, da velja to za vse starše, ne le za priseljene. Velik izziv predstavlja komunikacija s starši priseljenci, ti s seboj na vpis ali roditeljske sestanke pripeljejo prevajalce (npr. za prevajanje iz ukrajinščine) ali pa novopriseljenim prevajajo že prej priseljeni (npr. za prevajanje iz albanščine).

Niso bile poudarjene samo težave v komunikaciji ali da starši ne dovolijo otrokom končati srednje šole, ker jih prej izpišejo zaradi preselitve naprej v druge države ali ker morajo iti delat v družinsko podjetje – kar je realnost, tudi to se dogaja – ampak izpostavijo priseljene starše, ki podpirajo svoje otroke tako pri izobraževanju kot pri aktivnem vključevanju v lokalno okolje. Nekateri starši priseljenci in romski starši so zelo ambiciozni.

Srednja šola, ki ima v lokalnem okolju univerzo, z njo sodeluje tako, da v podporo pri vključevanju zaposlijo študentke, študente prek študentskega servisa, kar finančno podpira vodstvo šole, pri tem pa razbremeni zaposlene.

Na drugih dveh srednjih šolah je sodelovanje s starši priseljenci in z lokalnim okoljem šibko. Poteka predvsem ob vpisu in na govorilnih urah. Šoli pričakujeta več razumevanja, dejavnosti in odzivnosti s strani staršev, samih sebe pa ne vidita kot aktivni akterki, pobudnici za tesnejše sodelovanje niti s starši niti z lokalnim okoljem. Priseljenih staršev, dijakinj in dijakov ne napotijo na lokalne organizacije, kjer bi lahko dobili dodatno podporo pri vključevanju, ampak to prepuščajo njim samim. Potrebovali bi uradne prevajalke, prevajalce, ne pa da prevajajo priseljene dijakinje, dijaki, ki so sami otroci. Starši priseljenci pričakujejo od šole preveč.

Velik izziv eni od šol predstavlja prvi vpis višje letnike. Največkrat ga rešijo tako, da priseljeno dijakinjo, dijaka vpišejo v en letnik nižje. Priseljene dijakinje, dijake praviloma dodelijo razredničarki, razredniku, ki govori več jezikov, tudi katerega od maternih jezikov priseljenih, angleščino. Od staršev pričakujejo, da bodo razumeli šolo in jo podprli, ko jim svetujejo, da bo njihov otrok ponavljal letnik, kar je pogosta praksa.

Ponavljjanje letnika in mnenje, da bi bilo treba prvo leto najprej obiskovati samo tečaj jezika, je večkrat omenjeno tudi v zaključnih komentarjih kvantitativne raziskave (RP2, Mnenja), npr.:

»Otroci priseljenci večinoma prvo leto \»izgubijo\» in ne napredujejo v naslednji letnik zaradi jezika. V razredu niso tako vključeni in sprejeti, saj ne poznajo jezika in se težje povežejo s sošolci. Če bi prvo leto namenili samo učenju jezika, bi po mojem mnenju bili bolj uspešni, vključeni, sprejeti in tudi zadovoljni v šoli, saj bi imeli več možnosti za pozitivne in višje ocene.« (RP2, Mnenja, SŠ)

»Menim, da bi bilo treba usvojiti osnovno znanje jezika, da lahko uspešno sledijo pouku. Sploh v srednji šoli je veliko strokovnih izrazov, zapletenih stavkov, razlag, ki jih zgolj z osnovnim znanjem slovenskega jezika priseljenec ne more razumeti. Torej, najprej doseči dovolj znanja jezika, da bo mogoče razumeti snov. Pojasniti, da bo najverjetneje v prvem letu priseljenec neuspešen, da bo morda ponavljal – s tem ni nič narobe, glede na to, da ne zna jezika in posledično ne more razumeti razlage. Sistem pa naj omogoči večkratno ponavljanje.« (RP2, Mnenja, SŠ)

.....

**PODPORNI
SYSTEMSKI PROCESI
PRI VKLJUČEVANJU
IN UČENJU JEZIKA:
KOORDINACIJA
VKLJUČEVANJA,
PRILAGODITVE IN
INDIVIDUALIZACIJA,
DIJAŠKI DOMOVI IN
DELO**

Na uspešnost vključevanja, na varno, spodbudno in medkulturno okolje vpliva tudi kakovostno koordinirano vključevanje v vsakem od vrtcev in šol, zato nas na tem mestu zanima, kdo v vrtcih in šolah trenutno (šolsko leto 2024/25) koordinira vključevanje otrok priseljencev, katere naloge opravlja ter kako potekajo individualizacija in prilagoditve. Sem smo uvrstili tudi nekaj informacij o dijaških domovih, v katerih bivajo nekateri priseljeni v srednjih šolah.

Koordinacija vključevanja

Sodelujoče smo vprašali, ali menijo, da bi morala biti na šoli polno zaposlena oseba za vključevanje, ki bi izvajala začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), pripravljala individualne načrte aktivnosti / osebne izobraževalne načrte za prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanje, vključevanje ter medkulturne učne ure z drugimi pedagoškimi delavkami, delavci. Prikazani so odstotki, tistih, ki so izbrali *da*, drugi možnosti sta bili še *ne* in *ne vem*.

Preglednica 11

Polno zaposlena oseba za vključevanje – koordinatorka, koordinator vključevanja.

Trditev	OŠ DA	SŠ DA
Menim, da bi morala biti na šoli polno zaposlena oseba za vključevanje, ki bi izvajala začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), pripravljala individualne načrte aktivnosti / osebne izobraževalne načrte za prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanje, vključevanje ter medkulturne učne ure z drugimi pedagoškimi delavkami, delavci.	81,4	70,1

Večina šol izraža potrebo po polni zaposlitvi koordinatorka, koordinatorja vključevanja: 81 % osnovnih in 70 % srednjih šol meni, da bi morala biti na šoli polno zaposlena oseba za vključevanje, ki bi izvajala začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), pripravljala individualne načrte aktivnosti / osebne izobraževalne načrte za prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanje, vključevanje ter medkulturne učne ure z drugimi pedagoškimi delavkami, delavci.

Vendar do šolskega leta 2024/25 polna zaposlitev koordinatorke, koordinatorja vključevanja še ne obstaja. Na vprašanje, **kdo v njihovi organizaciji koordinira vključevanje otrok priseljencev**, so odgovorili, kot je razvidno iz Preglednice 11. Številke predstavljajo število respondentov, ki so označili določeno možnost. Možnih je bilo več odgovorov.

Preglednica 12

Oseba, zadolžena za koordinacijo vključevanja otrok priseljencev.

Zaposlitveni profil osebe	Vrtci	OŠ	SŠ	Skupaj	Odstotek (%)
ravnateljica, ravnatelj	45	64	16	125	18
svetovalna delavka, svetovalni delavec	90	188	73	351	51
učiteljica, učitelj slovenščine	2	40	20	62	9
razredničarka, razrednik na razredni stopnji	5	44	21	70	10
vzgojiteljica, vzgojitelj	31	7	3	41	6
knjižničarka, knjižničar	0	12	1	13	1,9
skupina za koordinacijo vključevanja	2	11	2	15	2,1
ne vem	6	5	3	14	2
				691	100

Iz odgovorov v kvantitativni raziskavi (RP2) je razvidno, da so za koordinacijo vključevanja v vrtcih in šolah najpogosteje zadolženi zaposleni v svetovalni službi (51 %) in/ali vodstvo (18 %) – to še dodatno priča o pomembnosti ugotovitev iz kvalitativne raziskave (RP1): če sta vodstvo in svetovalna služba udeležena pri vključevanju in še posebej naklonjena začetnemu pouku slovenskega jezika / intenzivnemu tečaju slovenščine, je vključevanje uspešnejše.

V zaključnih komentarjih (RP2, Mnenja) so sodelujoči večkrat opozorili, da so zaposleni v svetovalni službi že preveč preobremenjeni z drugimi zadolžitvami in da bi bilo treba za to nameniti posebno delovno mesto, obenem pa je iz komentarjev razvidna kompleksnost vključevanja, s katero se soočajo:

*»Menim, da je v vrtcih za to težko poskrbeti, ker pade na svetovalne delavce, ki smo že tako preobremenjeni. Ko je teh otrok več, izvajamo ure za priseljence, jih združimo v skupino, vendar sami težko vse izvedemo, saj imamo ogromno področij, ki jih moramo v sklopu dela pokrivati. To bi moral izvajati posamezen strokovni delavec, in sicer v obsegu, določenem v skladu s pravilniki/normativi.«
(RP2, Mnenja, vrtec)*

»Osnovne šole, ki imamo večji odstotek učencev priseljencev (nad 10 %) bi nujno potrebovale izdatno podporo ter usmeritve s strani ministrstva in s strani ustanovitelja. Strokovni delavci niso opolnomočeni za delo s tako velikim številom učencev, prav tako ne zadostujejo obstoječi pedagoški pristopi in smernice za vključevanje učencev priseljencev,

saj vodi sleditev le-tem v izgorelost zaposlenih. Pri učiteljih je opaziti nemoč, upad motivacije in odpor. Ravno tako so v danih razmerah čezmerno obremenjene svetovalne službe. Potrebovali bi podporo pri intenzivnem poučevanju slovenskega jezika za vse učence, ki imajo status tujca (prvo, drugo in tretje leto), saj nekateri učenci počasneje usvajajo jezik in jih moramo podpirati v skladu z njihovimi zmožnostmi. Prav tako bi potrebovali več podpore pri delu s starši, ki se na naše dejavnosti premalo odzivajo. Ljudska univerza razpisuje šest mest za vključitev družin v program integracije učencev in njihovih staršev. Na šoli pa imamo letos 78 učencev s statusom priseljenca. Normativ za učitelja za poučevanje slovenščine bi moral biti usklajen z normativi ostalih učiteljev (največ 28 učencev). Trenutno sledimo zakonodaji, po kateri je učni jezik v šoli slovenski. Za sporazumevanje pa vključujemo vse razpoložljive možnosti za uspešno komuniciranje z učenci in starši.« (RP2, Mnenja, OŠ)

»Menim, da so trenutne možnosti slabe. Trenutne možnosti niso prilagojene vedno večjemu številu učencev priseljencev in situaciji ter težavam, s katerimi se soočamo v šoli. Menim, da bi šole potrebovale dodatni kader, ki bi koordiniral delo z učenci priseljenci, načrtoval INA ter prilagoditve, nudil pomoč in sodeloval z učitelji, svetovalnimi delavci ter starši in učenci, zunanjimi institucijami ter lokalnim okoljem. Pred vpisom v šolo oz. vključitvijo k pouku bi morali imeti učenci tečaj slovenskega jezika in doseči nek primeren nivo znanja jezika za vključitev v šolo. Učenci priseljenci ne morejo sodelovati v učnem procesu, če ne razumejo učnega jezika. Pri pouku so v stiski. Tudi ko se osnov jezika in komunikacije naučijo, imajo velike težave z razumevanjem učne snovi in

besedišča, zato pouku težje sledijo in težje izkazujejo svoje znanje. Njihovo izražanje je okorno, tvorjenje stavkov slovnično in pravopisno nepravilno. Zato potrebujemo več sistematiziranih ur za začetno učenje slovenščine in tudi nadaljnje učenje slovenščine. Treba je prilagoditi sistematizacijo ur in skupin za učenje slovenskega jezika. Šole nujno potrebujemo prevajalca/kulturnega moderatorja za pomoč pri komunikaciji s starši, saj starši ne razumejo, kaj jim sporočamo, se ne odzivajo na naše pobude, predloge, vabila, sami pa ne dajejo pobud za komunikacijo s šolo. V praksi opažamo, da se pogosto dogaja, da učenci priseljenci zaradi dolgotrajnih postopkov na upravni enoti in pridobivanja zdravniškega potrdila ter drugih dovoljenj izpadejo iz vzgojno-izobraževalnega sistema. V državi, iz katere prihajajo, so že izpisani iz šole, pri nas pa še niso vpisani. To je treba urediti.» (RP2, Mnenja, OŠ)

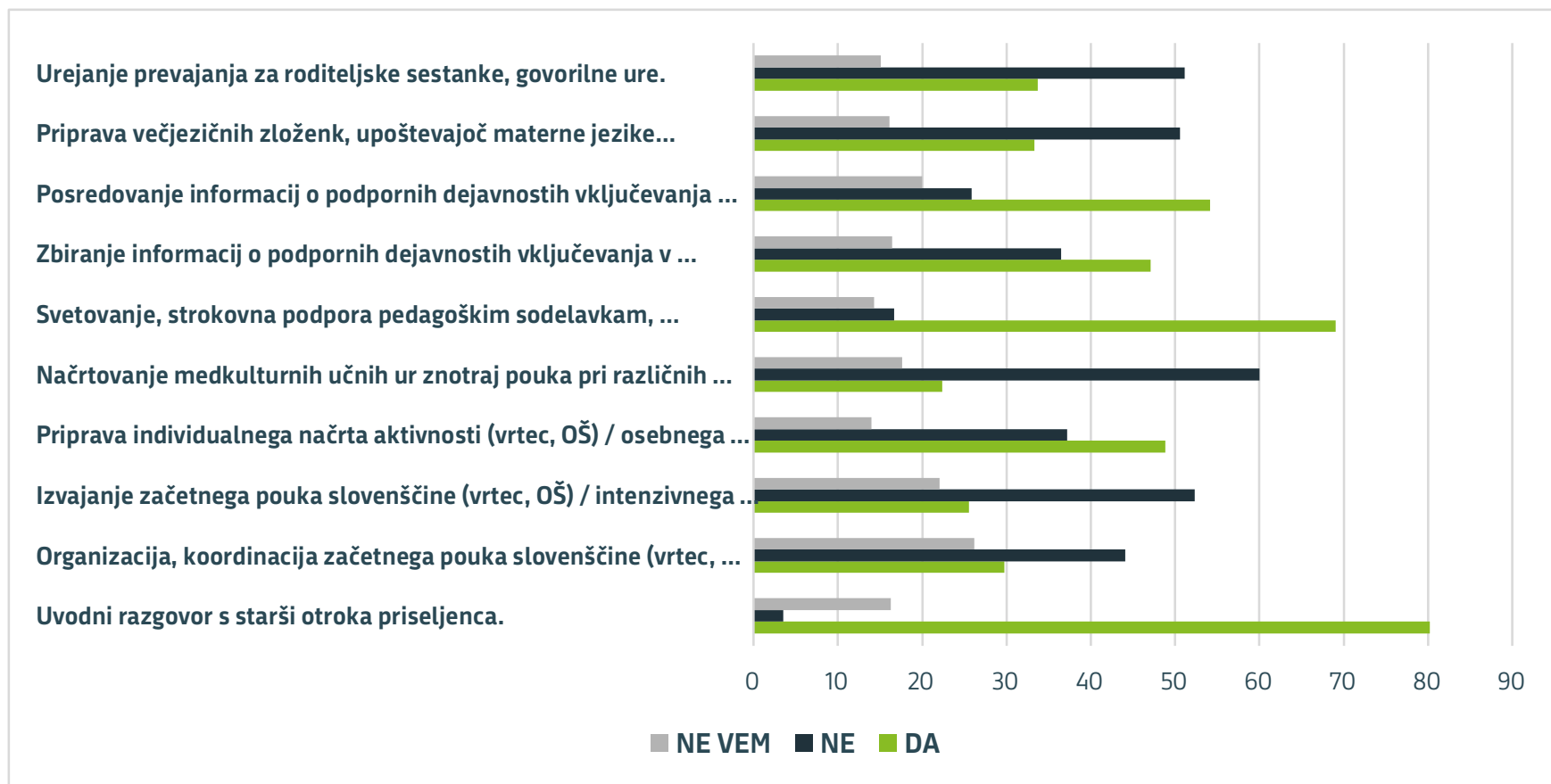
»Menimo, da je trenutni sistem vključevanja otrok in mladih priseljencev v slovenski šolski sistem zelo pomanjkljiv in neprimeren za zagotavljanje enakih možnosti, uspešne integracije in dolgoročne socialne vključenosti. Ključne težave so predvsem: odsotnost pripravljanih programov na srednješolski ravni; neustrezna in nepovezana jezikovna podpora; pomanjkanje systemskega mentorstva; šibko vključevanje staršev in neobstoječa karierna usmerjenost za dijake priseljence. Po našem mnenju bi morali v Sloveniji vzpostaviti celovit model vključevanja, ki bi temeljil na dobrih praksah, kot jih poznamo na Danskem. Ključni elementi takega modela bi bili: 1. Vzpostavitev pripravljanih izobraževalnih programov, ki bi trajali eno leto in bili namenjeni mladim

priseljencem, ki še niso pripravljeni na redno srednješolsko izobraževanje. Udeleženci bi imeli status dijaka priseljenca, programi pa bi se izvajali v razvojno-izobraževalnih centrih, centrih za izobraževanje odraslih ali drugih regionalnih ustanovah. Vsebovali bi intenzivno učenje slovenščine, osnovna znanja in karierno svetovanje. Programi bi bili državno financirani, kar bi omogočilo enak dostop za vse. 2. Uvedba slovenščine kot drugega jezika kot dodatnega predmeta znotraj srednjih šol, z individualno prilagoditvijo glede na znanje in potrebe dijaka. 3. Vzpostavitev sistema mentorstva in učne pomoči, kjer bi vsak dijak priseljenec imel dodeljenega mentorja (učitelja ali vrstnika), ki bi mu pomagal pri vključevanju, učenju in osebnem razvoju. 4. Okrepitev svetovalne službe in karierne orientacije, ki bi mladim priseljencem pomagala razumeti izobraževalni sistem, izbrati ustrezno pot in jih spremljala pri doseganju ciljev. 5. Sodelovanje s starši in vključevanje kulturnih mediatorjev, ki bi omogočali boljšo komunikacijo med šolo in družino, razumevanje sistema in aktivno vključevanje staršev v izobraževalni proces. Verjamemo, da je tovrsten pristop nujen, če želimo zagotoviti pravične, vključujoče in dolgoročno učinkovite pogoje za izobraževanje vseh otrok, ne glede na njihovo jezikovno, kulturno ali socialno ozadje.» (RP2, Mnenja, SŠ)

V naslednjem vprašanju so bili naprošeni, da označijo, **katere naloge opravlja koordinator vključevanja otrok priseljencev** (če imajo na organizaciji zaposlen ta profil). Izbirali so med *da, ne, ne vem*.

Preglednica 13**Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja na ravni vrtcev, odstotki.**

Naloge	DA	NE	NE VEM
Uvodni razgovor s starši otroka priseljenca.	80,2	3,5	16,3
Organizacija, koordinacija začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).	29,8	44	26,2
Izvajanje začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).	25,6	52,3	22,1
Priprava individualnega načrta aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebnega izobraževalnega načrta (SŠ), skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.	48,8	37,2	14
Načrtovanje medkulturnih učnih ur znotraj pouka pri različnih učnih predmetih, skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.	22,4	60	17,6
Svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju in prilagojenem ocenjevanju.	69	16,7	14,3
Zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev itd.).	47,1	36,5	16,5
Posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem.	54,1	25,9	20
Priprava večjezičnih zložen, upoštevajoč materno jezike priseljenih, z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev.	33,3	50,6	16,1
Urejanje prevajanja za roditeljske sestanke, govorilne ure.	33,7	51,2	15,1

Grafikon 12**Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja, vrtci, v odstotkih.**

Koordinatorica, koordinator vključevanja v vrtcih najpogosteje (čez 50 %) opravlja naslednje naloge:

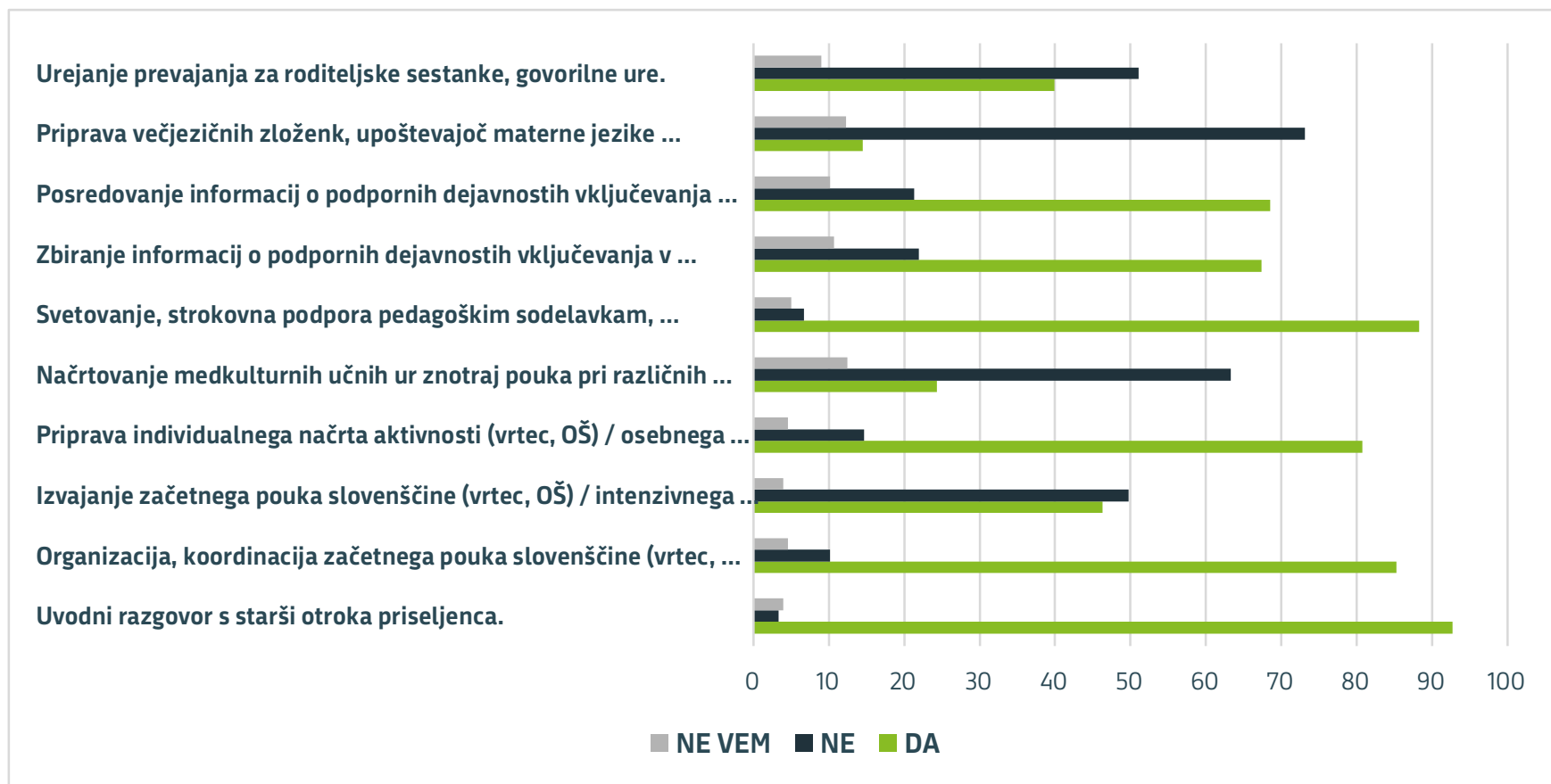
- uvodni razgovor s starši otroka priseljenca;
- svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju;
- posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem.

Preglednica 14

Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja na ravni OŠ, odstotki.

Naloge	DA	NE	NE VEM
Uvodni razgovor s starši otroka priseljenca.	92,7	3,4	3,9
Organizacija, koordinacija začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).	85,3	10,2	4,5
Izvajanje začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).	46,3	49,7	4
Priprava individualnega načrta aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebnega izobraževalnega načrta (SŠ), skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.	80,8	14,7	4,5
Načrtovanje medkulturnih učnih ur znotraj pouka pri različnih učnih predmetih, skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.	24,3	63,3	12,4

Naloge	DA	NE	NE VEM
Svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju in prilagojenem ocenjevanju.	88,3	6,7	5
Zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev itd.).	67,4	21,9	10,7
Posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem.	68,5	21,3	10,1
Priprava večjezičnih zložen, upoštevajoč materno jezike priseljenih, z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev.	14,5	73,2	12,3
Urejanje prevajanja za roditeljske sestanke, govorilne ure.	39,9	51,1	9

Grafikon 13**Naloge koordinatorke, koordinatorskega vključevanja, OŠ, v odstotkih.**

Koordinator, koordinatorica vključevanja v OŠ najpogosteje (čez 50 %) opravlja naslednje naloge:

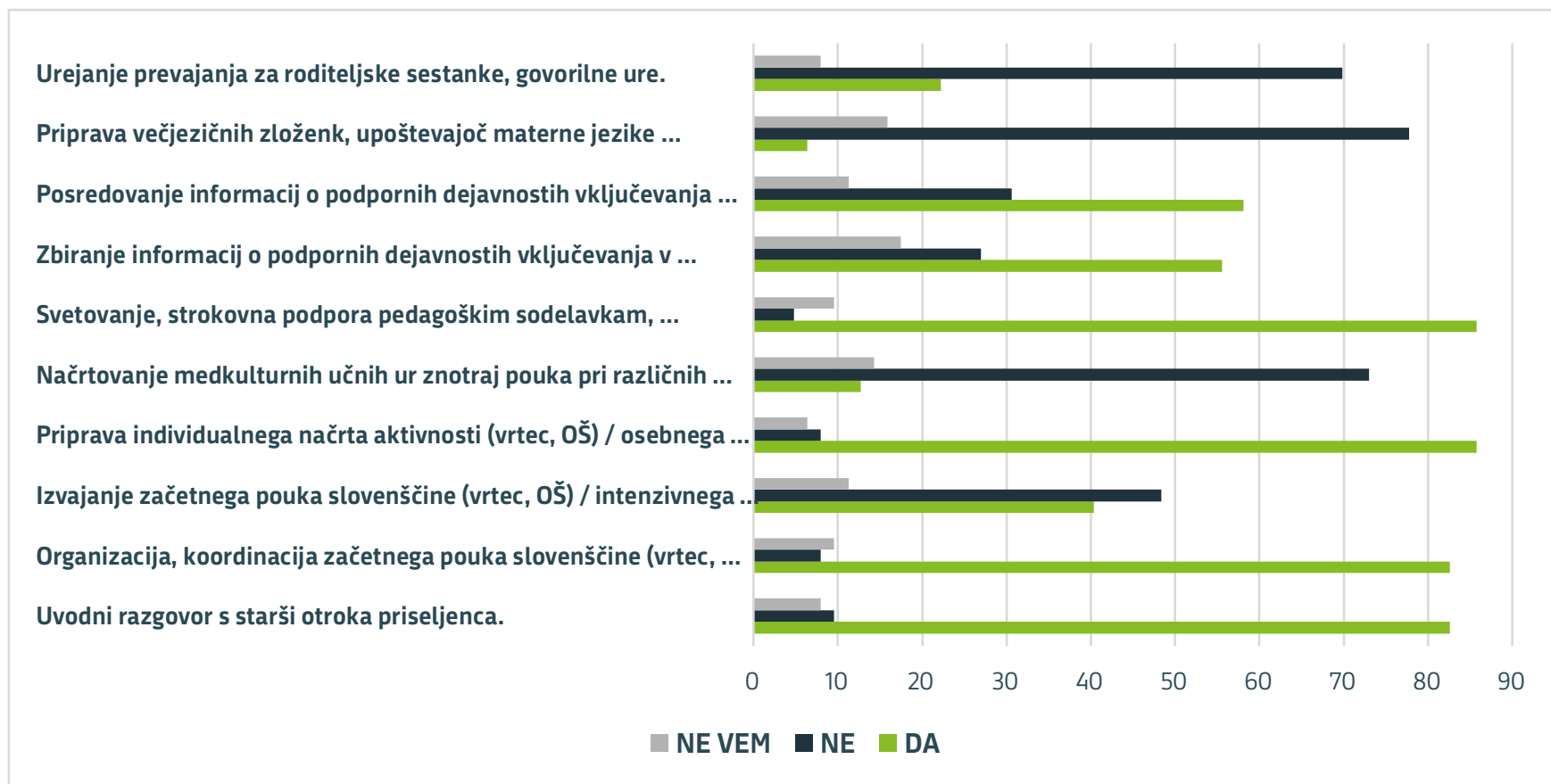
- uvodni razgovor s starši otroka priseljenca;
- svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju in prilagojenem ocenjevanju;
- organizacija, koordinacija začetnega pouka slovenščine;
- priprava individualnega načrta aktivnosti;
- posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem;
- zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev).

Preglednica 15

Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja na ravni SŠ, odstotki.

Naloge	DA	NE	NE VEM
Uvodni razgovor s starši otroka priseljenca.	82,5	9,5	7,9
Organizacija, koordinacija začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).	82,5	7,9	9,5
Izvajanje začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).	40,3	48,4	11,3

Priprava individualnega načrta aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebnega izobraževalnega načrta (SŠ), skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.	85,7	7,9	6,3
Načrtovanje medkulturnih učnih ur znotraj pouka pri različnih učnih predmetih, skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.	12,7	73	14,3
Svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju in prilagojenem ocenjevanju.	85,7	4,8	9,5
Zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev itd.).	55,6	27	17,5
Posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem.	58,1	30,6	11,3
Priprava večjezičnih zloženkov, upoštevajoč materno jezike priseljenih, z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev.	6,3	77,8	15,9
Urejanje prevajanja za roditeljske sestanke, govorilne ure.	22,2	69,8	7,9

Grafikon 14**Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja, SŠ, v odstotkih.**

Koordinator, koordinatorka vključevanja v SŠ najpogosteje (čez 50 %) opravlja naslednje naloge:

- priprava osebnega izobraževalnega načrta, skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci;
- svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju in prilagojenem ocenjevanju;
- uvodni razgovor s starši otroka priseljenca;
- organizacija, koordinacija intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ);
- posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem;
- zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev).

Ključne ugotovitve kvantitativne raziskave (RP2)

Večina šol izraža potrebo po polni zaposlitvi koordinatorke, koordinatorja vključevanja, saj je kvantitativna raziskava (RP2) pokazala, da 81 % osnovnih in 70 % srednjih šol meni, da bi morala biti na šoli polno zaposlena oseba za vključevanje, ki bi izvajala začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), pripravljala individualne načrte aktivnosti / osebne izobraževalne načrte za prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, vključevanje ter medkulturne učne ure z drugimi pedagoškimi delavkami, delavci.

Koordinatorica, koordinator vključevanja v šolskem letu 2024/25 še ni sistematizirano delovno mesto, ampak te naloge opravljajo v svetovalni službi (51 %) in/ali vodstvo (18 %) kot eno do svojih zadolžitev. (RP2)

Trenutno v vrtcih kot v osnovnih in srednjih šolah oseba, ki opravlja vlogo koordinatorke, koordinatorja vključevanja, najpogosteje (čez 50 %) opravlja naslednje naloge: »Uvodni razgovor s starši otroka priseljenca. Svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju. Posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem.« V osnovnih in srednjih šolah tudi: »Organizacija, koordinacija začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ). Priprava individualnega načrta aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebnega izobraževalnega načrta (SŠ), skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci. Zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev).

Koordinator, koordinatorica vključevanja večinoma ne opravlja naslednjih nalog:

- izvajanje začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ);
- načrtovanje medkulturnih učnih ur znotraj pouka pri različnih učnih predmetih, skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci;
- priprava večjezičnih zloženek, upoštevajoč materno jezike priseljenih, z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev;
- urejanje prevajanja za roditeljske sestanke, govorilne ure.

Potreba po zaposlitvi koordinatorke, koordinatorja vključevanja je bila večkrat omenjena tudi **v zaključnih komentarjih kvantitativne raziskave (RP2):**

»Pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec bi morala vsaka enota vrtca imeti koordinatorja, ki bi spremljal in usmerjal vključevanje otrok, imel pa bi tudi vlogo svetovalca pri tovrstnih izzivih.« (RP2, Mnenja, vrtec)

»V vrtcih bi morali imeti zaposleno osebo, po možnosti dvojezično, da bi otroci priseljenci bolj intenzivno napredovali pri učenju slovenskega jezika (individualne urice slovenščine večkrat tedensko krajši čas in vključevanje v oddelke) ter da bi ta oseba bila v pomoč pri komuniciranju s starši, ki slovenskega jezika ne razumejo in/ali ne govorijo (roditeljski sestanki, pogovorne ure, sprotna izmenjava informacij, vpis otrok v vrtec, razlaga splošnih informacij, navodil).« (RP2, Mnenja, vrtec)

»Zelo zadovoljni smo bili v času izvajanja petletnega projekta na šoli, ko smo imeli na šoli koordinatorico, ki je pokrivala to področje in v tistem času je bil narejen ogromen napredek. Naša koordinatorica je bila pedagoginja, ki pa zdaj ne sme poučevati slovenščine (v času projekta pa je zelo kvalitetno izvajala pouk z njimi). Ker opravlja še druga dela, zelo težko kvalitetno opravlja delo koordinatorke. Na šoli bi morala biti zaposlena oseba, ki bi delala na tem področju, ki bi imela mrežo s tolmači, ki jih potrebujemo na pogovorih s starši,

kadar gre za perečo tematiko. Strinjamo se z izvajanjem intenzivnega tečaja, a se zgodi, da otrok manjka pri istih urah ves čas, kar pomeni, da sploh ne pozna ne učiteljice in ne predmeta, ki poteka enkrat tedensko.» (RP2, Mnenja, OŠ)

»Možnosti za vključevanje so sicer teoretično dobro zastavljene, vendar je vse odvisno od koordinatorja in vseh učiteljev, ki so v stiku z učencem priseljencem. Nekateri nočejo ali pa ne znajo prilagoditi učnega procesa, nimajo tudi potrebe po dodatnem izobraževanju. Menim, da bi moralo biti število ur za vključevanje priseljencev drugače določeno. Konkretno 25-% obveznost (5, 5 /teden), vezano na 97 učencev, je premalo, ker je v resnici boljše intenzivno učenje dve uri na dan (pol leta), nato pa še po potrebi. Praksa ni v skladu s teorijo.» (RP2, Mnenja, OŠ)

»Menim, da bi bilo dobro, da bi bila možnost zaposlitve oz. dopolnjevanja za koordinatorja dela s priseljenci, poučevanje slovenščine ... Možno, da je to že omogočeno, pa šole tega ne izkoristijo.» (RP2, Mnenja, SŠ)

V kvalitativni raziskavi (RP1) vrtci izražajo potrebo po medkulturni mediatorji, na osnovnih in srednjih šolah pa zelo podpirajo odprtje novega delovnega mesta, tj. koordinatorka, koordinator vključevanja.

Vse sodelujoče osnovne šole (RP1) zelo podpirajo možnost zaposlitve koordinatorke, koordinatorja vključevanja. Sami osebi bi to pomenilo varnost pri zaposlovanju. Otroci in učiteljice, učitelji bi točno vedeli, na koga se obrniti. Sodelavke in sodelavci bi bilj cenili njihovo delo in predloge za postopno vključevanje. Koordinatorica, koordinator vključevanja

bi opravljal naslednje delovne naloge: v prvi polovici leta osredotočenost na začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj slovenščine, v drugi medkulturne učne ure, individualni program / osebni izobraževalni načrt, sodelovanje s starši, z okoljem.

Na večini srednjih šol (RP1) zelo podpirajo predlog, da bi imeli na šoli zaposleno koordinatorko, koordinatorja vključevanja, ki bi se mu/ji izvajanje intenzivnega tečaja slovenščine in vsi ukrepi, ki podpirajo vključevanje, šteli v redno delovno obvezo. Poleg strokovnosti je potreben tudi pozitiven odnos do vključevanja.

Prilagoditve in individualizacija

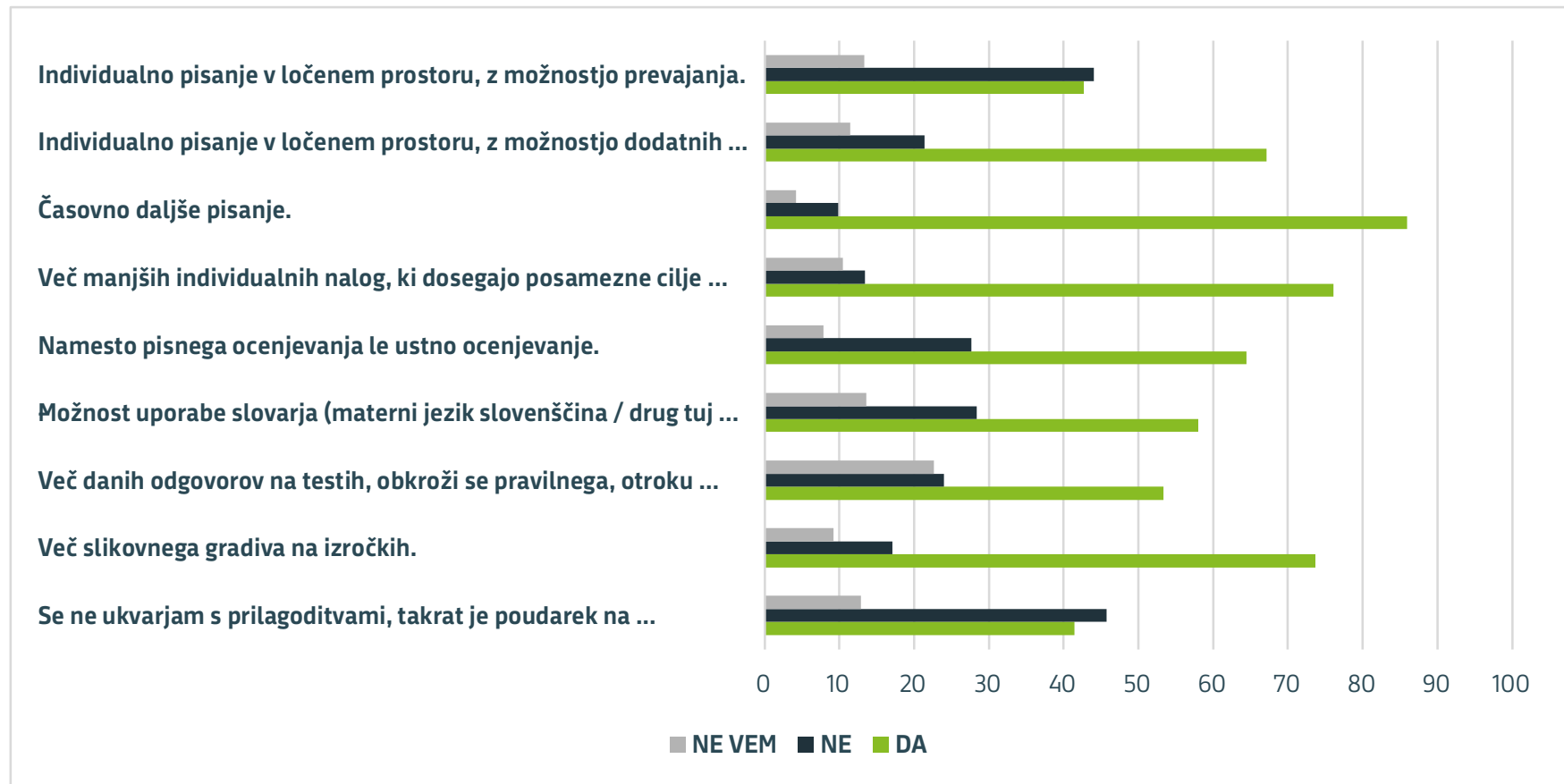
Vprašanje »Kako poteka na vaši šoli **prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja** (skladno z individualnim načrtom aktivnosti (OŠ) / osebnim izobraževalnim načrtom (SŠ) v prvem letu po vključitvi?« je bilo namenjeno le OŠ in SŠ. Odgovori so razvidni iz Preglednice 16, izbirali so med *da*, *ne*, *ne vem*.

Preglednica 16**Prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja glede na delež pozitivnih odgovorov, OŠ in SŠ.**

Naloge	OŠ	SŠ
Se ne ukvarjam s prilagoditvami, takrat je poudarek na začetnem pouku slovenščine (OŠ) / intenzivnem tečaju slovenskega jezika (SŠ).	41,4	40,5
Več slikovnega gradiva na izročkih.	73,7	41,9
Več danih odgovorov na testih, obkroži se pravilnega, otroku priseljencu ni treba tvoriti celih povedi.	53,3	49,3
Možnost uporabe slovarja (materni jezik – slovenščina / drug tuj jezik) pri testih.	58	62,7
Namesto pisnega ocenjevanja le ustno ocenjevanje.	64,5	41,3
Več manjših individualnih nalog, ki dosega posamezne cilje postopoma.	76,1	53,3
Časovno daljše pisanje.	85,9	82,7
Individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo dodatnih pojasnil.	67,1	58,7
Individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo prevajanja.	42,7	31,1

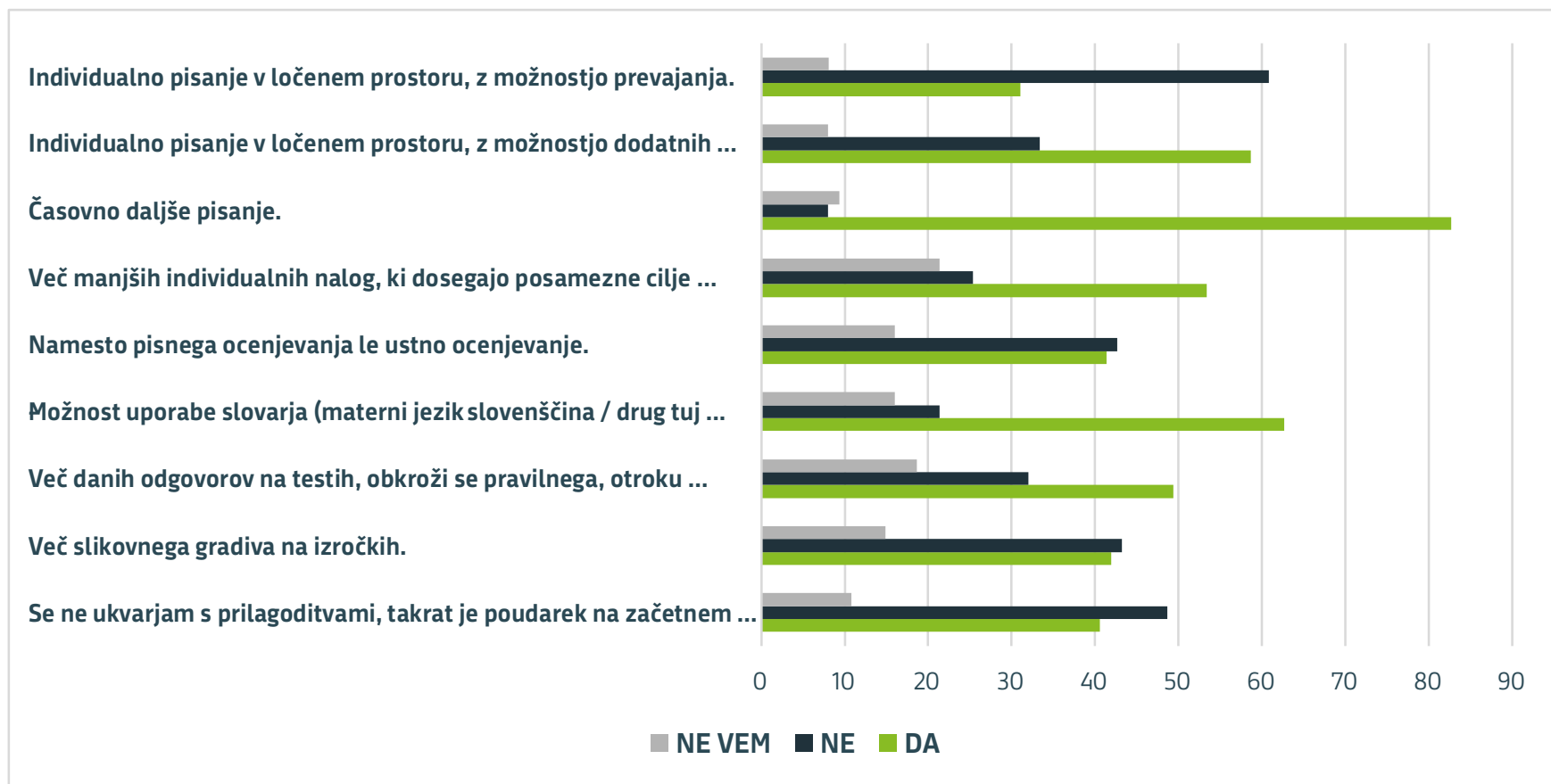
Grafikon 15

Prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, odstotki vseh odgovorov, OŠ.

Grafikon 16

Prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, odstotki vseh odgovorov, SŠ.

Iz odgovorov je razvidno, da večinoma uporabljajo vse naštetе možnosti prilagajanja, od tega v OŠ najpogosteje (nad 60 %):

- časovno daljše pisanje;
- več manjših individualnih nalog, ki dosegaјо posamezne cilje postopoma;
- več slikovnega gradiva na izročkih;
- individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo dodatnih pojasnil;
- namesto pisnega ocenjevanja le ustno ocenjevanje.

Tudi v SŠ uporabljajo večinoma vse naštetе možnosti prilagajanja, a manj, med najpogostejšimi (nad 50 %) so naslednje:

- časovno daljše pisanje;
- možnost uporabe slovarja (materni jezik – slovenščina / drug tuj jezik) pri testih;
- individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo dodatnih pojasnil;
- več manjših individualnih nalog, ki dosegaјо posamezne cilje postopoma.

Te možnosti uporabljajo vse od vpisa naprej, v malo manj kot 60 % primerov tudi, ko je še poudarek na začetnem pouku slovenščine (OŠ) / intenzivnem tečaju slovenskega jezika (SŠ). Najmanjkrat uporabljena možnost prilagojenega preverjanja in ocenjevanja znanja (med navedenimi) v šolah je:

- individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo prevajanja.

Zanimalo nas je tudi, **»Kako pogosto se posodablja individualni načrt aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ) za posameznega otroka priseljenca?«**, sodelujoči so izbirali med možnostmi *enkrat na leto, dvakrat na leto, vsake tri mesece, vsak mesec in drugo*.

Na ravni vrtcev menijo, da ga v splošnem posodablajo enkrat na leto. Na ravni OŠ povprečno posodablajo individualni načrt aktivnosti dvakrat letno. Na ravni SŠ povprečno posodablajo osebni izobraževalni načrt enkrat letno. V največji meri so tako na OŠ kot SŠ ravni navajali komentar *»po potrebi«*.

Individualizacija, diferenciacija sta bili nekajkrat omenjeni tudi **v zaključnih komentarjih kvantitativne raziskave**, včasih kot nepotrebna, drugič kot nujna, nekateri sodelujoči v raziskavi pa menijo, da je nedorečeno, kaj pomenita in kako naj bi se izvajala (RP2):

»Najprej pouk slovenščine do preživetvene ravni, nato dalje redni pouk. Nobenih individualnih načrtov (samo nove administrativne obveznosti zaposlenih). Nobenih prilagajanj in nobene večjezičnosti.« (RP2, Mnenja, OŠ)

»Otroci imajo možnost individualnega pouka, kar je smiselno. Vsaj prvi mesece bi bilo bolje, če bi imeli samo individualni pouk slovenščine, obisk knjižnice, ogled slovenskih filmov, risank, vključeni bi bili v varstvo s slovenskimi vrstniki ..., in šele nato bi jih vključili v razred k pouku. Pri pouku bi ti učenci lahko imeli prilagoditve dve leti, prav pa bi bilo, da bi imel vsak oddelek, v katerega je vključen učenec priseljenec, zmanjšan normativ.« (RP2, Mnenja, OŠ)

»Trenutno se otroci priseljenci v slovenski šolski sistem vključujejo neučinkovito. V šolo pridejo, čeprav ne poznajo jezika in ničesar ali pa zelo malo razumejo. Ti učenci in njihovi starši (saj je sicer tudi komunikacija s starši zelo otežena) bi se po mojem mnenju morali po prihodu v državo najprej aktivno vključiti v intenziven tečaj slovenščine (vsaj dva meseca). Ko bi se otroci naučili osnov jezika, bi se lahko vključili v učni proces. Menim, da se z dodatnimi urami slovenščine na šoli učiteljem nalaga še ena obveznost več (da ne omenjamo vse birokracije, ki pride s tem), čeprav so že tako natrpani urniki in imajo še ostale dodatne obveznosti, učenci priseljenci pa so zmedeni in kljub poskusom vključevanja s pomočjo diferenciacije ne zmorejo slediti dogajanju v šoli.« (RP2, Mnenja, OŠ)

Kvalitativna raziskava (RP1) je ponudila poglobljen vpogled v razumevanje prilagajanja in individualizacije.

V osnovnih šolah učiteljice in učitelji na vprašanje o individualnem pristopu večinoma niso govorili o individualizaciji pri poučevanju in ocenjevanju, ampak o individualnem pristopu do vsakega otroka posebej. Opisali so predpriprave pred prihodom otroka, vlogo razredničarke, razrednika, pogovore o stiskah med poukom in na štiri oči, o uporabi vseh jezikov, ki jih znajo, pri pouku in občasno pri vabilih staršem.

Šele potem so spregovorili o individualnih načrtih aktivnosti. To je možnost, ki obstaja in ki je določena v pravilniku, a se redko uporablja, če že, pa pogosteje na razredni stopnji,

redkeje na predmetni stopnji. Individualno prilagajanje učne snovi je izziv, ki se ga bo treba v prihodnosti temeljito lotiti.

Bilo bi lažje, če bi se zmanjšali normativi glede števila otrok v razredu, menijo sodelujoči, če so v razredu otroci priseljenci, podobno kot se zmanjšajo normativi pri otrocih Romih. Če je v razredu otrok manj, se pouk lažje individualizira in diferencira. Učiteljice, učitelji se lažje posvečajo posameznim učenkam, učencem, pa če so to priseljeni, Romi, nadarjeni ali s posebnimi potrebami, z odločbami. Na nekaterih šolah pri posameznih predmetih prilagajajo učno snov, a v prvem letu ne ocenjujejo, ker je omogočeno, da so otroci priseljenci prvo leto neocenjeni.

Vendar je najprej ključno intenzivno učenje jezika, sistematično organiziran začetni pouk slovenščine, v okviru katerega otrok pridobiva besedišče, da bo pozneje lahko sledil pouku, poudarjajo na vseh šolah.

Individualni načrti za vsakega priseljenega posebej, ki bi se posodabljali skozi celotno šolsko leto, so stalna praksa na eni od sodelujočih srednjih šol. Drugod potekajo delne prilagoditve. Individualni pristop do priseljenih dijakinj in dijakov se na srednjih šolah prakticira na naslednje načine:

- v prvi polovici šolskega leta po vpisu potekajo intenzivni tečaji slovenščine, priseljeni so upravičeno odsotni od pouka večinoma 8. šolsko uro, tečaj imajo pa še 9. šolsko uro;
- v prvi polovici šolskega leta, ko poteka intenzivni tečaji slovenščine, priseljene dijakinje

in dijaki niso ocenjeni; pri večini drugih šolskih predmetov so ocenjeni v drugi polovici šolskega leta, pogosto se najprej pri praktičnih predmetih, potem teoretičnih;

- pri slovenščini največkrat niso ocenjeni, v višji letnik, če ga uspešno zaključijo pri drugih učnih predmetih, lahko napredujejo neocenjeni pri slovenščini;
- večina priseljenih dijakinj, dijakov prvega šolskega leta po vpisu letnika ne zaključi uspešno, ampak ponavlja – z izjemo ene šole; ponekod se v soglasju s priseljenimi v drugem šolskem letu upoštevajo tudi pozitivne ocene iz prvega šolskega leta;
- priseljene dijakinje, dijaki lahko pri preverjanju in ocenjevanju, vsaj prvo šolsko leto, odgovarjajo tudi v svojem maternem jeziku, če ga le zaposleni razumejo;
- ocenjevanje je lahko napovedano, večinoma ustno, dovoljenih je manj ocen;
- ponekod je omogočeno ocenjevanje minimalnih standardov;
- upoštevajo daljšo odsotnost od pouka, npr. ko gredo priseljene dijakinje, dijaki čez praznike z družinami v svojo izvirno državo;
- ena šola prilagaja pouk, podajanje snovi, ne le ocenjevanja;
- večina sodelujočih izraža potrebo po dodatnem usposabljanju, kaj pomeni individualni program in kako ga prakticirati;
- predvsem pa večinoma menijo, da bi bilo najbolje, da bi prvo leto po vpisu obiskovali samo intenzivni tečaj jezika.

Dijaški domovi

Nekatere od sodelujočih srednjih šol imajo svoje dijaške domove ali pa vedo, da nekateri njihovi dijaki, dijakinje živijo v dijaških domovih v lokalnem okolju (RP1). Težava je, da se dijaški domovi čez vikend zaprejo. Priseljeni iz Bosne in Hercegovine se vozijo čez vikend domov, z avtobusi ali prevozi, če nimajo tu sorodnic, sorodnikov, kar ni tako redek pojav.

To je težava za vse dijakinje, dijaki, ki imajo doma neurejene razmere, saj v dijaških domovih ne prebivajo samo priseljeni, ampak tudi tisti, ki obiskujejo šolo iz oddaljenejših krajev (RP1).

Na dveh od sodelujočih srednjih šol na fokusnih skupinah, na katerih imajo priseljeni dijaki, dijakinje veliko podporo pri vključevanju, na katerih imajo varno okolje in se jim priseljeni tudi zaupajo, se zaposleni na šolah zavedajo, da mora mnogo priseljenih dijakinj, dijakov – poleg obiskovanja srednje šole – tudi delati; to velja tudi za nekatere nepriseljene dijakinje, dijake. Poskušajo jim biti v čim večjo podporo, vendar nekateri otroci vseeno ne zdržijo in opustijo šolanje (RP1).

.....

UČENJE IN
ORGANIZACIJA
ZAČETNEGA POUKA
SLOVENŠČINE KOT
UČNEGA JEZIKA V
OSNOVNI IN SREDNJI
ŠOLI TER UČENJA
SLOVENŠČINE V VRTCU

Predstavljeni so odgovori pri vprašanju »Označite, prosim, ali spodaj naštetu velja za vašo organizacijo **pri izvajanju začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ)**«. Izsledke kvantitativne raziskave (RP2) v Preglednici 17 dodatno pojasnimo z ugotovitvami iz kvalitativne raziskave (RP1).

IZVEDBA ZAČETNEGA POUKA SLOVENŠČINE / INTENZIVNEGA TEČAJA SLOVENSKEGA JEZIKA

Preglednica 17

Izvedba začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ), odstotki.¹⁶

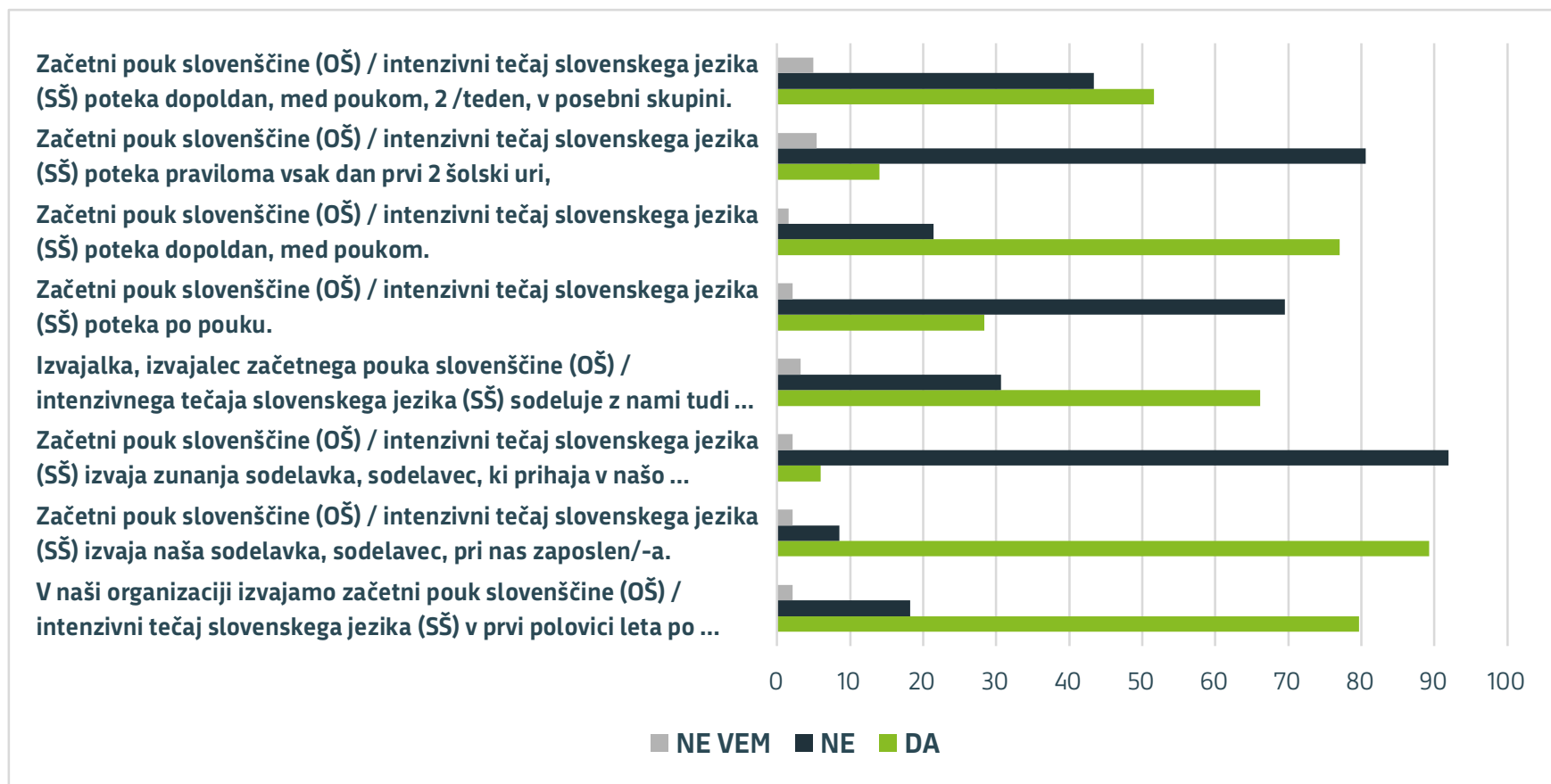
Trditve	OŠ	SŠ
V naši organizaciji izvajamo začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) v prvi polovici leta po vpisu otroka priseljenca.	79,7	93,3
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) izvaja naša sodelavka, sodelavec, pri nas zaposlen/-a.	89,3	69,3
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) izvaja zunanja sodelavka, sodelavec, ki prihaja v našo organizacijo le za izvedbo te dejavnosti.	5,9	33,3
Izvajalka, izvajalec začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ) sodeluje z nami tudi pri pripravi individualnih načrtov dejavnosti (OŠ) / osebnih izobraževalnih načrtov (SŠ).	66,1	45,3

¹⁶ Sodelujoči: 55 % vseh slovenskih osnovnih (251) in 56 % vseh srednjih šol (101).

Trditve	OŠ	SŠ
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka po pouku.	28,3	24
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka dopoldan, med poukom.	77	78,7
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka praviloma vsak dan prvi dve šolski uri, v posebni skupini.	14	13,3
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka dopoldan, med poukom, dvakrat /teden, v posebni skupini.	51,6	63,5

Grafikon 17:

Izvedba začetnega pouka slovenščine, OŠ, v odstotkih.

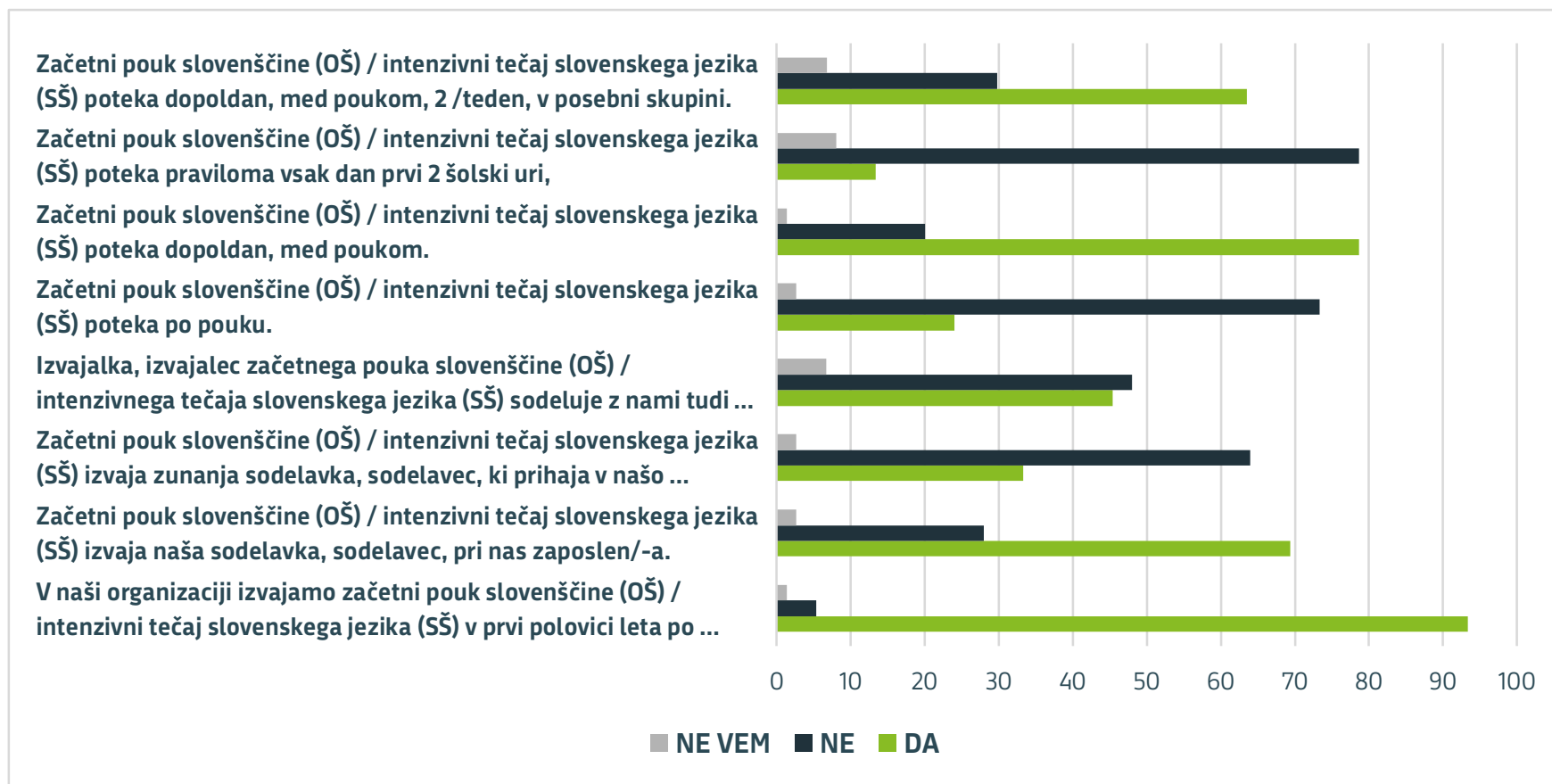

Izsledki kvantitativne analize (RP2) kažejo, da v večini osnovnih šol poteka začetni pouk slovenščine v prvi polovici leta po vpisu (80 %), in to dopoldan, med poukom (77 %).

Redko poteka začetni pouk slovenščine vsak dan prvi dve šolski uri (14 %), v polovici primerov (52 %) dvakrat na teden, v posebni skupini. Po pouku izvaja tečaj približno petina osnovnih šol. Večinoma izvajajo začetni pouk slovenščine že zaposleni na šoli (89 %), dve tretjini (66 %) izvajalk, izvajalcev sodeluje tudi pri pripravi individualnih načrtov aktivnosti.

Grafikon 18:

Izvedba intenzivnega tečaja slovenskega jezika, SŠ, v odstotkih.

V srednjih šolah poteka intenzivni tečaj slovenščine v prvi polovici leta po vpisu v veliki večini šol (93 %), in to dopoldan, med poukom (79 %).

Redko poteka intenzivni tečaj slovenščine vsak dan prvi dve šolski uri (13 %), večinoma dvakrat na teden, v posebni skupini (63,5 %) – po pouku izvaja dobrih 20 % SŠ. V približno 70 % SŠ izvajajo začetni pouk slovenščine že zaposleni na šoli.

V OŠ izvajalka, izvajalec začetnega pouka slovenščine sodeluje tudi pri pripravi individualnih načrtov aktivnosti (66 %), medtem ko v SŠ le 45 % izvajalk, izvajalcev sodeluje tudi pri pripravi osebnih izobraževalnih načrtov.

Preverjali smo tudi stališča sodelujočih strokovnih delavk, delavcev do celoletne podpore pri izvajanju tečaja slovenščine. Možnost, da naj bi otroci priseljenci obiskovali v prvi polovici šolskega leta tečaj prvi dve šolski uri vsak dan, od tretje šolske ure naprej pa bi bili otroci vključeni k pouku, podpira 71 % OŠ in 46 % SŠ. Podobni so tudi odstotki pri možnosti, da bi v drugi polovici šolskega leta bilo potrebno nadaljevanje tečaja še dvakrat na teden oz. da se ta prilagaja individualnim potrebam otrok priseljencev, to podpira 72 % OŠ in 48 % SŠ (RP2).

Izvajanje začetnega pouka na OŠ poteka različno (RP1, RP2):

- po navadi v več skupinah (mlajši in starejši, lahko tudi po triadah, če imajo dovolj otrok, slovansko in neslovansko govoreči), redkeje individualno;

- največkrat dvakrat tedensko, lahko pa tudi drugače (enkrat tedensko);
- več ur dodelijo starejšim učenkam, učencem;
- v prvi polovici leta poteka začetni pouk jezika intenzivneje, npr. prvi mesec vsak dan prvi dve šolski uri, pozneje prvo šolsko uro;
- v drugi polovici leta poteka začetni pouk jezika redkeje, večinoma pa čez vse šolsko leto;
- začetni pouk v večini primerov izvaja strokovno usposobljena oseba, ki to delo opravlja predano in se zaveda pomembnosti podpore, vključevanja; v redkih primerih izvaja začetni pouk slovenščine oseba, ki ji primanjkuje ur za polno delovno obvezno, v takih primerih je tako začetni pouk slovenščine kot sam proces vključevanja upočasnen, manj uspešen (RP1).

Tudi kvalitativna raziskava (RP1) je pokazala, da poteka v večini OŠ začetni pouk slovenščine večinoma dopoldan – medtem ko izsledki kvalitativne raziskave za SŠ kažejo, da poteka intenzivni tečaj slovenskega jezika na SŠ večinoma popoldan, po pouku, v najboljšem primeru tudi dopoldan, ko ima izvajalka proste ure.

IZČRPANE IZVAJALKE INTENZIVNEGA TEČAJA SLOVENŠČINE V SREDNJIH ŠOLAH

Kvalitativna analiza (RP1) je izpostavila izjemno težak položaj izvajalk intenzivnega tečaja slovenščine na SŠ.

Izvajanje intenzivnega tečaja slovenščine se izvajalkam intenzivnega tečaja slovenščine na SŠ ne šteje v redno delovno obvezno. To počnejo poleg svoje redne delovne obveze, poleg poučevanja 19–21 šolskih ur slovenščine in drugih obveznosti.

Večinoma izvajajo v srednjih šolah tečaj po pouku, npr. 8. in 9. šolsko uro, praviloma strnjeno v prvi polovici šolskega leta, 3–5-krat na teden. Utrujeni (in lačni, je izpostavila ena izvajalka) so tako otroci kot izvajalka (RP1).

Samo na eni od štirih sodelujočih srednjih šol je tečaj organiziran redno med poukom, vendar ne prvi dve šolski uri, ampak kadar ima slovenistka proste ure (RP1). Poleg tega izvajalke intenzivnega tečaja slovenščine pogosto pri vodstvu in strokovnih sodelavkah, sodelavcih nimajo niti podpore niti interesa sodelavk, sodelavcev. Izčrpane so.

Prevladuje večinsko mnenje, da bi izvedba tečaja morala biti del redne delovne obveze, ne dodatno in slabše plačano delo.

Kot primer navajamo komentar SŠ iz kvantitativne raziskave (RP2), ki ponazarja kompleksnost situacije, podpira celoletni intenzivni tečaj jezika in izpostavlja težak položaj izvajalke, izvajalca intenzivnega tečaja. Ta citat tudi dobro ponazarja mnenje večine na OŠ in SŠ, da obiskovanje začetnega pouka / intenzivnega tečaja ni del prilagoditev, ampak da otroci priseljenci manjkajo pri pouku:

»Kljub temu da strokovnjaki menijo, da je organizirano učenje slovenščine, spoznavanje slovenske kulture, šolskega sistema ipd. za dijake tujce diskriminatorno, na podlagi praktičnih izkušenj ugotavljam, da je pogosto bolj diskriminirajoče dijake vključiti v oddetek, ko še ne razumejo in ne uporabljajo slovenskega jezika, poleg tega pa še odhajajo od pouka na ure tečaja slovenščine. Ugotavljamo, da se zelo navežejo na sošolce, ki govorijo njihov materni jezik, se zanašajo na njihovo pomoč in prevajanje ter počasneje usvajajo slovenščino. Menim, da bi moralo biti \“leto dobrodošlice\“ obvezno za dijake tujce. Poleg tega se mi zdi nedopustno, da ni sistemizirano delovno mesto učitelja za intenzivni tečaj slovenščine, hkrati pa smo šole obvezne izvajati le-tega. Učitelj slovenščine to izvaja izven svoje učne obveznosti (90–160 ur letno!!! + 35–70 dodatnih ur), plačan pa je cca 15 EUR bruto!« (RP2, Mnenja, SŠ)

V srednjih šolah izvajajo intenzivni tečaj slovenščine večinoma dipl. prof. slovenskega jezika in književnosti, v osnovnih šolah poleg njih tudi knjižničarke, učiteljice drugih jezikov in književnosti, svetovalne delavke in razredne učiteljice, ki so se dodatno usposabliale za poučevanje slovenščine kot drugega jezika in za izvedbo začetnega pouka slovenskega jezika (RP1), šole si pomagajo tudi s študentkami, študenti na praksi, kot so navedli v zaključnih komentarjih (RP2, Mnenja), npr.:

»Trenutno je slabo poskrbljeno za vključevanje otrok priseljencev. Ur, ki jih dobimo odobrene, je premalo, poleg tega je treba individualno presojati potrebno število ur. Sicer nimamo veliko otrok priseljencev v prvem letu, vendar so iz zelo različnih jezikovnih skupin in držav (Ukrajina, Rusija, Tajska, Sirija, Anglija,

Makedonija, Kosovo), različnih starosti in na različnih lokacijah, prihajajo med celim šolskim letom. Vedno se trudimo novim otrokom zagotoviti čim več ur, ure pa izvajajo učitelji poleg svoje polne učne obveze, saj ne dobimo dovolj ur za sistematizacijo vsaj dela zaposlitve, ko bi lahko tudi že vključili ure v urnik ob začetku leta. Zaradi tega se lahko zgodi, da ima otrok sicer 10 ur pomoči na teden (le krajši čas, potem je nekoliko manjše, odvisno pa je tudi od jezika in napredovanja učenca), vendar to izvaja več različnih učiteljev. Poleg tega poskušamo zagotoviti kakšno dodatno uro slovenščine vsaj še eno leto. Npr. letos za vključitev dveh deklic iz Sirije, ki sta se vključili med letom in nista znali oziroma razumeli niti besede slovensko, poleg tega je tudi znanje angleščine zelo slabo oziroma ga ni, nismo dobili odobrene niti ene dodatne ure, saj nismo dosegli števila učencev, ki bi pomenilo, da smo upravičenih do dodatnih ur. Kljub vsemu jima s pomočjo študentke vsakodnevno zagotavljamo nekaj ur učenja slovenščine, vendar bo to žal le tri mesece, ker zaključuje prakso, za naprej pa bomo poskusili zagotoviti čim več ur, vendar bo to izvajalo več različnih ljudi. Pogosto učenje slovenščine izvaja tudi svetovalna delavka, kar pomeni, da svoje siceršnje delo opravi s podaljševanjem delavnika več kot osem delovnih ur dnevno.« (RP2, Mnenja, OŠ)

Kot neučinkovita, zelo slaba za vključevanje in napredek otrok priseljencev, se je izkazala praksa, ko začetni pouk slovenskega jezika v osnovni šoli izvaja oseba, ki ji manjkajo ure do polne delovne obveze, a ni usposobljena za izvedbo začetnega pouka slovenskega jezika niti nima pozitivnega odnosa do otrok priseljencev, vključevanja, o čemer priča

obe raziskavi (RP1, RP2), tudi zaključni komentarji v kvantitativni raziskavi (RP2). Spodaj naveden komentar priča o kompleksnosti izzivov (ne) vključevanja, ne le o izvajalki, izvajalcu začetnega pouka slovenskega jezika:

»Na šoli vsako leto vpišemo približno 20 učencev priseljencev. Ti učenci prihajajo med celim šolskim letom, so zelo različnih starosti (mlajši učenci še niso opismenjeni!), zato je izvajanje začetnega učenja slovenščine izjemno zahtevno. Dokler ne pridemo do zadostne številk učencev za polovico zaposlitve učitelja, dobimo zanje 5,5 ure učitelja. Torej so učenci v dveh skupinah deležni le dveh ali treh ur učenja tedensko, kar je absolutno premalo. Seveda se strinjamo, da bi morali učenci prvega pol leta hoditi samo na učenje slovenščine, vendar se postavlja vprašanje, kaj/kako bomo z učenci, ki prihajajo med letom (decembra smo imeli štiri nove vpise, januarja tri, februarja tri ...). Absolutno premalo je izobraževanj in usmeritev, kako delati z učenci priseljenci, kako jim pripraviti individualni načrt aktivnosti, kako naj se prilagaja ocenjevanje ... Dokumenti Zavoda za šolstvo, kjer so lepe parole, da naj učence vključujemo, žal niso v stiku z realnostjo in so premalo konkretni. Glede na to, da gre za poučevanje slovenščine za izjemno majhen delež zaposlitve (25 %), se tega lahko vsako leto dodeli drugi osebi, ki nima nujno afinitete do tovrstnega dela, pa tudi ne izkušenj, znanj ... Hkrati pa naj bi proces vključevanja zahteval tudi veliko drugega dela, da bi bil zares uspešen. Že kakovostna priprava individualiziranega načrta mora biti poglobljena in vključevati tudi kaj drugega kot učenje slovenščine in prilagoditve ocenjevanja. Treba je izvajati tudi kakšne druge aktivnosti, za kar pa preprosto nimamo kadra. Menim, da bi bilo treba veliko bolj celostno opredeliti

in urediti proces vključevanja priseljencev, če želimo doseči rezultate in učencem omogočiti uspešno vključevanje. Zaposlitev ene cele osebe na delovnem mestu za vključevanje priseljencev (kot so bili multiplikatorji na projektu SIMS) bi bila zaželena, če ne celo nujna.» (RP2, Mnenja, OŠ)

Na dveh osnovnih šolah so posebej poudarili, da ne podpirajo nujnosti, da bi začetni pouk slovenščine izvajala slovenistka, slovenist, kot to določa zakonodaja, ampak lahko tudi druge učiteljice, učitelji, ki so se pripravljani dodatno usposabljanje za poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Izpostavljeno je bilo pomanjkanje kadra, predvsem pa menijo, da je ključen odnos do vključevanja in otrok priseljencev ter da so vse učiteljice, učitelji tudi učiteljice, učitelji slovenščine in da vsi vplivajo na vključevanje (RP1).

V vrtcih poudarjajo, da želijo, da je izvajalka, izvajalec učenja slovenščine vzgojitelj, vzgojiteljica, torej oseba, ki jo otrok pozna in ji zaupa, ne pa zunanja izvajalka, izvajalec (RP1).

NAJPREJ NA TEČAJ IN VEČ UR

Tako kvantitativna kot kvalitativna analiza sta pokazali, da večina šol, natančneje več kot dve tretjini osnovnih (74 %) in srednjih šol (68 %) meni, da bi otroci priseljenci morali najprej obiskovati (vsaj) pol leta SAMO začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj slovenskega jezika, šele potem naj bi se vključili k rednemu pouku oz. v varstvo, medtem ko skoraj dve tretjini vrtcev (59 %) tega ne podpira (RP2). Prikazani so odstotki, tistih, ki so izbrali *da*, drugi možnosti sta bili še *ne in ne vem*.

Preglednica 18

Najprej samo tečaj slovenščine.¹⁷

Trditev	Vrtci DA	OŠ DA	SŠ DA
Menim, da bi otroci priseljenci morali najprej obiskovati (vsaj) pol leta SAMO začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), šele potem naj bi se vključili k rednemu pouku oz. v varstvo.	40,6	73,7	67,9

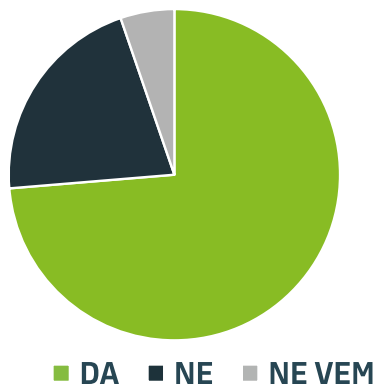
Grafikon 19:

Najprej samo tečaj slovenščine, odstotki vseh odgovorov, vrtci.

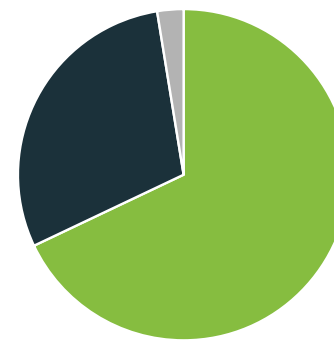
Grafikon 20:

Najprej samo tečaj slovenščine, odstotki vseh odgovorov, OŠ.

Grafikon 21:

Najprej samo tečaj slovenščine, odstotki vseh odgovorov, SŠ.

¹⁷ Sodelujoči: 40 % vseh slovenskih vrtcev (167), 55 % vseh osnovnih (251) in 56 % vseh srednjih šol (101) (Gostič & Vižintin, 2025 / RP2).

Vse OŠ in SŠ menijo, da bi bilo potrebno večje število ur za izvedbo začetnega pouka slovenščine / intenzivnega tečaja slovenskega jezika, še posebej za neslovansko govoreče (RP1), to so v komentarjih poudarili številni tudi v kvantitativni raziskavi.

Vse OŠ poudarjajo, da večina otrok potrebuje podporo pri učenju jezika in usvajanju učne snovi tudi drugo, nekateri celo tretje šolsko leto. Tem potrebam ustrezno bi bilo nujno omogočiti dodatne ure tistim, ki to potrebujejo, drugo, tretje šolsko leto, posledično pa tudi ustrezno možnost zaposlitve izvajalke, izvajalca začetnega pouka slovenščine (RP1).

Sočasno izpostavljajo in prepoznavajo med otroki priseljenci nadarjene otroke, ki nimajo potrebe obiskovanja začetnega tečaja slovenščine vse leto, še več, so učno zelo uspešni že prvo šolsko leto. Prepoznavanje različnih sposobnosti in različnega napredka je ključnega pomena in dodatno priča o pomembnosti individualnega programa (RP1).

Izpostavljamo **izbor zaključnih komentarjev v kvantitativni raziskavi** (RP2, Mnenja). Komentarji glede učenja jezika so bili najbolj množični, pogosto so sodelujoči zraven vpletli vso kompleksnost vključevanja; komentarji pričajo o stiskah, pa tudi nestrpnosti, o nepodpori takojšnjemu vključevanju, tudi o nepoznavanju zakonodaje, ki predvideva začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj slovenskega jezika v dopoldanskem času (RP2):

»S strani MVI bi bilo treba zagotoviti ure slovenščine tudi za vse vrtce v Sloveniji (ne samo za šole) ter ustrezno izobraziti kader, ki te ure izvaja. Glede na to, da se trenutno to ne izvaja, je zapisovanje individualnih načrtov aktivnosti samo

sebi namen. Zadostuje pogovor in sprotne komunikacije s starši. Vsekakor pa bi bilo treba strokovno podpreti vzgojitelje za lažje vključevanje otrok priseljencev.«
(RP2, Mnenja, vrtec)

»Menim, da bi morala država sistemsko (za vse priseljence naj velja enako) rešiti vključevanje priseljencev v naše okolje, namesto da se šole in učitelji trudimo po svojih najboljših močeh opraviti še dodatno delo kakovostno. Ob vsem tem pa učenci priseljenci niso podučeni o tem, da se bodo morali v tuji državi naučiti tujega jezika, sprejeti tujo kulturo, se spoznati z njeno zgodovino in tradicijo ter da je to NUJNO, da se bodo počutili vključene in da bodo uspešni. Predlagam, da se za tujce organizira tečaj ali šola v dopoldanskem času, kjer se res intenzivno učijo našega jezika, naše kulture, zgodovine, da čutijo našo zavest, gredo v gledališče, spoznajo našo glasbo, umetnike, kulturnike, politike ... in ko bo napočil čas, sedejo v \“navadne\“ šolske klopi in začnejo z delom. Konec koncev – kaj pa je eno leto glede na vse življenje, sploh če ima to lepo pozitivne in dobre učinke. Hkrati pa bi razbremenili učitelje v šoli s skrbjo ocenjevanja in vsega ostalega, kar pride zraven. Po drugi strani pa bi morali veliko bolj pritegniti, pozvati, obvezati starše učencev priseljencev, da se sami naučijo našega jezika iz enakih razlogov, kot sem jih navedla za učence. Skratka, ni preprosto, je kompleksno in učitelji smo v tem velikokrat sami, zato bomo morali to spremeniti.« (RP2, Mnenja, OŠ)

»1. Učenec tujec bi moral prvo leto obiskovati samo intenzivni tečaj slovenščine – če ga je opravil pred preselitvijo, bi kljub temu ob všolanju moral izkazati vsaj osnovno znanje slovenskega jezika. Ker tega ni, so priseljenci še dodatno prikrajšani in nikakor nimajo enakih možnosti. Poleg tega je nehvaležno za učitelje, ker ne morejo tako diferencirati dela, da bi se priseljencem korektno posvetili (ne ob tako natrpanih učnih načrtih, takšnih birokratskih zahtevah ter vzgojno zahtevnih učencih). 2. Zelo težko je všolati otroka priseljenca sredi šolskega leta – sploh od 2. triade dalje – ne le za otroka priseljenca, ampak tudi za skupino, kamor pride, za učitelje in druge strokovne delavce. Postaviti bi bilo treba časovno omejitev, do kdaj je možno všolanje v tekočem šolskem letu – izjema so seveda otroci, ki so všolani zaradi vojnega stanja. 3. Treba bi bilo pripraviti poenotene korake vključevanja otrok priseljencev v OŠ – zelo dorečeno: npr. prvo leto – samo učenje SLO; sledi pridobivanje ocen iz LUM, ŠPO, GUM, MAT; po treh mesecih se priključi še ocenjevanje nekaterih ostalih predmetov itd. 4. Absolutno bi bilo treba sistemizirati delovno mesto koordinatorja dela s tujci, ki bi se, če na šoli ni toliko tujcev, aktivno vključeval v ure pouka oddelkov, kamor so tujci všolani. Ali pa bi v oddelkih, kjer so tujci, morala poučevati dva strokovna delavca – ampak to pravzaprav pomeni podvojitev delovnih mest ... kajne ...« (RP2, Mnenja, OŠ)

»Prilagajanje se mora začeti s strani priseljencev, ne pa šole priseljencem. Res! Žal se bomo pustili izbrisati, preplavili. Je to namen slovenske šole?« (RP2, Mnenja, OŠ)

»Opravljen izpit iz slovenščine bi moral biti pogoj za vpis v srednjo šolo.« (RP2, Mnenja, SŠ)

»Trenutno stanje ni najboljše, je kar nekaj pomanjkljivosti. Potrebovali bi polletni tečaj slovenščine (tudi z vsebinami slovenske kulture in zgodovine) pred vključitvijo k pouku. Ta kombinirani model (tečaj + pouk), ki se zdaj izvaja, se pri nas ni izkazal kot dober, saj dijaki pri nekaterih predmetih veliko manjkajo, razen tega pa ni dovolj ur tečaja, da bi se dijaki resno naučili jezika. Pokazalo se je tudi, da bi bila pri tečaju koristna delitev skupin na slovanske in neslovanske jezikovne skupine, saj je hitrost učenja jezika različna glede na izvorni materni jezik dijakov. Razen tega imamo vsakoletne težave pridobiti učiteljico slovenščine za tečaj, saj so naše zaposlene učiteljice preobremenjene, da bi izvajale še tečaj. Izvajanje tečaja je tudi zelo slabo plačano. Poleg tega pa na tečaju ni resnosti, saj dijaki vedo, da ni nujno, da opravijo izpit na ravni A2 ob koncu tečaja.« (RP2, Mnenja, SŠ)

»Znanje jezika je ključno za uspeh otroka. Moje mnenje je, da bi morale biti poskrbljeno tako, da ima šoloobvezen otrok eno leto samo tečaj slovenščine, ki bi bil organiziran na šoli, tako da bi se med odmori še vedno lahko družil tudi s slovenskimi vrstniki. V primeru vključevanja v gimnazijski program opazamo, da so dijaki priseljenci bistri, vendar zaradi primanjkljaja pri jeziku (kljub tečaju in pomoči sovrstnikov) niso tako uspešni, kar vpliva tudi na njihove nadaljnje možnosti glede izbire študija in njihovo akademsko samopodobo.« (RP2, Mnenja, SŠ)

»Dijaki, ki so prvo leto tujci, so v veliki stiski. Menim, da bi morali prvo leto izven šole obiskovati le tečaj slovenščine in kulture ter se nato vključiti v izobraževanje, saj bi jim to povečalo možnosti za uspešno dokončanje šolanja. Po tem bi šele lahko govorili o vključitvi in izvajanju vseh prilagoditev (dijak, ki ne zna čisto nič slovensko, težko piše test kljub prilagoditvam). Trenutno imamo težave z zagotavljanjem izvajalca tečaja slovenščine za dijake tujce.« (RP2, Mnenja, SŠ)

UČENJE SLOVENŠČINE V VRTCIH

Če je organizirano, se v vrtcih učenje jezika izvaja dopoldan, v času varstva, po navadi enkrat ali dvakrat tedensko po eno uro, ločeno od matične skupine.

V vrtcih želijo, da bi uzakonjeno učenje slovenščine izvajala vzgojiteljica, vzgojitelj, ki ga otrok pozna in ji zaupa, ne zunanja oseba.

Večina ne meni, da bi otroci potrebovali pred vstopom v vrtec samo učenje jezika, poudarjajo pa, da je za otroka bolje, če se čim prej vključi v vrtec, kjer se uči jezika, predvsem prek igre.

PODPORA VODSTVA JE KLJUČNA

Če je podpora in razumevanje vodstva ter svetovalne službe na OŠ in SŠ pri vključevanju prisotna, je tudi razumevanja za izvedbo začetnega pouka slovenščine / intenzivnega tečaja slovenskega jezika večje, kaže kvalitativna raziskava tako na OŠ kot na SŠ (RP1). Podpora vodstva in svetovalne službe je ključna, na eni od srednjih šol pa še posebej poudarjajo zavedanje,

»da so ti otroci dejansko popolnoma enakovredni z drugimi, da so vir našega kruha, pravzaprav. In da smo mi tukaj, da so oni uspešni.« (S1)

»Svetovalna služba sodeluje na oddelčnih konferencah, ki jih imamo, vsaj dvakrat letno, po potrebi še več. Tam se oddelčne konference pomenijo, srečujejo se učitelji določenega oddelka razreda. Tam se o posameznih dijakih pogovarjamo bolj poglobljeno. Kadar zaznamo stiske pri dijakih tujcih, skupaj naredimo načrt pomoči. Potem razredniki naredijo ogromno dela. Danes imate tukaj dve razredničarki, ki sta izjemni, slučajno tudi obe učiteljici slovenščine, ampak res sta izjemni, skrbita za svoje razrede že generacije in generacije, in to se zelo pozna, kakšna roka je nad temi dijaki in kako so vodeni.« (S1)

.....

OCENA OBSTOJEČIH IN POTREBNIH KOMPETENC, ZNANJ ZA VKLJUČEVANJE

Sodelujoče v kvantitativni raziskavi (RP2) smo vprašali za mnenje, ali bi potrebovali dodatno usposabljanje za vključevanje otrok priseljencev ter ali bi jih na to po njihovem mnenju morale pripraviti univerze v času dodiplomskega študija.

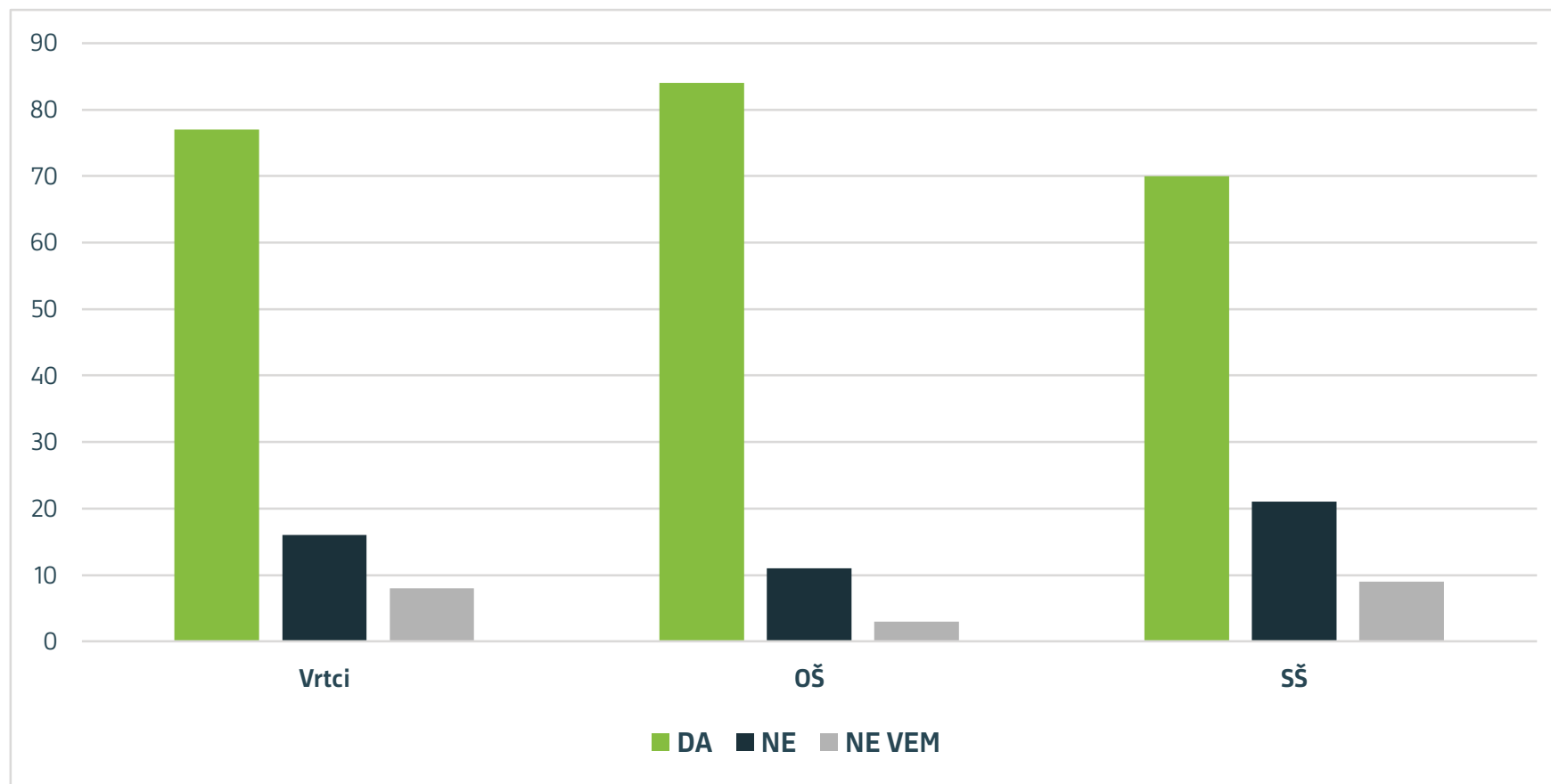
Preglednica 19

Usposabljanje za vključevanje otrok priseljencev.

Trditvi	Vrtec	OŠ	SŠ
Menim, da bi vse pedagoške delavke, delavci potrebovali dodatno usposabljanje o procesih vključevanja, pripravi medkulturnih učnih ur, individualnega načrta aktivnosti / osebnega izobraževalnega načrta.	76,5	85,1	70,1
Menim, da bi univerze morale v času dodiplomskega študija pripraviti vse pedagoške delavke, delavce na večjezično, večversko in večetnično raznolikost v vrtcih in šolah, da bi imeli ustrezno znanje in kompetence za procese vključevanja, pripravo medkulturnih učnih ur, individualnega načrta aktivnosti / osebnega izobraževalnega načrta.	77,2	85,1	68,8

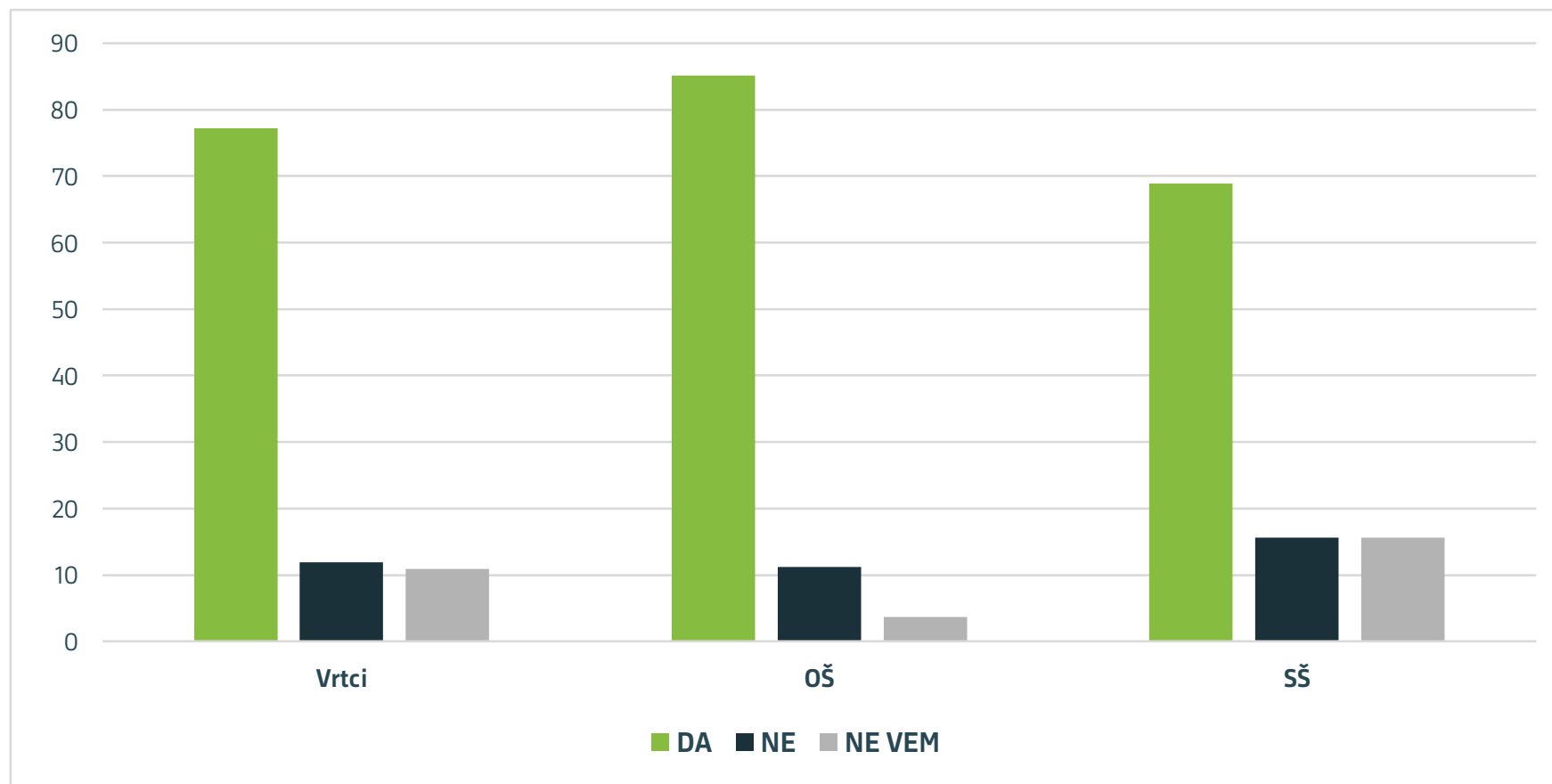
Grafikon 22:

Potreba bo dodatnemu usposabljanju o procesih vključevanja, primerjava deležev.

Grafikon 23:

Potreba po izobraževanju za vključevanje v času dodiplomskega študija, primerjava deležev.

Obe mnenji imata visoko podporo (od 69 do 85 %), pri čemer največjo potrebo po dodatnem usposabljanju in usposabljanju v času dodiplomskega študija izražajo v osnovnih šolah, najmanjšo pa v srednjih šolah.¹⁸

Sodelujočim smo postavili še dve vprašanji, s pomočjo katerih smo dobili odgovora na vprašanji, kje so pridobili znanja in kompetence, potrebne za vključevanje otrok priseljencev (5.1), ter katero znanje bi radi pridobili, da bi se čutili bolj kompetentni za vključevanje otrok priseljencev in izvajanje medkulturnih učnih ur (5.2). Na koncu tega poglavja predstavljamo v obeh raziskavah (RP1, RP2) identificirane izzive (5.3).

PRIDOBIVANJE ZNANJ IN KOMPETENC, POTREBNIH ZA VKLJUČEVANJE

V kvantitativni raziskavi (RP 2) so na vprašanje, kje in kako so pridobili znanja in kompetence, sodelujoči lahko izbirali med desetimi možnostmi, izbrali so jih pet in jih razvrstili po pomembnosti (1 najbolj, 5 najmanj pomembno): »Na fakulteti med dodiplomskim študijem. Na fakulteti na podiplomskem študiju. Samostojno branje strokovnih člankov. Dodatno usposabljanje, ki sem ga izbral/-a sam/-a. Dodatno usposabljanje, ki ga je organizirala organizacija, na kateri sem zaposlen/-a. Sodelovanje pri projektih. Konkretno delo z otroki priseljenci. Izmenjava izkušenj s sodelavkami, sodelavci. Lastna izkušnja bivanja v tujini. Lastna izkušnja priselitve v Slovenijo.«

¹⁸ Sodelujoči: 40 % vseh slovenskih vrtcev (167), 55 % vseh osnovnih (251) in 56 % vseh srednjih šol (101) (Gostič & Vižintin, 2025 / RP2).

Grafikon 24:**Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje, vrtci.**

Na ravni vrtcev so kot najpomembnejšo možnost izbrali »Dodatno usposabljanje, ki sem si ga izbral/-a sam/-a.«; drugi najpomembnejši sta po njihovem mnenju bili »Konkretno delo z otroki priseljenci.«; »Dodatno usposabljanje, ki ga je organizirala organizacija, na kateri sem zaposlen/-a.« in »Samostojno branje strokovnih člankov.«

Grafikon 25:**Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje, OŠ.**

Na ravni OŠ so kot najpomembnejši možnosti izbrali »Konkretno delo z otroki priseljenci.«; »Izmenjava izkušenj s sodelavkami, sodelavci.«; »Lastna izkušnja priselitve v Slovenijo.« in »Dodatno usposabljanje, ki sem si ga izbral/-a sam/-a.«.

Grafikon 26:**Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje, SŠ.**

Na ravni SŠ so kot najpomembnejše možnosti izmed naštetih kot pomembne zaznavali: »Konkretno delo z otroki priseljenci.«; »Dodatno usposabljanje, ki ga je organizirala organizacija, na kateri sem zaposlen/-a.«; »Izmenjava izkušenj s sodelavkami, sodelavci.« in »Lastna izkušnja bivanja v tujini.«.

Ključne ugotovitve kvantitativne raziskave (RP2)

Med najpomembnejšimi odgovori, kje in kako so pridobili znanja in kompetence za vključevanje, je tako za vrtce kot osnovne in srednje šole »Konkretno delo z otroki priseljenci«, za osnovne in srednje šole tudi »Izmenjava izkušenj s sodelavkami, sodelavci«. Za vse tri ravni so bila pomembna tudi dodatna usposabljanja, izbrana samostojno ali organizirana s strani organizacije, kjer so zaposleni.

V osnovnih šolah se visoko uvršča »Izkušnja lastne priselitve v Slovenijo«, v srednjih šolah »Lastna izkušnja bivanja v tujini«, medtem ko v vrtcih ti dve možnosti zasedata zadnji mesti.

Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje na fakulteti na do- ali podiplomskem študiju je manj pomembno. Premalo pridobljenega znanja in kompetenc za vključevanje otrok priseljencev na do- ali podiplomskem študiju potrjuje tudi kvalitativna raziskava (RP1).¹⁹

V kvalitativni raziskavi (RP1) so sodelujoči vrtci potrdili, da na dodiplomskem študiju ne pridobijo dovolj znanja za vključevanje otrok priseljencev, da so za pridobivanje znanj, kompetenc ključni projekti ali pa iščejo rešitve sami. Osnovne šole so poudarile, da

¹⁹ Primanjkljaj potrjuje tudi mednarodna raziskava TALIS 2024, ki kaže, da le 9 % učiteljev in učiteljic meni, da jih je njihova formalna izobrazba in usposabljanje pripravila »kar precej« ali »veliko« na poučevanje v večkulturnem ali večjezičnem okolju. To je pri Sloveniji najnižji odstotek od vseh ponujenih vidikov poučevanja v raziskavi (OECD, 2025; TALIS, 2024; Vižintin & Magdič, 2025).

učiteljice, učitelji, ki jih na novo zaposlijo, ko zaključijo študij na slovenskih univerzah, niso strokovno pripravljeni na vključevanje otrok priseljencev, zelo pa jim koristi praksa, ki jo pridobijo med študijem – sta pa dve mlajši učiteljici na eni do sodelujočih šol navedli, da nekaj izkušenj na dodiplomskem izobraževanju sta pridobili. Pri novih zaposlitvah so na nekaterih sodelujočih šolah pozorni na odnos, ki ga na razgovoru za zaposlitev pokažejo do otrok priseljencev in njihovega vključevanja, na dveh od sodelujočih šol pa so pri novih zaposlitvah, poleg primerne izobrazbe, pozorni tudi na večjezičnost. Med kandidatkami, kandidati izberejo tiste, ki poleg slovenščine in angleščine govorijo še katerega od drugih jezikov otrok priseljencev. Veščin, kako vključevati, prilagajati učno snov, se naučijo pozneje od starejših, bolj izkušenih kolegic, kolegov. Ugotovitve kvalitativne raziskave torej potrjujejo ugotovitve kvantitativne.

Na večini sodelujočih šolah poudarjajo, da uporabljajo in nadgrajujejo izkušnje, ki so jih pridobili v dveh preteklih nacionalnih projektih, ki jih je financiral MVI (2016–2021): SIMS – Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja ter LZDS – Le z drugimi smo.

Zaposleni v srednjih šolah – za razliko od večine zaposlenih na osnovnih šolah in v vrtcih – menijo, da so dovolj usposobljeni za vključevanje priseljenih dijakinj, dijakov v srednjih šolah – pri čemer tri šole od štirih srednjih šol (RP1) poudarjajo, da vidijo najboljšo možnost za priseljene dijakinje, dijake v tem, da bi ti najprej obiskovali samo enoletni intenzivni tečaj slovenščine, šele potem bi se vključili k pouku.

Vendar je v zaključnih komentarjih kvantitativne raziskave (RP2, Mnenja) tudi s strani

srednjih šol, tako kot v vrtcih in osnovnih šolah, zaslediti potrebo po nadaljnjem usposabljanju na področju vključevanja:

»Strokovni delavci imamo premalo znanja, saj ga na fakulteti nismo pridobili dovolj. Potrebna je večja podpora s strani države s konkretnimi smernicami in tudi finančno (delež zaposlitve).« (RP2, Mnenja, SŠ)

»Menim, da smo strokovni delavci premalo strokovno usposobljeni za delo z učenci priseljenci. Menim tudi, da bi morale biti učencem priseljencem na voljo več časa za učenje slovenskega jezika.« (RP2, Mnenja, OŠ)

»Menim, da bi se moral šolski sistem in vrtčevska organizacija korenito spremeniti, saj je glede na trenutno situacijo stanje zaskrbljujoče. Otroci priseljenci so v slabem integracijskem položaju, saj jim strokovni delavci zaradi neustreznega sistema, nerealnih pričakovanj družbe ... in zaradi neustrezne podlage (premalo strokovnega znanja s tega področja) ne morejo nuditi nujno potrebne podpore. Predvsem v šolah so otroci zaradi tega v hudih stiskah. Želim si, da bo situacija kmalu drugačna, osredotočena predvsem na trenutne potrebe/situacije, pa naj te zajemajo korenite spremembe ali pa le več možnosti za prilagoditve, dodatno podporo, več strokovnih in dostopnih izobraževanj za strokovne delavce ter sprejemanje tovrstnih družbenih izzivov.« (RP2, Mnenja, vrtec)

ZNANJE IN KOMPETENCE, POTREBNE ZA VKLJUČEVANJE

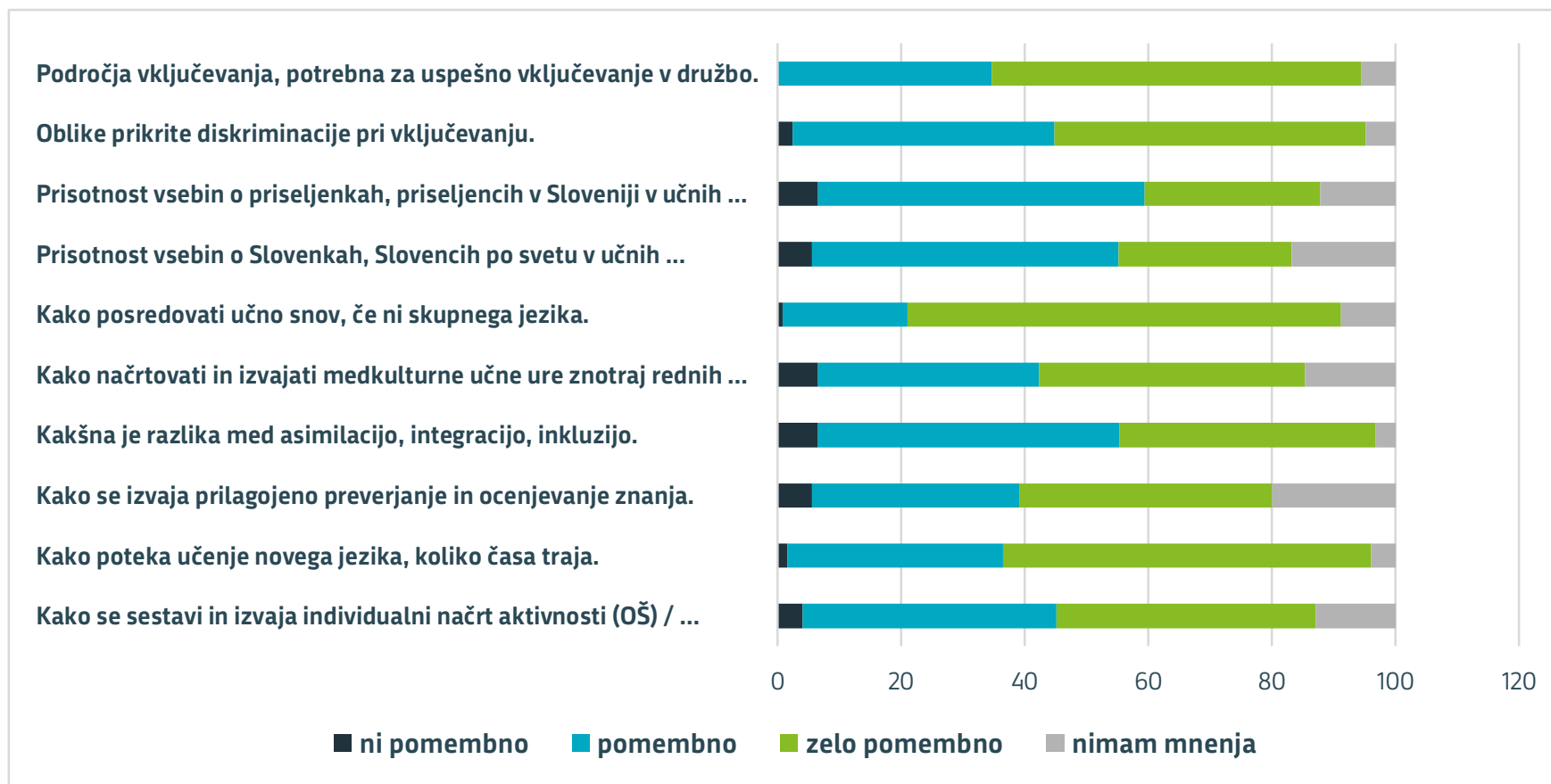
Na vprašanje, **koliko se vam zdi pomembno spodaj našteto znanje, ki bi ga radi pridobili, da bi se čutili bolj kompetentni za vključevanje otrok priseljencev in izvajanje medkulturnih učnih ur**, so sodelujoči²⁰ izbirali med desetimi možnostmi: »Kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti (OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ). Kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja. Kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja. Kakšna je razlika med asimilacijo, integracijo, inkluzijo. Kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur. Kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika. Prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje. Prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas. Oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju. Področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo.« Razvrstili so jih med *ni pomembno*, *pomembno*, *zelo pomembno*, *nimam mnenja*.

20 Sodelujoči: 124 vrtcev, 216 OŠ in 89 SŠ.

Preglednica 20

Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, vrtci.

	Kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti (OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ).	Kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja.	Kako se izvaja prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja.	Kakšna je razlika med asimilacijo, integracijo, inkluzijo.	Kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur.	Kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika.	Prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje.	Prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas.	Oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju.	Področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo.
ni pomembno	4	2	6	7	7	1	6	7	2	0
pomembno	41	35	34	49	36	20	50	53	42	35
zelo pomembno	42	60	41	41	43	70	28	28	50	60
nimam mnenja	13	4	20	3	15	9	17	12	5	6
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Grafikon 27:**Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, vrtci.**

Na ravni vrtcev so kot zelo pomembno najvišje ocenili naslednje znanje in kompetence:

- kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika;
- kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja;
- področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo.

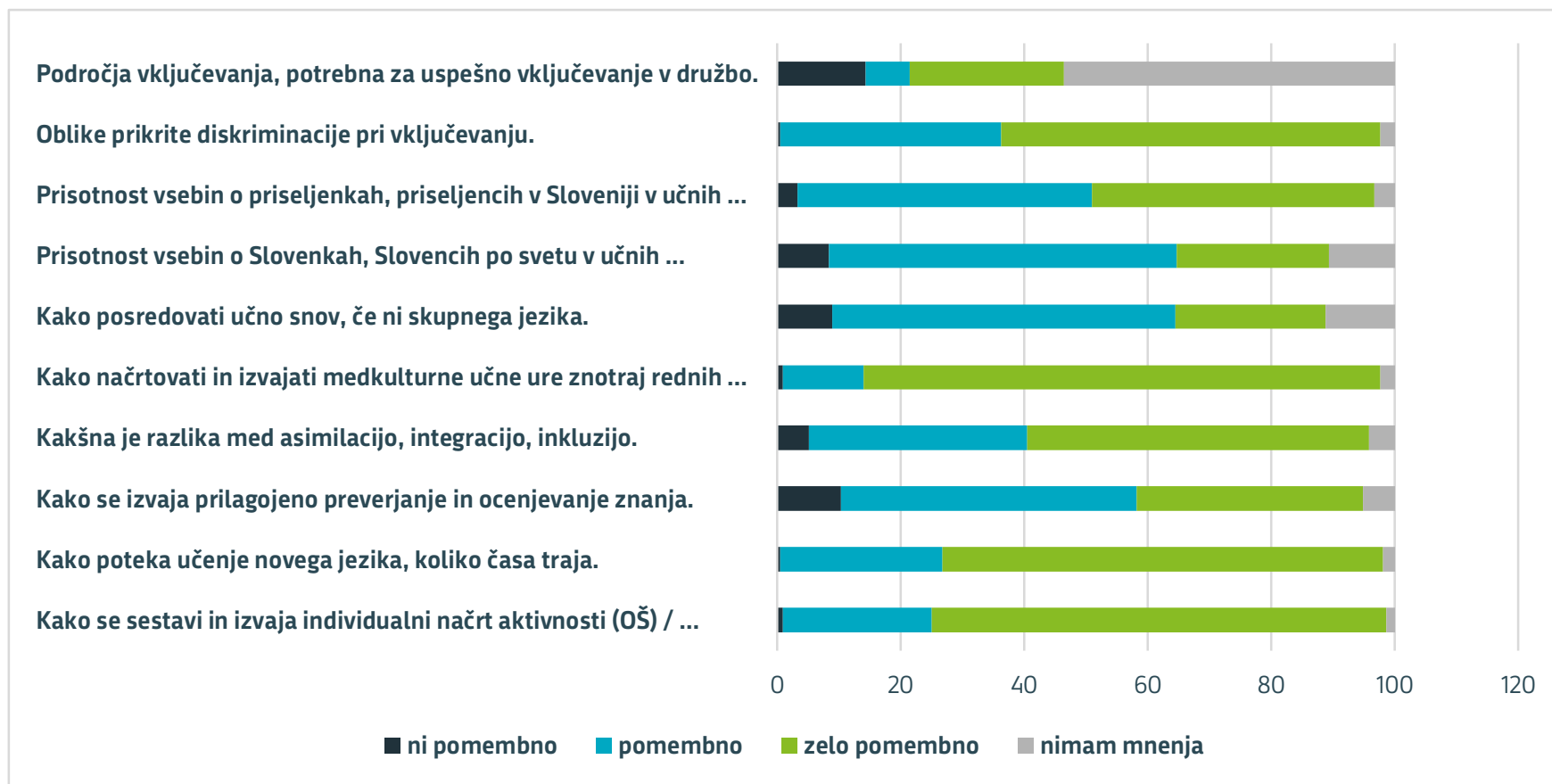
Na ravni vrtcev so kot pomembno najvišje ocenili naslednje znanje in kompetence:

- prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas;
- prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje;
- kakšna je razlika med asimilacijo, integracijo, inkluzijo.

Preglednica 21

Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, OŠ.

	Kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti (OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ).	Kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja.	Kako se izvaja prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja.	Kakšna je razlika med asimilacijo, integracijo, inkluzijo.	Kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur.	Kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika.	Prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje.	Prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas.	Oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju.	Področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo.
ni pomembno	1	0	10	5	1	9	8	3	0	14
pomembno	24	26	48	35	13	56	56	48	36	7
zelo pomembno	74	71	37	55	84	24	25	46	61	25
nimam mnenja	1	2	5	4	2	11	11	3	2	54
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Grafikon 28:**Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, OŠ.**

Na ravni osnovnih šol so kot zelo pomembno najvišje ocenili naslednje znanje in kompetence:

- kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur;
- kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti (OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ);
- kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja.

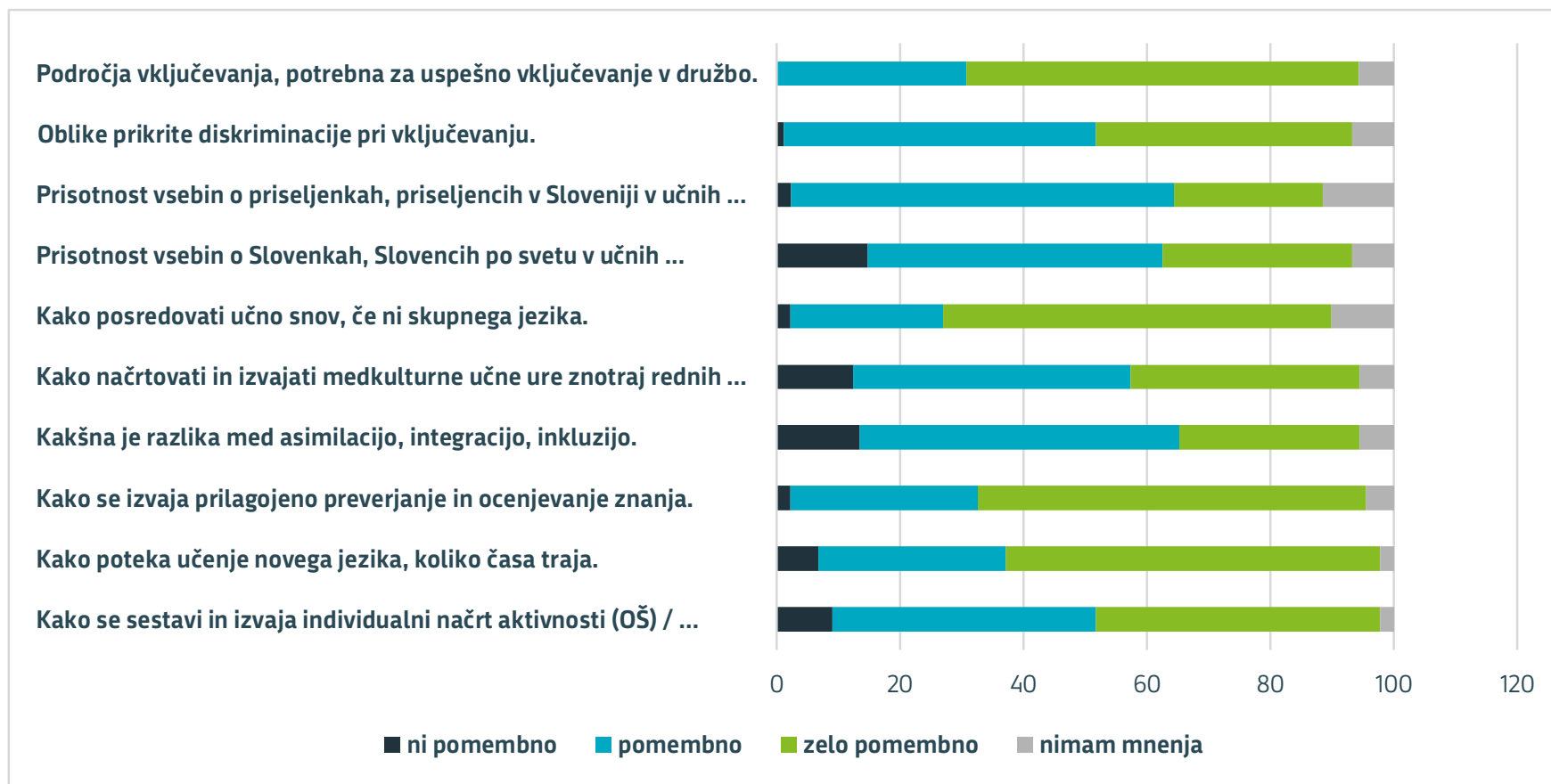
Na ravni osnovnih šol so kot pomembno najvišje ocenili naslednje znanje in kompetence:

- kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika;
- prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje;
- prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas;
- kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja.

Preglednica 22

Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, SŠ.

	Kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti (OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ).	Kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja.	Kako se izvaja prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja.	Kakšna je razlika med asimilacijo, integracijo, inkluzijo.	Kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur.	Kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika.	Prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje.	Prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas.	Oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju.	Področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo.
ni pomembno	9	7	2	13	12	2	15	2	1	0
pomembno	43	30	30	52	45	25	48	62	51	31
zelo pomembno	46	61	63	29	37	63	31	24	42	64
nimam mnenja	2	2	4	6	6	10	7	11	7	6
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Grafikon 29:**Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, SŠ.**

Na ravni srednjih šol so kot zelo pomembno najvišje ocenili naslednje znanje in kompetence:

- področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo;
- kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika;
- kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja;
- kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja.

Na ravni srednjih šol so kot pomembno najvišje ocenili naslednje znanje in kompetence:

- prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas;
- kakšna je razlika med asimilacijo, integracijo, inkluzijo;
- oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju.

Ključne ugotovitve kvantitativne raziskave (RP2) kažejo, da je tako v vrtcih kot v osnovnih in srednjih šolah uvrstili kot zelo pomembno, da bi se čutili bolj kompetentni za vključevanje otrok priseljencev in izvajanje medkulturnih učnih ur, védenje, kako poteka učenje novega jezika in koliko časa traja. Vrtcem in srednjim šolam je zelo pomembno vedeti, katera so področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo, ter kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika. Za osnovne šole je zelo pomembno, kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur ter kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti (OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ), za srednje šole,

kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja.

Kot pomembno so tako v vrtcih kot osnovnih in srednjih šolah izbrali prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas. V vrtcih in osnovnih šolah je pomembna tudi prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje. Vrtcem in srednjim šolam je pomembno razumeti razlike med asimilacijo, integracijo, inkluzijo. Osnovnim šolam je pomembno še, kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika, ter kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, srednjim šolam pa, katere so oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju.

Pri načrtovanju nadaljnjega usposabljanja bi bilo treba upoštevati, katero znanje in kompetence potrebujejo strokovne delavke in delavci najprej.

»Predvsem nismo ponotranjili (ne razumeli, ne sprejeli) inkluzije. Zgoraj zapisana ideja o večjem vključevanju \“priseljsko - izseljenskih\“ vsebin v UN pri različnih predmetih se mi zdi dober korak v to smer.« (RP2, Mnenja, OŠ)

Ugotovitve kvalitativne raziskave (RP1) kažejo, da vzgojiteljice, vzgojitelji v vrtcih pričakujejo več podpore za to zadolženih institucij in potrebujejo več kakovostnih izobraževanj za delo v velikih večjezičnih, večkulturnih in večverskih skupinah otrok, predvsem pa usposabljanje za uspešno komuniciranje in sodelovanje z njihovimi starši.

V osnovnih šolah navajajo, da je teoretično in praktično znanje, ki bi ga potrebovale učiteljice, učitelji za uspešno vključevanje otrok priseljencev, najprej in predvsem, kako prilagajati, pripraviti, poučevati učno snov, najprej prvega pol leta po vpisu, potem pa do konca prvega šolskega leta, tudi drugo (in za tiste, ki potrebujejo, tudi tretje) šolsko leto ter kaj pomeni, kako se izvaja individualiziran učni pristop; to znanje bi potrebovali ne le za otroke priseljence, ampak tudi za romske učenke, učence. Potrebujejo konkretne napotke, kaj pomeni prilagojeno podajanje snovi, prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, kaj so minimalni standardi znanja, ki bi jih otroci priseljenci morali usvojiti. Učiteljice, učitelji bi potrebovali znanje in kompetence, kako poteka začetno poučevanje jezika; kako razumeti, čutiti stiske otrok priseljencev, jih videti kot ljudi, otroke; potrebna bi bila seznanitev z zakonodajo, pravilniki, da bi bili pripravljeni na vključevanje, prilagojeno ocenjevanje; seznanitev z migracijami kot stalnico, normalnost; informacije o prispevku priseljenih k razvoju družbe; takojšnje odreagiranje na morebitno nestrpnost, porajajoče se konflikte; ozaveščanje in preseganje stereotipov, predsodkov pri učiteljicah, učiteljih.

V srednjih šolah so poudarili, da bi potrebovali znanje in kompetence na naslednjih področjih: kako individualizirati, kako prilagajati učno snov, kako pripraviti osebni izobraževalni načrt in kako ga uresničevati. Menijo, da bi bilo treba na fakultetah ponuditi modul pri pedagoško-andragoških predmetih, kako izvajati individualizacijo (pa ne samo za priseljence, tudi ROME imajo v razredih, tudi nadarjene in otroke s posebnimi potrebami, so poudarili); potrebna bi bila praksa v izrazito medkulturnih okoljih, šolah; potrebujejo manj teorije in več konkretnih primerov.

IDENTIFIKACIJA IZZIVOV IN POTREBNIH PODROČIJ IZBOLJŠAV

Če povzamemo, večina sodelujočih osnovnih in srednjih šol, tako v kvalitativni (RP1) kot v kvantitativni raziskavi (RP2), meni, da bi morali otroci priseljenci pred vključitvijo k pouku najprej eno leto obiskovati začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine.

Vendar slovenski vzgojno-izobraževalni sistem temelji na vključevanju, na integraciji in inkluziji – ne pa na segregaciji in asimilaciji.

Za uspešnejše vključevanje bi strokovne delavke, delavci v vrtcih in šolah nujno potrebovali naslednje spremembe, podprte s strani zakonodaje, univerz ter Ministrstva za vzgojo in izobraževanje:

- usposobiti vse strokovne delavke, delavce na področju individualizacije, diferenciacije, pisanja in izvajanja individualnih načrtov aktivnosti / osebnega izobraževalnega načrta;
- usposobiti vse strokovne delavke, delavce, kako prilagojeno podajati učno snov, prilagojeno preverjati in ocenjevati znanje;
- povečati število ur za učenje jezika, predvsem za neslovansko govoreče otroke priseljenke, predvsem v višjih razredih osnovne šole in v srednjih šolah, prvo in drugo šolsko leto;
- omogočiti učenje jezika in podporo otrokom priseljencem, ki bi to potrebovali, tudi drugo (in tretje) šolsko leto – temu primerno omogočiti zaposlitev osebe, ki bi to izvajala;
- stabilno, trajno zaposliti osebo, ki poučuje začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj jezika – upoštevajoč ure tudi za otroke, ki potrebujejo podporo drugo šolsko leto,

tako v osnovni kot v srednji šoli; v vrtcih bi bila za učenje jezika primerna dodatno usposobljena vzgojiteljica – v srednjih šolah ni omogočena zaposlitev, v vrtcih bi bilo treba sprejeti zakonodajna izhodišča, ki bodo omogočila učenje jezika za otroke od tretjega do šestega leta starosti, in zanj zagotoviti finančno podporo;

- financirati prevajalko, prevajalca oz. medkulturno mediatorko, mediatorja, v vrtcih in šolah;
- zaposliti koordinatorko, koordinatorja vključevanja, vzpostaviti novo stabilno, trajno zaposlitev;
- zmanjšati številčne normative, če so v skupini, razredu otroci priseljenci, podobno kot je za romske otroke – potem bi bila tudi individualizacija, diferenciacija lažje uresničljivi;
- oprostiti pisanje nacionalnega preverjanja znanja (NPZ) v devetem razredu za otroke priseljence ali omogočiti preverjanje slovenščine kot drugega / tujega jezika v devetem razredu oz. pri maturi;
- v učne načrte, učno gradivo vnesti učne cilje in vsebine, ki bi konkretno naslavljali teme, povezane z migracijami, z vključevanjem, diskriminacijo, predsodki, z medkulturno družbo, s sestavljeno identiteto, spreminjajoči se kulturo in družbo, s prispevkom priseljenih in izseljenih v sprejemne države in v države, iz katerih so se izselili, o priseljenih ljudeh v Sloveniji in izseljenih iz Slovenije, o večjezični, večverski, večetnični družbi ipd.;
- seznaniti zaposlene strokovne delavke, delavce z zakonodajo, pravilniki, saj mnogi ne poznajo najnovejših sprememb;
- na fakultetah usposobiti bodoče strokovne delavke, delavce in jih pripraviti na

vključevanje otrok priseljencev, najbolje v okviru modula pri pedagoško-andragoškem izobraževanju (PAI), naučiti jih: 1) kako napisati, posodablјati in izvajati individualni program, kako diferencirati (pa ne samo za priseljene, tudi za Rome in za otroke s posebnimi potrebami, poudarјajo strokovne delavke, delavci), naučiti jih, kako prilagojeno podajati učno snov, kako prilagajati preverjanje in ocenjevanje znanja; 2) kako pripraviti, izvajati medkulturne učne ure; 3) kako sodelovati s starši in z lokalnim okoljem; 4) seznaniti jih z zakonodajo, pravilniki, ki vplivajo na vključevanje otrok priseljencev;

- že zaposlenim strokovnim delavkam, delavcem omogočiti usposablјanje na področju vključevanja otrok priseljencev, naučiti jih: 1) kako napisati, posodablјati in izvajati individualni program, kako diferencirati, kako prilagojeno podajati učno snov, kako prilagajati preverjanje in ocenjevanje znanja; 2) kako pripraviti, izvajati medkulturne učne ure; 3) kako sodelovati s starši in z lokalnim okoljem; 4) seznaniti jih z zakonodajo, pravilniki, ki vplivajo na vključevanje otrok priseljencev.

Izzivi vključevanja

Izzivi vključevanja so:

- razumeti, da je vključevanje večletni proces;
- zagotoviti vsem otrokom socialno-čustveno podporo;
- usposobiti vse strokovne delavke, delavce na področju individualizacije, diferenciacije, pisanja in izvajanja individualnih načrtov aktivnosti / osebnega izobraževalnega načrta;

- usposobiti vse strokovne delavke, delavce na področju prilagojenega podajanja učne snovi, prilagojenega preverjanja in ocenjevanja znanja;
- napisati in izvajati individualni načrt aktivnosti / osebni izobraževalni načrt, ki spremlja napredek in omogoča prilagojeno ocenjevanje, tudi prvo šolsko leto po vpisu;
- omogočiti vsem otrokom razvoj medkulturne zmožnosti in medkulturnega učnega okolja (otroci priseljenci med poukom, pri različnih učnih predmetih, predstavijo svojo izvirno državo, kulturo, materni jezik; pri pouku vsi spoznavajo različne religije, navade in verske praznike; v vrtcih in šolah se organizirajo večjezične prireditve, otroci nastopajo v svojih različnih maternih jezikih; za šolsko knjižnico se nabavljajo knjige in slovarji v različnih maternih jezikih; berejo knjige, obravnavajo vsebine, ki tematizirajo izzive izseljevanja, preseljevanja, vključevanja, diskriminacije; ozaveščanje in preseganje predsodkov, ne le za vse otroke, ampak tudi za vse strokovne delavke, delavce; na šoli se poučujejo materni jeziki otrok priseljencev itd.);
- usposobiti vse strokovne delavke, delavce za izvajanje medkulturnih učnih ur;
- predstaviti vsem strokovnim delavkam, delavcem gradivo za izvajanje medkulturnih učnih ur;
- omogočiti prevajanje, sodelovanje z medkulturno mediatorko, mediatorjem;
- omogočiti sistematizacijo delovnega mesta koordinatorka, koordinator vključevanja;
- razviti sodelovanje s starši (priseljenci) in z lokalnimi organizacijami;
- razumeti, da je za uspešno vključevanje ključna podpora vodstva in svetovalne službe;
- razumeti, da je učenje slovenščine / začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine temelj vključevanja, toda vključevanje ni samo učenje slovenščine / začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine;

- razumeti, da so in bodo otroci priseljenci stalnica, ne izjema, usposobiti strokovne delavke in delavce za vključevanje.

Izzivi pri učenju slovenščine / začetnem pouku slovenskega jezika / intenzivnem tečaju slovenščine

Izzivi so naslednji:

- poznati dane zakonodajne možnosti;
- izvajati dane zakonodajne možnosti;
- izvajati začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine intenzivno v prvi polovici šolskega po vpisu, prvi dve šolski uri, prve mesece vsak dan;
- uzakoniti učenje slovenščine v vrtcih, ki ga izvaja dodatno usposobljena vzgojiteljica;
- omogočiti sistematizacijo delovnega mesta za izvajanje intenzivnega tečaja slovenščine v srednjih šolah, podobno kot je v osnovnih šolah;
- poskrbeti, da učenje slovenščine / začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine izvajajo usposobljene strokovne delavke, delavci, ne pa nekdo, ki mu manjkajo ure za polno zaposlitev in ki tega ne želi niti ne zna izvajati;
- financirati in napotiti izvajalke, izvajalce za učenje slovenščine / začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine na dodatno usposabljanje, npr. na Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani;
- spoznati različna didaktična gradiva, ki so na voljo, za različne starostne skupine otrok, tako od Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik Filozofske fakultete Univerze v

Ljubljani kot druge izdaje;

- ostalim zaposlenim predstaviti, kako poteka učenje slovenščine / začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine;
- razumeti, da učenje slovenščine / začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine ne pomeni manjkati pri pouku, ampak da je znanje jezika okolja / učnega jezika temelj vključevanja in del vključevanja;
- razumeti, da je učenje jezika večletni proces.

.....

**DOBRE PRAKSE
VKLJUČEVANJA
PRISELJENCEV
V VZGOJNO-
IZOBRAŽEVALNE
ZAVODE**

Po analizi kvalitativne raziskave (RP1), v kateri je sodelovalo dvanajst vrtcev, osnovnih in srednjih šol, lahko na splošno ugotovimo, da najbolj vključevalno in podporno delujejo vzgojno-izobraževalne organizacije, v katere/katerih:

- se otroci priseljenci vpisujejo v večjem številu, redno, že vsaj 15 let;
- se strokovne delavke, delavci stalno usposablajo, čeprav imajo že veliko izkušenj;
- vodstvo pri vključevanju podpira svetovalno službo, učiteljice in učitelje oz. vzgojiteljice in vzgojitelje, skupaj sodelujejo in se dobivajo na rednih timskih sestankih;
- zaposlujejo strokovne delavke, delavce z lastno izkušnjo preseljevanja;
- zaposlujejo večjezične strokovne delavke, delavce, s poudarkom na jezikih otrok priseljencev;
- je raznolikost nekaj vsakdanjega in običajnega, na raznolikost so ponosni;
- pišejo, vse šolsko leto posodablajo in izvajajo individualne programe;
- izvajajo začetno učenje jezika / začetni pouk slovenščine / tečaj slovenščine prve šolske ure, znotraj vzgojno-izobraževalnega procesa;
- razumejo, da je začetni pouk slovenščine / tečaj slovenščine del vključevanja, ne pa da otroci priseljenci manjkajo pri pouku;
- izvajajo medkulturne učne ure in medkulturne šolske prireditve;
- pri poučevanju in sodelovanju s starši uporabljajo vse jezike, ki jih znajo, po potrebi pa povabijo prevajalke, prevajalce;
- so staršem priseljencem v podporo in z njimi tesno sodelujejo;
- sodelujejo z lokalnimi organizacijami: z nevladnimi, ki tako otrokom priseljencem kot njihovim staršem nudijo dodatno podporo in možnosti za vključevanje – in jih vrtci, šole tja tudi napotijo, z društvi priseljencev, z univerzami, ljudskimi univerzami idr.;

- se zavedajo, da so migracije stalnica, da se bodo otroci priseljenci vedno priseljevali in redno vključevali – in so na vključevanje pripravljeni.

Približno tretjina sodelujočih vzgojno-izobraževalnih organizacij je vključevalna in podporna, zanje velja večina naštetega; tretjina je na dobri poti vključevanja, se trudi in išče poti, na nekaterih področjih so uspešni, drugod bi potrebovali še veliko usposabljanja; tretjina pa izpolnjuje minimume, fizično vključuje otroke priseljence, jim organizira začetni pouk jezika in posamezne oblike podpore, a prej kot integracijo od njih dejansko pričakuje asimilacijo.

V nadaljevanju predstavljamo izbor dobrih praks na področju vključevanja iz opravljene kvalitativne raziskave (RP1).

VRTCI

Medkulturno učno-vzgojno okolje in sodelovanje s starši

V vrtcih močno spodbujajo spoznavanje različnih kultur in narodnosti ter medkulturno učenje. Pri tem je nujno potrebno aktivno sodelovanje staršev in njihova odzivnost ter pripravljenost za organizacijo dogodkov in za to, da se dogodkov, ki jih pripravijo drugi starši, vrtec ali lokalna skupnost, udeležujejo. Starši sodelujejo tako, da prinesejo v vrtec tradicionalno hrano njihovega izvornega kraja, sodelujejo pri obeleževanju njihovih praznikov, organizirajo branja pravljic v njihovem jeziku s prevajanjem ter pripravijo predstavitev navad, tradicij in kulture njihovih izvornih dežel.

»In tudi recimo, ko se družina odpre, dejansko tudi želijo nekako nam pokazati en delček svoje kulture in prinesejo razne njihove tradicionalne jedi. S področja kulinarike, ki se mi zdi, da se kar uspejo na ta način tudi odpreti, povezati tako, da njihove praznike obeležimo. Nekateri tudi pridejo v oddelke predstaviti svoje kulture, nekateri dajo samo prigrizke, recimo, ali pa jedi otroku na izlet.« (V3)

»In potem, kot že rečeno, starši imajo možnost, da pridejo in sodelujejo prav v oddelku, se pravi preberejo kakšno pravljico, lahko povedo, od kod so prišli, kaj je iz njihove države zanimivo, zastavo pogledamo skupaj, himno poslušamo, kakšno njihovo glasbo ali kakšen šport, nekaj kar je zanimivega iz njihovega okolja. Zdaj starejši, kot so otroci, več je tega, mlajši, kot so, manj je tega. Potem pa tudi sami otroci, ko praznujemo praznike, govorimo o tem, kako vsi praznujemo praznike, se pravi, so tu zdaj božično-novoletni prazniki, eni praznujejo božič, eni ga ne, kakšne praznike pa vi praznujete, kakšen je vaš način. Kaj nam je pa skupno, ne vem, vsi gredo za praznike na obisk k sorodnikom, se obdarujemo in tako, se pravi, iščemo neke skupne točke, vrednote, hkrati pa opažamo tudi različnost.« (V1)

Splošne knjižnice so v številnih okoljih kraji medkulturnih dogodkov, bralnih uric, tečajev slovenščine za priseljence in podobno, zato je sodelovanje vrtcev in knjižnic dobro utečeno. V nekaterih okoljih so zelo dejavne tudi ljudske univerze, s katerimi vrtci uspešno sodelujejo.

»Jaz bi omenila tudi to, da ima ljudska univerza poseben program, sicer za albanske ženske – Vključevanje v družbo – tako se imenuje. Tja sem jaz kot ravnateljica vabljen, da tam gospem predstavim, kako deluje vrtec, predstavim osnovne stvari, kako otroka vpisati v vrtec. Tam tudi jaz dobim povratne informacije, kako mame včasih delujejo, ali razumejo, ali včasih, ko mi rečemo, ko nekaj sporočamo, morda za našo besedo nekaj drugega razumejo, mogoče tudi zaradi strahu, da ne bodo enako sprejeti kot drugi.« (V1)

V vrtcih razumejo tesno sodelovanje s starši kot ključni pogoj za uspešno vključitev in razvoj otrok priseljencev. Od prvega pogovora, ko pridejo starši vpisat otroka v vrtec, je cilj zaposlenih v vrtcih, da s starši vzpostavijo zaupno sodelovanje v največjo korist otroka, pri tem si pomagajo na različne načine in se dodatno usposablja.

Individualiziran učno-vzgojni pristop

Individualiziran pristop je temeljno izhodišče dela z otroki v vrtcih in je popolnoma odvisen od značajskih lastnosti in pripravljenosti otroka za sodelovanje. Vzgojiteljice na podlagi pozornega opazovanja značaja, odprtosti in pripravljenosti otroka ocenijo, na kakšen način lahko do njega pristopijo in prilagodijo vzgojno-učni proces. Zelo so pozorne na subtilno sporočanje otroka ter na mikro- in neverbalno komunikacijo, da lahko ugotovijo, kaj ga sprošča, razbremenjuje, veseli, zanima, vznemirja, ali povzroča nelagodje ter kako poskuša komunicirati brez znanja slovenskega jezika. Strokovne delavke opozarjajo, da morajo imeti vzgojiteljice z otroki priseljenci veliko potrpljenja in razumevanja. Predvsem pa

morajo upoštevati časovno dimenzijo učenja in prilagajanja, kar predstavlja dodatni izziv, kako usklajevati vzgojno-učne dejavnosti otrok priseljencev, ki ne zanjo slovenskega jezika, in slovenskih otrok. Tudi otroci priseljenci se razlikujejo, nekateri potrebujejo dlje časa, da se vključijo, nekateri pa se zelo hitro vključijo, predvsem skozi igro z drugimi otroki.

»In tudi tako, da smo zelo subtilni na to, kaj nam sporoča otrok, ker otrok nam na nek način sporoča, nam neverbalno sporoča in potem poskušamo te njegove neverbalne poskuse komunikacije besedno podkrepiti. To pomeni, če nam otrok nekaj pokaže, bomo mi povedali slovensko besedo. Večkrat jo bo slišal, počasi bo ponovil in tako se bo vtisnilo. Na ta način ga spodbujamo, da sliši besedo in potem ugotovi, «Aha», ta stvar, na katero kažem, je pa to ali to. Se pravi na ta način, tako delamo tudi v individualnih obravnavah. Tudi če ni, se pravi, slovenske besede, ali otrok pove svojo besedo in mi čez povemo slovensko in čakamo, da bo ponovil, ali pa ne pove, mi jo ponudimo in potem otrok imitira. In z imitacijo veliko dosežemo.« (V3)

»V bistvu vedno izhajaš iz otroka, imaš nek načrt, izhajaš pa iz otroka, iz njegovega zanimanja, iz njegovega interesa. Velikokrat imamo v planu čisto nekaj drugega in potem te otroci odpeljejo drugam in seveda slediš. To ne pomeni, da ne dosegaš tistega, kar bi moral, ampak da še nadgrajuješ tisto, kar bi moral. Tako da vedno naredimo tisto, kar imamo planirano, in še več; pri starejših se to da zelo lepo izpeljati in vključiti celo skupino, da vsi pomagajo, da vsi delijo. Tudi jezikovno, ko hoče otrok nekaj povedati, pa mu ne gre, in tako že vidiš, kako mu tisti zraven šepeta.« (V4)

OSNOVNE ŠOLE

»Vsi otroci so naši otroci, ne delamo razlik in tako se tudi vedemo.« (O2)

Izjemno pomembni za vključevanje sta podpora in razumevanje učiteljic, učiteljev, ki imajo lastno izkušnjo preseljevanja in vključevanja. Na večini fokusnih skupin je sodelovala vsaj ena zaposlena oseba z lastno izkušnjo preseljevanja, na eni od sodelujočih osnovnih šol je takih oseb četrtnina (25 %).

Socialno-čustvena podpora

Občutek varnega in spodbudnega okolja se začne že pri samem vpisu, pravijo vsi sodelujoči, ko svetovalna služba sprejme priseljene starše in otroke. Pomembno je, da starši dobijo čim več informacij o načinu delovanja šole, o postopkih vključevanja, o začetnem pouku slovenščine, o podpori na šoli in v lokalnem okolju.

V eni od šol starše in otroke priseljence takoj od vhodnih vrat naprej pozdravljajo napisi v različnih jezikih in zastave držav, od koder so otroci priseljenci oz. njihovih državljanstev.

Če ni skupnega jezika, nekatere šole same poskrbijo za prevajanje (O2), včasih pa starši pripeljejo osebo, ki bo prevajala, s seboj. Prevajalk in prevajalcev se včasih poslužijo tudi pri prvem prihodu v razred, in to kar med otroci (O4).

Zaposleni v svetovalnih službah peljejo starše in otroke priseljence po šoli, da jim pokažejo učilnice, kje je knjižnica, jedilnica, telovadnica takoj ob vpisu, največkrat pa na sodelujočih

šolah to naredijo zadnji dan počitnic avgusta, ko je šola še prazna / ni drugih otrok na šoli, je manj gneče. Običajno takrat otroci priseljenci spoznajo svojo novo razredničarko in na razredni stopnji učilnico, v kateri bo potekal pouk, na predmetni stopnji pa spoznajo učiteljice, učitelje, ki jih bodo učili, ter izvajalko začetnega pouka slovenščine.

Sodelujoči so poudarili, da je za občutek varnosti in socialno-čustvene podpore nujno, da se v primeru nestrpnosti ali nasilja ukrepa, in to takoj.

Izpostavljeno je bilo tutorstvo, tako med otroki kot med starši.

Na eni od šol so ustanovili delovno skupino za delo z otroki priseljenci, njihovimi starši in z lokalnimi okoljem. Na več šolah imajo delovno skupino, ki skrbi za vključevanje in individualizacijo vsakega posameznega otroka priseljenca.

Medkulturno učno okolje

Pri zagotavljanju medkulturnega učnega okolja so sodelujoče osnovne šole največkrat poudarile možnosti, da otroci priseljenci med poukom, pri različnih učnih predmetih, predstavijo svojo izvirno državo, kulturo, materni jezik. Pri pouku spoznavajo in otroci priseljenci predstavijo tudi različne religije, navade in verske praznike. V sodelujočih šolah se predstavitve izvajajo pri slovenščini, včasih pri drugih jezikih, pri geografiji, zgodovini, pri glasbi, likovnem pouku, naravoslovju, etiki, na razredni stopnji.

Na eni šoli je bil podan predlog, da bi vsi otroci obiskali v Ljubljani verske organizacije treh religij. Več medkulturnih dejavnosti je del njihovega triletnega razvojnega načrta (O3), na eni drugi sodelujoči šoli pa so povabili verske predstavnike na šolo (O1).

Na nekaterih šolah organizirajo večjezične prireditve, otroci nastopajo v svojih različnih maternih jezikih. Za šolsko knjižnico nabavljajo knjige in slovarje v različnih maternih jezikih. Prav tako imajo v nekaterih šolah otroci priseljenci možnost, da eno od prebranih knjig preberejo v svojem maternem jeziku in jo mentorici za bralno značko predstavijo v slovenščini.

Pri različnih predmetih in v podaljšanem bivanju berejo knjige, ki tematizirajo izzive izseljevanja, preseljevanja, vključevanja, primere diskriminacije, ozaveščanje in preseganje predsodkov, o tem se pogovarjajo med seboj tudi učiteljice in učitelji, ne le z učenkami, učenci. Na eni od sodelujočih šol so na temo strahu pred tujci organizirali šolsko predstavo.

Med izbirnimi predmeti se pojavljajo tudi materni jeziki nekaterih otrok priseljencev, npr. hrvaščina in srbščina, ki se jih lahko učijo vsi otroci na šoli, k pouku pa hodijo tudi nekateri otroci priseljenci.

Na eni šoli so organizirali dramsko uprizoritev, ki je tematizirala strah, predsodke do priseljenih:

»Imeli smo skeč za neko prireditev. Učitelj telovadbe je zaigral. Zgodbica je bila o očetu, ki ni maral priseljencev. Potem je njegovi hčeri uspelo predstaviti to tujko in njeno mamo, so bili povabljeni. Na koncu je oče sprejel, da so oni popolnoma v redu ljudje in ni imel več tega občutka. Tako da, res, če se spoznamo, vidimo, da ni nobene nevarnosti ali takih razlik. V predstavi sta igrali dve sestri, ki sta bili iz Konga. Tudi oni dve sta se takrat počutili del celotne zadeve. Nista bili nekje ob strani, ampak smo jih takoj vključili v predstavo.« (O1)

Usposobljenost strokovnih delavk, delavcev

Velika večina sodelujočih šol se strinja, da učiteljice, učitelji, ki jih na novo zaposlijo, ko zaključijo študij na slovenskih univerzah, niso strokovno pripravljeni na vključevanje otrok priseljencev. Zelo jim koristi praksa, ki jo pridobijo med študijem. Ker je znanja za vključevanje premalo, so pri novih zaposlitvah pozorni na odnos, ki ga na razgovoru za zaposlitev pokažejo do otrok priseljencev in njihovega vključevanja (O1). Veščin, kako vključevati, prilagajati učno snov, se naučijo pozneje od starejših, bolj izkušenih kolegic, kolegov (O2).

»Mladi, ki pridejo, niso pripravljeni. Še mi se veliko učimo. Saj veste, človek ima prakso. Ko sem jaz prišla pred 34 leti na šolo, ni bilo nobenega priseljenca.

Prihajali so postopoma. Zdaj smo šola, kjer je veliko preseljencev. Ampak se mi zdi, da je to kar začelo živeti z nami. Življenje je kar teklo in se je vključevalo. Ni bilo zdaj nekaj groznega, joj, zdaj pa je to se zgodilo, pa smo bili vsi iz sebe. Kar lepo je steklo. Rastli smo. Z izobraževanjem, seveda, ob delu. Mladi, ki pridejo, pa nimajo tega znanja in se tukaj, na šoli, na delovnem mestu, se učijo. Starejši kolegi jim pomagajo, ker drugače ne gre. Z nasveti, z razgovori, z raznimi delavnicami, z nasveti, katerega izobraževanja naj se udeležijo.» (O2)

Ozaveščanje in preseganje stereotipov, predsodkov pri učiteljicah, učiteljih: »Mehčanje vrednot, prepričanj. Ni idealno, gotovo ne. Vemo, da ne moremo biti vsi enako odprti, sprejemajoči. Imamo različne vrednote. Če dobim Bajrama, sem dobila spet enega »unga«. Ko sem dobila Johna, ki je prišel iz Avstralije, sem bila carica. Ja, priseljenec ni enak priseljencu. Eni so avtomatsko negativno okarakterizirani. Stereotipi. V enem obdobju smo imeli učence, ki so bili sicer Slovenci, ampak so bili zelo močni v angleščini. So se pogovarjali na šolskih hodnikih v angleščini. In so bili carji, ker znajo zelo dobro angleško. Ko se dobila dva, ki začnet po bosansko, v sekundi skočimo in rečemo, dajte, v šoli se pogovarjamo slovensko. Tudi povemo, zakaj, ker se učite, ker je to priložnost za učenje in tako naprej. Ampak mi tega sploh nismo ozavestili, dokler sami sebi nismo pokazali ogledala. Je pa napredek na veliko področjih. Zdi se mi, da so se tisti najbolj netolerantni in nestrpni malo umirili. Kritična masa je pretehtala. Tisti, ki so najbolj vestno usmerjeni v nacionalizem v Sloveniji, so se malo skrili. Če ni drugače, vsaj malo vdihnijo, predno kaj izustijo. Ker včasih je bilo takoj povedano.« (O3)

Na eni šoli (O2) še posebej poudarjajo, da je usposabljanje vseživljenjski proces in da je treba stvari ponovno povedati, znanje nadgrajevati, četudi se zdi, da je že vse utečeno. Na večini šol, ne pa pri vseh zaposlenih, obstaja zavedanje, da je vključevanje proces in da je ta proces zahteven tako za učiteljice, učitelje kot za otroke priseljence.

Zaposlovanje oseb z lastno izkušnjo preseljevanja in večjezičnih oseb

Na dveh od sodelujočih šol so pri novih zaposlitvah, poleg primerne izobrazbe, pozorni tudi na večjezičnost. Med kandidatkami, kandidati izberejo tiste, ki poleg slovenščine in angleščine govorijo še katerega od drugih jezikov otrok priseljencev (O1, O2). Zaposleni na teh dveh šolah so večkrat povabljeni na druge šole, da širijo znanje, prakso, primere vključevanja, prilagajanja učne snovi.

»Načrtno smo zaposlili učiteljico, ki je rekla, da govori albansko. Študirala je v Albaniji. Med študijem se je naučila albansko, drugače ona ni Albanka, doma so se pogovarjali srbsko, šele na fakulteti se je naučila albanščine. To potrebujemo. Do zdaj so samo otroci prevajali, zdaj pa še učiteljice prevajamo. Tako da ni problem, če starši nimajo svojega uradnega prevajalca.« (O2)

Individualiziran učni pristop

»Glede vključevanja se mi zdi, smo se že kar navadili. Problem je prilagajanje pouka. To opažam. Tolikokrat sva že imeli delavnice na to temo, a letos nisva

imeli. Po navadi na začetku šolskega leta pripraviva, da jih spomniva na zakon, katere so možne prilagoditve, kaj lahko naredijo, pa kakšen primer dobre prakse pokaževa. Letošnje leto se nama je zdelo, da je že utečeno. Potem sva se ravno zadnjič pogovarjali, da pa ni tako utečeno, kot sva mislili, da je, ker jim je treba vse pomagati. Individualne načrte dejavnosti imamo, to moraš iti do vsakega razrednika. Sprejmemo sklepe za prilagoditve, da bi učitelji vedeli, ozavestili, kako pristopiti, na kakšen način, če je prvo leto ali pa drugo leto. Pri pouku je to res šibka točka. Še vedno so, ne pri vseh, ampak se dogaja, da so učenci fikusi v razredu, da sedijo pa gledajo v zrak, pa ne vedo, kako bi začeli. To je treba razlagati vedno znova, z vsakim šolskim letom je treba znova.

»Dovolj je pet besed na uro. Toliko učnih listov smo že naredili s pomočjo geografije pa zgodovinarke pa vsega, ni bila samo slovenščina. Da tisto, kar učencu podaš, tisto potem preveriš, pa ocenjuješ. Ne moreš frontalno, pa potem od učenca nekaj zahtevati, da zna. Tu imamo še kar velike težave.« (O2)

Sodelovanje s starši priseljenci in z lokalno skupnostjo

Ena šola (O2) organizira tečaj slovenščine tudi za starše, kar je prineslo pozitivne posledice pri nadaljnjem sodelovanju s starši:

»Tudi starši spoznajo šolo, da vidijo, da smo dostopni, da se lahko obrnejo na nas. Izkazalo se je, da je to dobra stvar, ker so začeli starši več hoditi v šolo in tudi komunicirati z učitelji v slovenščini.« (O2)

»Srbsko razumem, tudi jaz govorim. S starši pa sploh ni problema. Jaz jih vedno opozorim, da lahko v svojem maternem jeziku povejo, jaz jih vseeno razumem. Vseeno razumem in skušam zelo počasi govoriti in jasno izgovarjam. Pa tudi dovolim, da je otrok prisoten, da mogoče kakšne stvari prevede. Ko smo mi imeli potrebo, recimo pri starših, ki so govorili rusko, smo poklicali sodelavko, da je prevajala. Ali pa za albanščino imamo učiteljico angleščine, ki je Albanka, in ona prevaja. Tako da se vedno nekako znajdemo. Prevajamo, ni problema.« (O1)

»Velikokrat se sliši, kako starši nočejo priti v šolo. Naša praksa kaže, da sploh ni tako. Samo povabiti jih je treba in z veseljem pridejo. Mene so že spraševali, če bo drugo leto spet [tečaj za starše], da komaj čakajo, da pridejo. Povabijo, sploh niso vse mame iz naše šole, so tudi mame, ki imajo otroke še v vrtcu, povabijo druge. Mogoče to, ja, da ni tisto, da nočejo priti, ampak ne zmorejo. Ker ne vedo, kako bo. Jih je treba samo povabiti in pokazati, da šola ni bav bav, da smo vsi pripravljeni na to, da sodelujemo. Vedno je uradno vabilo v slovenščini, potem pa je še prevod v albanščini, recimo, v več jezikih. Tisti, ki znamo različne jezikov, pišemo.« (O2)

»Na mojo prošnjo, razredniki so se strinjali, so imeli za govorilne in roditeljske sestanke starši preseljenci svoje prevajalce iz jezikovnega govornega območja, ki ga razrednik ne obvlada, in to se je izkazalo za dobro. Začelo se je z učenko iz Sirije, ko je bil prevajalec, takrat konkretno je bil to moj mož, povabljen s strani razredničarke oziroma ravnateljice. Izkazalo se je, da ni dobro, če prevaja otrok,

ki je obvladal slovensko; ko sem bila jaz zraven, sem že vedela, da ni vsega prevedel, samo tisto, kar je želel očetu povedati. Obremenjevali sorojence s tem je težko, je najbolje, da je mama mama ali recimo oče oče, sploh ko je bilo govora o napredku učenca, o tem, kar je v bistvu odgovornost staršev. To se je izkazalo za dobro tudi naprej, recimo s Kosova, je prišla ena mama in z veseljem pride kot prevajalka. Smo že na vezi za vnaprej, če bo potrebno.» (O4)

»Snemali smo radijsko oddajo ob dnevu jezikov in sem prosila te mame, ker smo bili vedno v kontaktu z njimi, če bi hotele prebrati poezijo v svojem maternem jeziku. Takoj so bile pripravljene sodelovati. Tako da je tista oddaja uspela. Potem, ker imamo vsako leto literarni večer, sem razmišljala, da bi jih pa tja povabila, da bi brali poezijo. Bilo je zelo dobro, uspelo je. Učitelji so sodelovali, starši, učenci. Tako, da je bil res prijeten večer. Cela šola je poslušala, ker je bilo kot radijska oddaja. Na literarnem večeru pa je bilo, sicer je bilo nabito polna učilnice, ampak je bilo tudi prijetno vzdušje. Učenci so ponosni, ko slišijo svoje starše, da sodelujejo, zelo ponosni. In na svoj jezik. Pa mogoče še takrat, ko smo organizirali za bazar. Mama je prinesla nekaj za jesti, pač, tradicionalno hrano. Tako da smo imeli kot neko skupno druženje. Vsaka je predstavila svojo kulturo. Potem jim ni težko priti v šolo, če je kar koli, kakšna težava, se pogovorit, pa da se to čim prej reši. Vidijo, da gre.» (O2)

Vse šole sodelujejo z drugimi organizacijami v lokalnem okolju, pri čemer je pri nekaterih to sodelovanje tesno in načrtno, staršem posredujejo čim več informacij in jih povezujejo z

organizacijami – v tem procesu je samo vključevanje hitrejše in učinkovitejše; na nekaterih šolah pa tovrstno povezovanje prepuščajo staršem samim.

Večina šol nudi staršem podporo tudi pri urejanju dokumentacije za bivanje, pri čemer se po navadi angažira ena od oseb na šoli. Velikokrat je to oseba, ki izvaja začetni pouk slovenščine. To sodelovanje temelji na obojestranskem zaupanju in priča o tem, da starši priseljenci toliko zaupajo šoli oz. vsaj eni osebi na šoli, da se obrnejo nanjo tudi v stiski.

Ena od sodelujočih šol (O3) je organizirala delovni sestanek, srečanje lokalnih organizacij, da bi si izmenjali primere dobrih praks, da bi se okrepilo sodelovanje. Srečale so se vse osnovne, srednje šole in vrtci iz občine, tudi nekaj iz sosednjih, občina, upravna enota, center za socialno delo, rdeči križ, ljudska univerza. Izmenjali so si izkušnje, izzive in ideje ter se dogovorili za nadaljnje sodelovanje.

»Vsak že nekaj dela, ima primere dobrih praks. Naš cilj je, da bi se sodelovanje okrepilo in ne toliko »jamrati«, kaj vse je nemogoče in kaj vse je težko in kako nam ne gre. Cilj je opogumiti se, opolnomočiti, vedeti, da nisi sam in osamljen. Hkrati pa spoznati kakšno stvar, ki je nekje drugje uspela, kako bi jo mi prinesli sem.« (O3)

Dragocene so jim bile informacije z upravne enote, da so med poletjem po navadi otroci odsotni največ 30 dni, ne pa vse poletje, začeli so razmišljati o dejavnostih zanje tudi čez poletje, da bi manj pozabili na novo naučen slovenski jezik. Povezati se nameravajo z

občino, ki jim je obljubila tudi finančno podporo pri novih projektih, npr. da bi priseljene matere brale v domovih za starejše občanke, občane, da bi se povezali z univerzo za tretje življenjsko obdobje, da bi v občini organizirali medkulturno prireditev vseh generacij: »Bi naredili dan medkulturnosti, cela vertikalna, vrtec in osnovne šole in srednja šola, plus ljudska univerza, plus upokojenci, se pravi, da vsi doprinesejo k spoznavanju različnih kultur, vključevanju.« (O3)

Učenje in organizacija začetnega pouka slovenščine

Na dveh šolah začetni pouk slovenščine poteka uspešno in je sistematično organiziran. Izvajalke imajo podporo vodstva, ki je ključna, posledično je podpora in razumevanje tudi pri drugih v pedagoškem timu. Na ti dve šoli se že dolgo, več kot petnajst let, vpisuje veliko število otrok priseljencev. Celoten pedagoški kolektiv se je na tem področju celostno usposabljal več let in se še vedno usposablja, čeprav imajo že mnogo izkušenj, veščin in znanj. Tako sistematično organiziran začetni pouk slovenščine kot skrbno načrtovan proces vključevanja podpira vodstvo in velika večina pedagoškega kolektiva (O1, O2).

»Letos smo imeli tri skupine, za tiste, ki so prvič vpisani v slovensko šolo in so razdeljeni po starostnih skupinah: prva triada, druga triada, tretja triada. V tretji triadi so od šestega do devetega razreda in so dokaj številčni. Drugo leto imamo tudi tako: tri skupine in je na isti način razporejeno. Otroci, ki jim pripadajo ure po zakonu, imajo manj ur, ker smo določene ure dali tistim, ki se šolajo drugo leto. Velikokrat so to otroci, ki niso iz slovanskega okolja, ampak, ali pa tudi, če so, jim

enostavno jezik teže gre, kar se tudi odraža na učnem uspehu. Vsaj nekako jim pomagamo, a vpisani prvo leto imajo dejansko manj ur zaradi tega. Absolutno je premalo ur in absolutno bi jih potrebovali še drugo leto. Več ur slovenščine za tujce pomeni večji procent zaposlitve. Nam manjka točno en učenec, da bi bila stoprocentno zaposlena. Jaz sem petinsedemdeset, ker na tiste iz drugega leta ne moremo računati, ker jih oni ne štejejo.» (O1)

Število ur začetnega pouka slovenščine se skozi šolsko leto zmanjšuje, na začetku je ur več, proti koncu šolskega leta manj, traja pa pouk na vseh sodelujočih šolah celotno šolsko leto. Večina šol otrokom v višjih razredih dodeljuje več ur kot otrokom v prvi triadi, npr.: »Celo šolsko leto, prvi teden junija smo pa končali. Prvi dve šolski uri. Sem imela vse učence skupaj, in to en mesec po dve šolski uri vsak dan. Se pravi, ponedeljek, torek, sredo, četrtek na matični šoli, pa dve uri na podružnici, ker sta bila tam dva otroka. Cel mesec smo imeli res intenzivno. Potem sem pa do prvega tedna v juniju imela pa pol manj: prvi in drugi razred po enkrat na teden; četrty, peti, sedmi in osmi smo imeli ponedeljek, torek, sredo, trikrat na teden.« (O4)

Ocenjevanje

»Po zakonu ne dobijo ocen. Prvo leto ni ocen. Učitelj ocenjuje, ampak ocenjuje v svoj zvezek. Če je negativna ocena, je ne vpiše v redovalnico. Če pa je dobro ocena, imamo določeno, da se vpiše. Zato se zgodi, da ima na koncu šolskega leta kakšen učenec pri petih predmetih štiri ali pet, pri drugih pa je neocenjen,

ker bi imel dva ali tri in ga ne želimo zaznamovati s povprečno slabim uspehom, samo mu damo povratno informacijo, da je v tistih predmetih bil zelo uspešen, pri drugih pa naj se izkaže drugo leto.» (O1)

»Mi se dogovorimo že na pedagoški konferenci, da imajo manjše število ocen. Če je možno, so ocene, ocenjuje se tisto, kar otrok zna. Ne da bi zdaj rekli, bomo dajali enke in dvojke. Vpišemo ocene, ki so dobre, tako da dobi otrok spodbudo. Ocenjuje se ustno, na začetku ne pisno, ker dokler ne usvoji besedišča, težko piše, in potem je razočaranje toliko večje, če bi otrok videl, da ima vse rdeče in vse popisano. Tako prilagajamo ocenjevanje. Ko piše kontrolno nalogo, se mu popravi, oceni, ampak se ne vpiše v redovalnico, če je slaba. Da vidi, aha, ne znam še, na primer, pri matematiki ali pa pri katerem drugem predmetu.» (O2)

V šolah, v katerih imajo razvite individualne programe, prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, ne podpirajo možnosti neocenjevanja, še več, s tem imajo negativne izkušnje, saj ta možnost nekatere otroke priseljenca demotivira.

»Lahko so neocenjeni, ampak mi smo ugotovili, da je ocenjevanje dobro, vsaj toliko, da vedo približno, kje so. Za njih je to motivacija, drugače se čisto polenijo. Pa starši potem nimajo občutka, kje so otroci. Če v prvem letu niso ocenjeni, otroci verjetno doma povedo malo drugačno zgodbo, kot je v resnici, mogoče starši ne pridejo tolikokrat v šolo in potem je drugo leto šok, ko se začnejo ocene. Kolegi z drugih šol nam pravijo, saj je priseljenec, saj je lahko neocenjen, pa

potem avtomatsko napredujejo naprej. Tudi otroci pri nas so imeli to v glavi. Smo prvo leto, pa gremo naprej. Čakaj malo, se bomo mi odločili, da vidimo, kje si, kakšen je napredek.« (O2)

Možnost zaposlitve koordinatorke, koordinatorja vključevanja

Vse sodelujoče osnovne šole zelo podpirajo možnost zaposlitve koordinatorke, koordinatorja vključevanja. Sami osebi bi to pomenilo varnost pri zaposlovanju. Otroci in učiteljice, učitelji pa bi točno vedeli, na koga se obrniti. Sodelavke in sodelavci bi bilj cenili njihovo delo in predloge za postopno vključevanje.

Vključevanje bi bilo po mnenju vseh sodelujočih uspešnejše, če bi imeli na šoli koordinatorko, koordinatorja vključevanja z naslednjimi delovnimi obveznostmi: v prvi polovici leta osredotočenost na intenzivni tečaj slovenščine, v drugi bolj na medkulturne učne ure, individualni program / osebni izobraževalni načrt, sodelovanje s starši, z okoljem, obenem pa bi otrokom priseljencem, ki bi to potrebovali, nudila individualno učno pomoč pri učnih predmetih: »Pri geografiji, naravoslovju, da bi lahko šla določen čas z njim, da lahko skupaj z učiteljem pripraviva individualizirano uro, da otrok nekaj pa le pridobi od tiste ure ali pa da bi bila jaz pri preverjanju, ne da mi ga pošljejo sem, pa daj preverjanje z njim delaj, pa mu preberi, ampak da bi bila tam, pa mu po tiho razložim, da je on notri, ne da je ločen. Da gremo z roko v roki in jaz kot učiteljica in učitelji drugih predmetov.« (O4)

»To bi bilo res dobro. Sijajno. Prvič, materialna varnost te osebe, da se počuti varno, ker je redno zaposlena. Drugič, da se nekdo ukvarja samo z vključevanjem. Svetovalna služba ima toliko drugega dela z drugimi učenci. Seveda se posvečajo tudi priseljencem, ampak oseba, zaposlena s tem namenom, bi imela zagotovo veliko večji učinek. Ker bi se ukvarjala prav s tem. To bi bilo super. Tako bi učenci priseljenci dobili svojo osebo. Svojega varuha.« (O1)

»Bilo bi še dodatno vrednoteno to delo. S te pozicije bi lahko še bolj konkretno zahtevala ali predlagala konkretne ukrepe. Glejte, ocenila sem, da si zadnjič vprašala, on potrebuje, ti svetujem, mislim, bi že imelo eno drugačno težo. Je razlika med razredno in predmetno stopnjo. Na razredni so učenci veliko več z učiteljico, pa so z njo povezani, ker imajo samo eno. Na predmetni učenci včasih ne dobijo tega pravega stika, pa ne, da bi učitelji bili slabi, enostavno ni, ker pač učitelj uči predmet in tako naprej. Dostikrat se bolj povežejo z mano kot z učiteljem [tj. z izvajalko začetnega pouka slovenščine]. Potem grem jaz k učitelju in se pogovorimo.« (O1)

»Pa da bi bila ena oseba, ki bi bdela nad vsem in koordinirala vse aktivnosti, povezane s tem področjem. Povezovanja s starši, povezovanja z lokalno skupnostjo, ne vem, vse aktivnosti, delavnice, izobraževanje učiteljev. Koordinacija, ker je treba kar naprej nekaj koordinirati, se dogovarjati. Zdaj, na primer, kolegica ima pouk v devetem, sedmem in osmem, povsod. Če je kar koli, se lahko obrne na tisto osebo, ki gre potem k drugi sodelavki, ki tam nekaj uredi, poveže. Na tak način.« (O2)

Odnos do migracij, priseljenih, vključevanja

Poskušati se je treba vživeti v to, kako se otroci priseljenci počutijo in se zavedati, da prihod v Slovenijo ni bila odločitev otrok in da so migracije stalnica, ne izjema. Obenem na eni od sodelujočih šol poudarjajo, da je poklic učitelja zavezan k vseživljenjskemu usposabljanju:

»Pomislimo, kaj bi bilo, če bi bili mi na njihovem mestu. Pa ne v Bosni, ampak nekje drugje, kjer ne bi čisto nič znali, na Kitajskem, nekje na Arabskem polotoku ali nekje v Skandinaviji. Na enem usposabljanju smo dobili Asteriksa, v ne vem, katerem jeziku, zdaj si pa zamislite, kaj sta se onadva pogovarjala. Čisto druga stvar je bila, kar smo si mi zamislili. Ko to doživiš ..., ampak potem bi morali to vsak dan doživljati. To so otroci, ki imajo neko zgodbo za sabo. Zagotovo niso otroci tisti, ki so se želeli priti sem, ampak je tu neka druga posledica. Pa ne, da jih pomiluješ, pa ne, da se ti smilijo, da si tukaj kot učitelj, da si sposoben, da znaš delati profesionalno. Ne glede na to, koliko so ti znanja dali na študiju ali ti ga niso dali. Ti si tukaj, moraš se vse življenje učiti.« (O4)

»Nekateri se zavedamo, da so migracije dejansko stanje Evrope in celega sveta. Prej kot bomo to razumeli vsi, lažje nam bo, ko bomo razumeli, da so programi vključevanja učencev koristni za našo državo. Neka gospa z ministrstva je rekla: vi ne boste videli rezultatov čez eno leto ali morda čez dve. Vi ustvarjate generacije in takrat bodo vidni rezultati vašega dela: naučili ste jih jezika, oni bodo postali

enakopravni del naše družbe. To je nekaj, kar mislim, da je naša naloga, če bi se to ozavestilo med ljudmi, da je treba v njih nekaj vložiti, da bi bili enakopravni in koristni. Če tega ne naredimo, jih lahko vzamejo nepridipravi, pa so delikventi ali so kriminalci, nimajo odnosa do države. Naši učenci, pogledajte še en detajl, to so me učili, to je moj drugi poklic, za vedenjsko problematično otroke, da če so v kakšni ustanovi razbite kljuge, stikala in to, otroci kažejo jezo na šolo, na učitelje, nekaj ni v redu. Slišim od kolegov, ko smo na aktivih, da se to dogaja. Jaz se ne spomnim, da je nekdo namenoma poškodoval našo lastnino. So temperamentni pa dvignejo glas. Ampak da bi šli razbijat ali nekaj uničevati, ker so jezni, ne, to pomeni, na nas niso jezni, kar pomeni, mi smo dobri do njih. Mi dajemo sliko družbe, ki je dobra do njih in ne razvijajo tega sovraštva, ker vedo, da smo dobri. Na drugih šolah, kjer niso sprejeti, se v njih razvija občutek, jaz sem tujec, me ne marajo, in gredo popolnoma v drugo smer. Niso sprejeti ali niso vidni. To je grozno. Lansko leto mi je en učenec, ko je prišel k meni, rekel, da je on bil kot kos pobištva v prejšnji šoli. Bil je vedno v zadnji klopi in nihče se ni pogovarjal z njim. Ker naj bi se bo naučil jezika tako, da posluša v zadnji klopi. Jaz vedno pomislim, ta odnos, ki ga jaz imam do svojih učencev, je tudi njihov odnos za jutri – do naše države, do nas, do naše družbe. Zaradi tega menim, da je tako pomembno, da jih spoštujemo, da jih sprejemamo, da se oni dobro počutijo. Da vidijo, da jih niso nič manj vredni, ali nič manj kot kdor koli drug v tej družbi. To jim bo ostalo za vedno, ker zdaj so v tistih nežnih, rosnih letih, to zelo, zelo vpliva na njih. Pa njihov jezik, da ga spoštujem, kultura, od kod prihaja, da jo spoštujem, to jim je zelo pomembno, res. Veste, kako je rekla naša predsednica združenja ravnateljev

v Sloveniji: učiteljski poklic je tako čudovit poklic, morda najboljši na svetu, ki ima edini direkten stik z našo prihodnostjo. Mi delamo in to je naša prihodnost. Mi ustvarjamo ljudi, ki bodo ustvarjali to prihodnost. Mi direktno vplivamo na našo prihodnost. In mi to na naši šoli ustvarjamo z našimi priseljenci.» (O1)

»Zdaj bom govorila kot priseljenka, ne kot svetovalna delavka. Ves čas se govori, kako imajo težave, šole imajo težave, učitelji imajo težave, ampak se ne potrudijo razumeti še druge strani. Vedno je tako, vi ste prišli k nam, vi se morate prilagoditi. Ja, razumemo in se potrudimo, ampak potrebuješ podporo, potrebuješ nekoga, ki ti da roko, evo, tu smo, sprejet si, tukaj si, v redu je. Dajte nam možnost, da pokažemo, da se želimo tu prilagoditi, ker če pridemo, smo pač tu, bomo ostali. Jaz sem priseljenka, imam službo v Sloveniji in delam tu. Slovenci s tem, ko dajo več ur, ko pomagajo priseljencem, delajo za svojo državo. Boljše je, če imaš zaposlene, če imaš izobražene ljudi, da delajo, kot pa, da nič ne daš, in potem so, tako kot govorijo, vsi na sociali, da ne delajo. Ja, ne delajo, ker kaj bodo delali? Ni dovolj služb. Če daš možnost, ko so majhni, če daš več ur slovenščine, daš več podpore. Ko bodo enkrat veliki, ne bodo želeli biti brez službe. Oni si bodo tu poiskali normalno službo, prispevali bodo k družbi in bo vse vse v redu. Tako da, mogoče to miselnost malo spremenimo, ne pomagamo samo tujcem, pomagamo sami sebi, celi družbi.» (O2)

SREDNJE ŠOLE

Socialno-čustvena podpora

Varno in spodbudno okolje za priseljene dijakinje, dijake se začne že pri vpisu. Svetovalne delavke podajo priseljenim dijakinjam, dijakom čim več informacij o šolanju, glede tega so si enotne vse srednje šole, in na prvih urah v razredu (S1). Na eni od srednjih šol še posebej poudarjajo tesno sodelovanje z nevladnimi organizacijami v lokalnem okolju, sodelujejo v mednarodnih projektih v državah naslednicah nekdanje skupne države Jugoslavije in v okviru projekta obiskujejo izbrane izvirne države večine njihovih priseljenih dijakinj, dijakov (S4).

Na dveh srednjih šolah imajo dobro razvito tutorsko mrežo (S2, S4), ko so novoprispelim v podporo starejše dijakinje, dijaki, na dveh dajejo velik poudarek individualiziranemu pristopu (S1, S4).

»Če je možno, jim omogočimo tutorja iz višjih letnikov, ki ima že več izkušenj s slovenščino, več izkušenj z integracijo v naš šolski sistem in v našo šolo. Se trudimo, da jim to omogočimo, kar se nam je izkazalo kot zelo, zelo dobro, predvsem, ko so prišli ukrajinski. Kadar gre za dijake bivših jugoslovanskih republik, ni taka jezikovna bariera, se tudi učitelji znajdejo, pa gotovo je v razredu, kdo, ki že zna jezik, da se lahko posredništvo prevajanja izvede. Če gre pa za popolnoma tuj jezik, sicer ukrajinski tudi še ni tako hud problem, težji so albanski. Sicer zaenkrat jih imamo zelo malo, ampak če se pa zgodi, potem je

treba najti nekoga, ki spremlja, vsaj na začetku nekaj tednov, da sploh pove, kaj je treba prinesiti v šolo, kaj pomeni položnica, da je kot nek prevajalec. Smo velik šolski center, pa zaenkrat ni problema najti v višjih letnikih nekoga, ki je iz neke take države. Imamo srečo, da lahko se povežejo en z drugim, v vsakem primeru, tudi na tečaju slovenščine se kar povežejo, da jim ni toliko težko.» (S2)

Na eni šoli še posebej poudarjajo, da je njihova raznolikost nekaj običajnega (S1), da se tako priseljeni kot dijakinje in dijaki iz mesta ter s podeželja naučijo sobivati, sodelovati. Med seboj se tesno povežejo, pri morebitnih (najstniških, etničnih) sporih pa najdejo rešitve, če je treba, tudi s podporo učiteljic, učiteljev (S1). Takojšnjo reakcijo, diskusijo, delavnice z vsemi dijakinjami, dijaki, če pride do medetničnih sporov, izvajajo na vseh srednjih šolah, sami ali s pomočjo lokalne organizacije (DRPD Novo mesto).

Na večini srednjih šol se sobivanja v raznolikosti še učijo (S2, S3, S4), z njo se »spopadajo« na različne načine. Posebej in večkrat poudarjajo težave pri komunikaciji, če priseljene dijakinje, dijaki in njihovi starši ne govorijo slovanskih jezikov in/ali angleščine, saj tudi vse učiteljice, učitelji ne govorijo angleško.

Podpora vodstva, svetovalne službe in sodelovanje strokovnih delavk, delavcev

Za uspešno vključevanje je ključna podpora vodstva, svetovalne službe in sodelovanje med vsemi strokovnimi delavkami, delavci, je bilo večkrat izpostavljeno tako v kvalitativni kot v kvantitativni raziskavi (RP1, RP2):

»Ravnateljica organizira timsko delovanje. Na oddelčnih konferencah se zberemo skupaj in si izmenjamo svoje izkušnje, velikokrat je prisotna tudi gospa ravnateljica. Tako da je vse krito z vrha. Nikoli ne bo noben učitelj rekel, da o tem ni bilo seznanjen, o tem ni bil obveščen, vsi se točno zavedamo situacije, ki pomeni tujejezični otrok. Timsko delo nam zagotavlja celostno podporo.« (S1)

»Svetovalna delavka pred začetkom šolskega leta o dijaku tujcu obvesti razrednika, da mu sporoči vse posebnosti, ki smo jih zvedeli v razgovoru z njim in staršem. Potem razrednik skupaj s svetovalno službo o teh dijakih obvesti oddelčni učiteljski zbor. Na prvi razrednikovi uri, po navadi prvi šolski dan, razrednik predstavi vse posebnosti v oddelku, med drugim tudi dijake tujce, tako da vse ostale dijake pripravi, da jim da informacije. Razrednik določi enega sošolca, ki bo malo bolj skrbel za tega otroka ali otroke, da jim pomaga razumeti kakšno stvar, znajti se po šoli, pomagajo jim na začetku šolskega leta.« (S2)

Medkulturno učno okolje

Nekatere učiteljice in učitelji izvajajo medkulturne učne ure – bi jih pa zagotovo več, če bi učni načrti in učno gradivo naslavljali teme, povezane z migracijami: »Žal imamo zelo natrpan učni načrt, na koncu zaključni izpit, maturo, tako da zelo redke so ure, ko bi rekla, zdaj so pa vaše ure. Ne vem, ali si ti to že kdaj naredila?« »Ja, smo poskusili, radi nastopajo, prinesejo tudi svoje najljubše knjige, recitirajo. Sicer se pa potrudijo tako, da kaj napišejo, potem jim pa zelo veliko pomeni, če so njihovi prispevki objavljeni v šolskem časopisu.« (S1)

»Naša šola je medkulturno naravnana in je medkulturno učno okolje. Bi izpostavila eno zadnjih zadev, ki je bila zelo prijetna in se je zelo dotaknila tudi mene osebno. Ob slovenskem kulturnem dnevu so dijaki iz različnih jezikovnih okolij recitirali Zdravljico v svojih maternih jezikih. In jih je bilo prav lepo videti in slišati. Naši dijaki so jo prevedli. Ja, sami. In potem so tudi sami recitirali, zelo čustveno. To je bil enkratni dogodek, res.« (S1)

»Kot en tak lep primer se je izkazal debatni krožek, ki ga je vodila ena naša učiteljica slovenščine, ko so dijaki tujci lahko predstavljali svojo izkušnjo prihoda v Slovenijo, svojo izkušnjo z integracijo v Slovenijo, kaj vse se jim je dogajalo, o čem so razmišljali. Ostali dijaki so jih poslušali, spraševali, tako da so dobili vpogled. Mogoče ne samo od sošolcev, ampak tudi od vseh ostalih razredov. Se mi zdi, da so dobili malo drugačen vpogled in razumevanje, kako je tem našim dijakom, ki prihajajo v eno čisto neznano okolje. Se morajo tukaj znajti, organizirati, najti neko socialno skupino in potem funkcionirati, hkrati pa opravljati še šolske obveznosti. To smo izvajali v času korone, tako da je bilo na daljavo prek Zooma. Zdaj smo to malo opustili, ker v živo pa nekako ne zaživi. Ampak je bila ena taka pozitivna izkušnja.« (S2)

Projektni dnevi

»Imamo projektne dneve z namenom, da se ti otroci povežejo med sabo, da se spoznajo, da jim je potem lažje čez šolsko leto in da oblikujejo čim bolj pozitivne in spoštljive medosebne odnose, da spoznajo različne kulture med sabo. Tridnevni projektni dnevi v centru šolskih oziroma obšolskih dejavnosti, imajo športne aktivnosti, družabne igre, pa tudi vsebino, odvisno od programa, lahko je to prva pomoč, zeliščarske delavnice, nohti za kozmetičarke, različne teme, ki so vezane na njihov izobraževalni program. Imajo možnost predstaviti se, povezati. Tukaj se lahko tudi dijaki tujci še bolj izpostavijo oziroma predstavijo svojo domovino, svojo kulturo, svoj jezik.« (S2)

»Šli smo v Bosno in Hercegovino na ekskurzijo, po poteh AVNOJ-a. Da izvedo, kaj se je dogajalo v drugi svetovni vojni, da vidite, kakšno je življenje v Bosni. Predvčeraj sem spet planirala ekskurzijo, sem jih vprašala, kam bi šli. So rekli v Bosno, so bili tako navdušeni. Narava je tako lepa. Šli smo do Višegrada, na most na Drini, do Andriča, potem smo bili v Jajcu, v Bihaću, smo šli v Martin Brod, na slapove Une. Povezali smo zgodovinsko, ker je ena gospa od Celjskih grofov pokopala hči v Martin Brodu, posvetili so ji cerkvico. Potem smo pošli v Drvar, kjer je bil desant, pa v Sarajevo, na Trebević in Višegrad. Bili so navdušeni. Z ekskurzijami skušam, da malo spoznajo, da smo v Srbiji, na Hrvaškem, v redu ljudje. Povezujem s projektom, ko mi imamo mednarodno srečanje, že od 2012 hodimo na mednarodna tekmovanja, štiridnevna, ko se spoznajo z dijaki s

srednjih šol za gostinstvo in turizem.« (S4) Partnerske organizacije so iz Slovenije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Srbije, Makedonije.

Usposobljenost strokovnih delavk, delavcev

»Ko sem končala fakulteto, to je že dolgo, dolgo nazaj, mi takrat nismo bili usposobljeni za to. Izobraževanje ni šlo v smer, da bomo mi poučevali tujce. Ko smo jih prvič dobili na našo šolo, ko jih je naša šola prvič sprejela, je bil to nov izziv. Istočasno ti pa povzroča zelo veliko stisko. Kako, na kakšen način pristopiti? Ne počutiš se dovolj usposobljenega za to, da delaš z dijaki, ki prihajajo iz druge kulture, imajo drugačne navade, drugačno znanje. Ti pa moraš nekaj posredovati. Kako bodo to sploh sprejeli, kako se sploh lotiti tega dela? Na začetku je bilo organiziranih veliko tečajev, seminarjev na to temo, ki smo se jih udeleževali vsi, ki smo bili vključeni v poučevanje tujcev. To je bila odskočna deska, da si videl smer, kako, s katerimi metodami pristopiti, kako sploh začeti s tem zelo zahtevnim delom. Ni enostavno. Mislim, da nismo bili dovolj podkovani. Še zdaj se sproti učimo, ker se generacije menjajo, spreminjajo, in to je potem ponovno nov izziv. Vendar mislim, da v našem kolektivu kolegi sprejemajo drugačnost in usposabljanja.« (S1)

»Tu pa pomembno vlogo odigra zbornica, kot sem tudi že omenila, da se ostali nekako počasi vpeljejo. To ni lahko delo, ni kar tako, da pridejo, in to steče. Zavedati se, da imajo dijaki stisko, da je izredno težko, izredno naporno za vsakega posameznika sedeti tukaj pet, šest, sedem, osem ur in razmišljati

in govoriti v tujem jeziku, ker slovenščina za njih je tuj jezik. To je izjemno izčrpavajoče. Veliko se vključuje svetovalna služba. Učitelje skušamo podpreti z internimi izobraževanji, s pogovori, izobraževanja za kolektiv so tako naravnana, da so jasna navodila s strani vodstva. Po potrebi z učitelji, ki niso najbolj vešč tega, opravljamo tudi individualne pogovore. Se je pa že zgodilo, da se kakšen učitelj ni našel v tej sredini in jo je potem zapustil. Če se ne čutiš, da bi to lahko počel, imaš svobodno voljo in lahko greš drugam. Brez obsojanja. Lahko opravljaš tisto, v čemer si pa mogoče dober.» (S1)

Individualiziran učni pristop

Ena od štirih sodelujočih šol (S1) resnično izvaja prilagoditve za vsakega priseljenega posebej. Prilagaja pouk in podajanje snovi – ne le ocenjevanja. Priseljene uči učenja, nudi jim individualno in skupinsko učno pomoč. Zaposluje nove učiteljice, učitelje, ki govorijo več jezikov, ti pa pri vključevanju novopriseljenih dijakinj, dijakov izhajajo iz svojih izkušenj (ne)vključevanja, doživljanja diskriminacije; ena od zaposlenih je porabska Slovenka. Na šoli upoštevajo, da je dom priseljenih dijakov, dijakinj daleč, da so odsotni dlje časa, če gredo domov, upoštevajo praznovanje praznikov, ne le krščanskih. Ključna pri vključevanju je podpora vodstva, izjemno pomembna je vloga svetovalne službe, ki skrbi za stalen razvoj na področju vključevanja in sodelovanje celotnega pedagoškega tima. Sodelujejo z univerzo, od koder prihajajo študentke k njim na prakso. Menijo,

»da če obstaja osnovna pripravljenost, potem se najde tudi pot«. (S1)

»Individualni pristop je osnova dela z dijaki preseljenci. Vsakemu našemu dijaku se izdelata osebni izobraževalni načrt. Potem sledimo ciljem, ki si jih zastavljamo. Cilj je vedno, da je dijak na koncu uspešen in zadovoljen, ker v takem okolju, na tak način, tudi uspeva. V načrtu opredelimo vse učne prilagoditve, dodatno podporo. Naši dijaki lahko obiskujejo ure dodatne strokovne pomoči, učne pomoči. Učimo jih strategij, kako si sami pomagati. Na razpolago imajo individualno ali skupinsko pomoč. Potem prilagajamo. Pri pouku se uporablja poenostavljena navodila, kdaj vizualne pripomočke, prevode navodil.« (S1)

»Imamo tudi učitelje, ki prihajajo iz zelo različnih jezikovnih področij, so priseljeni ali so se priselili starši. Imamo gospo, ki prihaja iz madžarskega okolja, zelo dobro obvlada. Ko na novo zaposlujemo, smo na to občutljivi, je dodana vrednost za nas, da učitelj govori še kakšen drug jezik. Zdaj imamo učitelja, ki zna makedonsko, imamo učitelje, ki znajo italijansko, špansko, seveda bosansko, hrvaško, srbsko, tako da si lahko tudi na tak način pomagamo, da znajo učitelji, ki pridejo, kaj prevesti. Zdaj smo imeli za francoščino nek zunanji projekt, pa je prišla dijakinja, ki je iz Afrike, nam je pomagala, tako da si zelo pomagamo, iščemo različne načine.« (S1)

»Jaz sem porabska Slovenka. Ta drugačnost, vse to, kar tukaj doživljajo naši otroci, jaz se z lahkoto to vživim v njihovo vlogo, kako sem se jaz počutila, ko sem prišla v Slovenijo. Čeprav je jezik porabski, se bistveno razlikuje od knjižne slovenščine, vključevanje ni bilo lahko. Zato se lahko poistovetim s temi otroki,

kakšne stiske imajo. Ker tudi takrat na fakultetah niso bili vedno navdušeni nad nami, če rečem tako. Tukaj smo bili del nekako matičnega telesa, vendar to v praksi deluje vsekakor drugače. Tudi mi smo bili velikokrat predmet posmehovanja s strani slovenskih otrok. Pri nekaterih profesorjih smo bili zelo zaželeni, ki so se ukvarjali predvsem z dialektologijo, pri posameznih profesorjih pa ni bilo tako enostavno. Tudi sami izpiti so bili zelo travmatizirani. Počutili smo se nelagodno, čeprav smo prišli domov, so nam vedno rekli, saj gre za matično domovino, temu ni vedno tako. Zato pa se lahko bolje poistovetim z vsem tem, kar ti otroci občutijo in kako se znajo potem prilagoditi. To občutiš na svoji lastni koži in zato mi je individualen pristop pri posameznih dijakih toliko blizu. Da iščeš vedno katero bogastvo, kaj nosijo v sebi ti otroci in kako lahko ti prilagodiš vse svoje veščine, svoje znanje, da jim olajšaš vključevanje. To ves čas poučevanja prakticiram pri svojem pristopu, ker menim, da je individualiziran pristop tisti temelj, na katerem lahko potem gradiš naprej. To otroci zelo hitro zaznajo, začutijo, da jim poskušaš olajšati tudi s posameznimi individualizirani pristopi. Je pa seveda od tebe odvisno, kako se znajdeš potem v tem okolju, kakšne prilagoditvene sposobnosti imaš.» (S1)

Sodelovanje s starši priseljenci in z lokalno skupnostjo

Na dveh srednjih šolah (S1, S4) je sodelovanje s starši in z lokalnim okoljem kakovostno in uspešno, posledično so jim starši v podporo, če otrokom v srednješolskih letih zmanjka motivacije za šolanje. Sodelovanje poteka tako, da priseljene starše napotijo v lokalne

organizacije, ki izvajajo tečaj slovenščine. Priseljene dijakinje, dijake napotijo v lokalne organizacije, ki nudijo dodatno podporo pri vključevanju (npr. ljudske univerze, RIC, DRPD Novo mesto). Šoli (S4) se zavedata pomena in ključne vloge pri vključevanju nevladnih organizacij, cenijo njihovo podporo:

»Priseljene otroke vključimo na DRPD, da se tam najdejo in redno hodijo. Oni toliko delajo z njimi, oni res znajo delati z njimi.« (S4)

Nekateri priseljeni starši dobro sodelujejo s šolo in prihajajo na govorilne ure, drugi ne, pri čemer je poudarjeno, da velja to za vse starše, ne le za priseljene:

»Ampak to je spet enako kot pri vseh ostalih. Ni nobena posebnost za priseljence. Gre samo za to, da je težje potem neke stvari doseči, če ni sodelovanja s starši.« (S4)

Preverjanje in ocenjevanje znanja

Med izvajanjem tečaja, torej prvo polovico šolskega leta po vpisu, ni ocenjevanja slovenščine:

»Intenzivni tečaj je treba v prvi konferenci dokončati, zato ker je zelo nujno, da se potem nekako odklopijo od mene in začnejo pridobivati ocene. Veliko učiteljev reče, najprej se boš naučil, pa se spoznal in šele v drugi konferenci jih potem ocenjujejo.« (S1)

Najprej se začne ocenjevanje pri praktičnih predmetih, pozneje pri teoretičnih predmetih. Kot prilagajanje pri preverjanju in ocenjevanju znanja je navedeno: napovedano ocenjevanje, več ustnih ocen, pisanje v ločenem prostoru, uporaba spletnih slovarjev oz. prevajalnikov na mobitelu, tudi ChatGPT. Na večini srednjih šol uporabljajo pri komunikaciji in v želji po pridobivanju znanja tudi angleščino ter vse druge jezike, ki jih govorijo, upoštevajoč materne jezike priseljenih dijakinj, dijakov.

»Nekateri učitelji rečejo, da v prvi konferenci še ne bodo ocenjevali, da jih bodo v drugi konferenci. Dajo jim tudi pisne izročke, kaj točno se morajo naučiti, dajo jim minimalne standarde. Upoštevajo to pri ocenjevanju, kakor hitro bo otrok pokazal prizadevanje, mu nihče ne bodo stal na poti, bodo vsi pomagali. Jaz mislim, da bi tukaj bil potreben dodaten ukrep, da bi vsakemu dijaku preseljencu bilo omogočeno ocenjevanje v obsegu 70 % učne snovi, da bi jim to pripadalo za prvo leto. Vsaj za prvo leto. Ali pa zmanjšanje števila ocen oziroma, to je že tak termin, ki je včasih napačno razumljen, zmanjšanje števila ocen. Da bi bilo sistemsko določeno, ker včasih učitelji razumejo zmanjšano število ocen – tukaj imamo tudi mi v svojih krogih določene učitelje – s tem, da dajo celotno snov v en test. To ni cilj.« (S1)

Možnost zaposlitve koordinatorke, koordinatorja vključevanja

»Absolutno. Absolutno, absolutno. Mislim, da smo že dovolj povedale in nakazale in podkrepile z dejstvi, da mislim, da bi vsem nekako moglo biti jasno, da potrebujemo pomoč. Jaz mislim, da bi šolstvo nasploh moralo iti v smer večje individualizacije, zmanjšanje normativov, torej da je manj dijakov v razredu, da bi lahko učitelj, razrednik imel kontrolo pri tako velikih razredih, ki jih imamo čez normative. Je to res na račun našega zdravja, tako bom rekla.« (S1)

»Jaz bi si res želela enega koordinatorja. Se mi zdi, da bi bilo to res v pomoč, tako nam učiteljem kot dijakom. Vidim, ko izvajam tečaj z njimi, pa sem veliko časa z njimi, me imajo tudi oni za neko osebo, na katero se obrnejo, me pozdravljajo, mi pridejo kaj povedat pa kaj potožit, tako da mislim, da že s tega podpornega, čustvenega stališča, bi potrebovala ena tako osebo. Malo več znanja, o prilagoditvah bi pa jaz, ker učim slovenščino, vseeno potrebovala, ker si res potem v višjih letnikih v dilemi, kako jih oceniti. Kaj je njihov minimalni standard? Jaz vem, da na Zavodu za šolstvo ves čas poudarjajo, da so minimalni standardi za vse enaki, ampak za nekoga, ki je s Kosova, znati oblikoslovje in tako pravilno sklanjati kot Slovenci, je nemogoče. Tako da, to bi jaz, to osebo. Da bi bil ta tečaj vključen, da ga ne bi dodatno izvajala, da bi bil del redne zaposlitve.« (S4)

»Takšna zaposlitev bi bila zelo smiselna in se je v preteklosti v okviru projektov že izkazala kot primer dobre prakse.« (S3)

.....

PREDLOGI SISTEMSKIH IN NORMATIVNIH SPREMEMB

PREDLOGI SPREMEMB V VRTCIH IN ŠOLAH

Za nadgradnjo kakovosti in učinkovitosti procesov vključevanja in dela s priseljenci v sistem vzgoje in izobraževanja ter njihovo umeščenost v širši okvir sistema ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji za doseganje inkluzivnega pristopa ter pravičnosti predlagamo naslednje sistemske in normativne spremembe. Izhajajmo iz že sprejete zakonodaje in pravilnikov, predvsem pa uveljavljanja njih v praksi, ter predlagamo druge sistemske spremembe, ki še niso uzakonjene:

1. V vrtcih sprejeti zakonodajno podlago, ki bo omogočila sistemsko učenje slovenščine za otroke, stare od treh do šestih let, sistematizacijo teh nalog v okvir redne delovne obveze in posledično razbremenitev pri drugih obveznostih. Svetujemo, da izvajalka, izvajalec ne potrebuje slovenistične izobrazbe, vendar pred izvajanjem učenja slovenščine svetujemo, da se izvajalka, izvajalec učenja slovenščine v vrtcu dodatno usposablja na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, s poudarkom na uporabi gradiva *Križkraž* in podobnih gradiv, primernih za otroke v predšolskem obdobju.
2. V osnovnih šolah dosledno dopoldan, prvi dve šolski uri in v prvi polovici leta po vpisu izvajati začetni pouk slovenščine, ki ga omogoča *Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole* (2024, 43.c člen): do 4 učenci 120 ur; od 5 do 8 učencev 160 ur; od 9 do 17 učencev 180 ur.
 - V osnovnih šolah vodstva in zaposlene seznaniti z možnostjo sistemizacije deleža delovnega mesta (v nadaljevanju DM) strokovnega delavca, če se v začetku šolskega leta v šolo vključi 9 ali več učencev (od 9 do 17 učencev - 0,25 DM; od 18 do 26 učencev - 0,50 DM; od 27 do 35 učencev - 0,75 DM; od 36 do 44 učencev - 1 DM), kar omogoča

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (43.c člen).

- V osnovnih šolah dosledno uresničevati individualni načrt aktivnosti (INA), ki ga omogoča *Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli* (2024, 15. člen). Ta določa, da se v dogovoru s starši med šolskim letom prilagodijo načini in roki za ocenjevanje znanja ter število ocen, da se znanje učenca priseljenca iz druge države lahko ocenjuje glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih, in sicer največ tri šolska leta po vključitvi v osnovno šolo v RS.
- V srednjih šolah omogočiti sistemizacijo deleža delovnega mesta (DM) strokovnega delavca, delavke, ki izvaja intenzivni tečaj slovenskega jezika, podobno kot je to omogočeno v OŠ.
- V srednjih šolah dosledno dopoldan, prvi dve šolski uri in v prvi polovici leta po vpisu izvajati intenzivni tečaj slovenskega jezika, ki ga omogoča *Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah* (2024, 3.6. člen): do 3 dijaki 90 ur, od 4 do 6 dijakov 120 ur, od 7 do 12 dijakov 160 ur + dodatne ure za dijake, ki niso uspešno opravili preizkusa iz prejšnjega člena in za dijake, ki so se prvič vključili v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla tečaj, šola do konca šolskega leta izvaja dodatne ure slovenščine v obsegu do 70 ur; če je teh dijakov več kot 24, lahko šola dodatne ure izvede v obsegu do 105 ur.
- V srednjih šolah dosledno uresničevati osebni izobraževalni načrt, v katerem se za dijakinje, dijake priseljence opredelijo prilagoditve izvedbe pouka. Osebni izobraževalni načrt omogoča *Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah* (2024, 6. člen, 2. odstavek: (2) Šola za dijaka izdela osebni izobraževalni načrt v skladu s pravilnikom, ki ureja prilagoditve šolskih obveznosti dijakov v srednji šoli.

- Več sistematiziranih ur za učenje slovenščine / začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj slovenskega jezika, predvsem za: neslovansko govoreče, za priseljene v zadnjem triletju OŠ in SŠ.
- Podpora otrokom priseljencem v OŠ in SŠ tudi drugo šolsko leto, tako jezikovna kot s prilagoditvami, za tiste, ki to potrebujejo. To jasno zapisati v zakonodajo, pravilnike.
- Zmanjšati številčne normative otrok v skupini, razredu, če so otroci priseljeni, podobno kot je za romske otroke.
- V osnovnih in srednjih šolah zakonodajno in finančno podpreti novo zaposlitev: koordinatorka, koordinator vključevanja, ki v prvi polovici leta po vpisu izvaja učenje slovenščine / začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj slovenskega jezika v vrtcih, OŠ in SŠ. V drugi polovici šolskega leta z izvajanjem tega nadaljuje po potrebi, predvsem pa se osredotoči na izvajanje individualnega načrta aktivnosti (INA) / osebnega izobraževalnega načrta v OŠ in SŠ, medkulturne učne ure, sodelovanje s starši in z lokalnim okoljem.
- Medkulturna mediatorica, mediator ali prevajalka, prevajalec – zakonodajno, sistemsko, finančno podpreti v vrtcih, OŠ in SŠ jezikovno podporo pri sodelovanju s starši in pri izzivih vključevanja.
- Spodbujati zaposlovanje novih strokovnih delavk, delavcev, ki govorijo več jezikov, izhajajoč predvsem iz jezikov priseljenih in ki imajo lastno izkušnjo preseljevanja. Predlagamo minimalno kvoto 10 % vzgojiteljic, vzgojiteljev v vrtcih / učiteljic, učiteljev v OŠ / profesorice, profesorjev v SŠ.
- Nacionalno preverjanje znanja (NPZ) in matura z možnostjo slovenščine kot drugega jezika.

- Poenotiti strokovne izraze za učenje slovenščine / začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj slovenskega jezika v vrtcih, OŠ in SŠ, saj različna poimenovanja vnašajo nepotrebno zmedo. Predlagamo: intenzivni tečaj slovenščine, vnesti poenoteno poimenovanje v zakonodajo, pravilnike, smernice ipd., za vrtce, OŠ in SŠ.
- Poenotiti strokovne izraze za individualni načrt aktivnosti (INA) / osebni izobraževalni načrt v OŠ in SŠ, saj različni poimenovanji vnašata nepotrebno zmedo. Vnesti poenoteno poimenovanje v zakonodajo, pravilnike, smernice ipd., za OŠ in SŠ.
- Nujno usposabljanje vseh zaposlenih, in to celotnega kolektiva, kaj pomeni in kako se izvaja vključevanje, tj. integracija in inkluzija otrok priseljencev (ne pa segregacija, asimilacija), kateri so podporni mehanizmi pri vključevanju.
- Usposabljanje vodstva vzgojno-izobraževalnih organizacij na področju vključevanja, spodbuda za stalno strokovno usposabljanje zaposlenih. Kjer sta vodstvo in svetovalna služba podporna pri vključevanju, je vključevanje uspešnejše.
- Na univerzah pripraviti zdajšnje študentke in študente, prihodnje strokovne delavke, delavce za delo v velikih večjezičnih, večkulturnih in večverskih skupinah, razredih otrok, usposobiti jih za vključevanje otrok priseljencev, tako teoretično kot praktično. Predlog: umestitev vsebin v pedagoško-andragoško izobraževanje (PAI).

IDENTIFIKACIJA VPRAŠANJ, KI POTREBUJEJO NADALJNJO RAZISKOVALNO POGLOBITEV

1. Izobraževanje študentk in študentov na univerzah, torej izobraževanje prihodnjih strokovnih delavk in delavcev, ki bodo zaposleni v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, da bodo ti pripravljeni na vključevanje otrok priseljencev.

Predlagamo umestitev vsebin v PAI, da jih bodo deležni vsi, ki se nameravajo zaposliti v vzgoji in izobraževanju. Nima smisla podpirati razpršenosti in prepuščati odločitve posameznim fakultetam, smerem, potreben je sistemsko urejen in kakovosten pristop z naslednjimi vsebinami:

- individualizacija, individualni načrt aktivnosti / osebni izobraževalni načrt, kako ga napisati, kako ga izvajati;
- prilagojeno podajanje snovi, prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, kaj to pomeni, kako to izvajati pri različnih učnih predmetih za otroke preseljence, ki se šele učijo slovenščino (in za otroke s posebnimi potrebami, za Rome);
- kako poteka učenje jezika okolja;
- kako razumeti, čutiti stiske otrok priseljencev;
- kateri so izzivi vključevanja;
- seznanitev z zakonodajo, pravilniki, ki vplivajo na vključevanje in prilagoditve;
- seznanitev z migracijami kot stalnico;
- informacije o prispevku priseljenih k razvoju družbe (priseljeni v Slovenijo, izseljeni iz Slovenije);
- takojšnje odreagiranje na morebitno diskriminacijo, nestrpnost, konflikte;
- ozaveščanje in preseganje stereotipov, predsodkov, tako pri učenkah, učencih kot pri strokovnih sodelavkah, sodelavcih;

- razlike med segregacijo, asimilacijo ter integracijo, inkluzijo;
- praksa v medkulturnih učnih okoljih.

2. Redna kakovostna usposabljanja vseh strokovnih delavk in delavcev (celotnega kolektiva), ki so zaposleni v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, da so ti pripravljeni na vključevanje otrok priseljencev.

Spodbujanje zaposlenih, da se udeležujejo kakovostnih usposabljanj na temo vključevanja otrok priseljencev, mdr. razpisanih v Katalogu znanj MVI, da so tem vsebinam posvečena usposabljanja ZRSS, pomembni so projekti, ki spodbujajo lokalno povezovanje in sodelovanje na področju vključevanja.

K usposabljanju povabiti univerze, raziskovalne inštitute, ki se ukvarjajo z vključevanjem. Pomembno je, da se usposabljanj udeležujejo celotni kolektivi, ne le že prepričani in vključevalno delujoči.

3. Prenova učnih načrtov in učnih gradiv, umestitev vsebin, ki obravnavajo migracije, izzive integracije in inkluzije, prispevke k družbi priseljenih in izseljenih, diskriminacijo, ozaveščanje in preseganje predsodkov, sestavljeno identiteto in spreminjajočo se kulturo, družbo, v različne učne predmete.

Večina sodelujočih strokovnih delavk, delavcev v osnovnih in srednjih šolah v raziskavah pravi, da ne utegnejo obravnavati vprašanj, povezanih z migracijami, diskriminacijo, izzivi vključevanja itd., ker morajo slediti učnim načrtom, ciljem.

Najbolje bi bilo, da bi strokovne delavke in delavci v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah imeli tovrstne vsebine zapisane med učnimi cilji, v učnih gradivih – tako bi jih dejansko obravnavali in tako medkulturne učne ure in prireditve ne bi bile več stvar samo posameznih strokovnih delavk, delavcev, ki imajo razvito medkulturno zmožnost.

4. Koordinatorica vključevanja, medkulturna mediatorica, prevajalka oz. koordinator vključevanja, medkulturni mediator, prevajalec – trije profili, potrebni pri vključevanju, pobuda za zaposlitev v vzgojno-izobraževalnih organizacijah oz. sodelovanje z njimi v lokalnem okolju.

Določiti usposabljanje, kompetence, možnosti sistemske, stabilne zaposlitve in financiranja v vrtcih, OŠ, SŠ.

5. Zaposlovanje ljudi z izkušnjo preseljevanja in ljudi, ki govorijo več jezikov, s poudarkom na jezikih priseljenih, npr. določiti odstotek zaposlenih z izkušnjo preseljevanja, to zapisati v zakonodajo, prav tako tudi prednost pri zaposlovanju večjezičnih ljudi, večjezičnost tudi finančno podpreti.
6. »Leto plus«. Ponavljanje v OŠ in SŠ ima v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu izjemno negativno konotacijo. Vredno bi bilo razmisliti o t. i. »letu plus«, podobno, kot je omogočeno na slovenskih univerzah. To pomeni, da bi otrok priseljenec, če to potrebuje, lahko opravljal isti razred oz. letnik dve leti, prvo in drugo leto po vpisu. V tem času ni pasivni obiskovalec, obiskovalka pouka, ampak obiskuje začetni pouk

slovenščine / intenzivni tečaj slovenskega jezika, urejen ima individualni načrt aktivnosti (INA) / osebni izobraževalni načrt, po katerem se prilagaja pouk in spremlja napredovanje, vključevanje.

7. Načrt vključevanja. Interni dokument vključevanja v vsakem vrtcu in šoli, iz katerega bi bili natančno razvidni procesi vključevanja in prilagoditev, tako da bi bilo vsem zaposlenim strokovnim delavkam, delavcev jasno, kdo ima v procesih vključevanja in prilagoditev katero vlogo, katere so obveznosti in odgovornosti vsakega posameznika, koliko časa trajajo prilagoditve in katere so (prve pol leta, do konca prvega šolskega leta, drugo leto, tretje leto).
8. Sodelovanje med šolami in starši (priseljenci) z organizacijami v lokalnem okolju je šibko. To bi bilo treba okrepiti, saj je šola le eden od družbenih sistemov in ni edina, ki vpliva na vključevanje priseljenih. Po eni strani bi to okrepilo sodelovanje, zaupanje med šolo in starši, po drugi strani bi pripomoglo k vključevanju staršev priseljencev v lokalno okolje.
9. Nacionalno preverjanje znanja (NPZ) in matura z možnostjo slovenščine kot drugega jezika.
10. Celostne, zakonsko podprte, stabilno in trajno financirane ter sistemske rešitve na področju vključevanja otrok priseljencev namesto kratkoročnih projektnih.

.....

ZAKLJUČEK

Za namen raziskave »Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja« sta bili v letih 2024, 2025 opravljene dve raziskavi. V kvalitativni raziskavi (Vižintin & Milharčič Hladnik, 2025 / RP1) je sodelovalo dvanajst vzgojno-izobraževalnih organizacij. V kvantitativni raziskavi (Gostič & Vižintin, 2025 / RP2) je sodelovalo 519 vzgojno-izobraževalnih organizacij, kar predstavlja 50,4 % slovenskih vrtcev, osnovnih in srednjih šol. Predstavljeni so odgovori na glavna raziskovalna vprašanja in ključni predlogi za spremembe.

1. Pri zagotavljanju varnega, spodbudnega in medkulturnega okolja za vključevanje otrok priseljencev kot podporne dejavnosti pri vključevanju na osnovnih in srednjih šolah najpogosteje (vsaj 40 %) uporabljajo knjige in slovarje v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici, izvajajo medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvorno deželo, materni jezik, kulturo, navade, ter organizirajo medvrstniško podporo. V vrtcih namesto medvrstniške podpore vse otroke učijo pesmi, pozdrave, predstavitve v maternih jezikih otrok priseljencev. Da je na šoli/v vrtcu zaposlena učiteljica, učitelj/vzgojiteljica, vzgojitelj z lastno izkušnjo preseljevanja, je označilo 24–31 % sodelujočih (RP2).

Pri zagotavljanju socialno-čustvene podpore v vrtcih menijo, da je zaradi individualiziranega pristopa k otrokom priseljencem opazna visoka stopnja razumevanja njihovih specifičnih potreb, čustvenih, socialnih ter jezikovnih. Vzgojiteljice in drugo strokovno osebje se trudijo, da bi se otroci priseljenci in njihovi starši počutili varne in sprejete, ker se zavedajo, da iz tega izhaja uspešno vključevanje v okolje in učenje

slovenskega jezika. V osnovnih šolah poudarjajo, da se socialno-čustvena podpora za otroke priseljence začne že pri vpisu in prvem stiku s šolo. Izjemno pomembni za vključevanje sta podpora in razumevanje učiteljic, učiteljev, ki imajo lastno izkušnjo preseljevanja in vključevanja. Za občutek varnosti in socialno-čustvene podpore je nujno, da se v primeru nestrpnosti ali nasilja ukrepa, in to takoj. Izpostavljeno je tutorstvo, tako med otroki kot med starši, ter pomembnost individualnega pristopa (RP1). Tudi v srednjih šolah poudarjajo, da se varno in spodbudno okolje za priseljene dijakinje, dijake začne že pri vpisu. Svetovalne delavke podajo priseljenim dijakinjam, dijakom čim več informacij o šolanju in na prvih urah v razredu. (RP1)

Sodelovanje s starši je šibko, največkrat omejeno na občasno posredovanje informacij o možnostih vključevanja v lokalno okolje, tečajih jezika ali podpornih organizacijah. Večjezična obvestila in prevajalska podpora so v praksi prisotni včasih, večina drugih možnosti nikoli. Najpogostejše oblike sodelovanja z lokalnim okoljem vključujejo posredovanje informacij o brezplačnih tečajih slovenščine za odrasle, ki jih pridobijo od ljudskih univerz, ter napotitve na nevladne organizacije. Aktivne oblike, kot so skupni ogledi organizacij v lokalnem okolju, povabila uspešnih priseljenk, priseljencev na medkulturne učne ure, prireditve, so redke. (RP2)

Oseba, ki za otroke priseljence izvaja začetni pouk slovenščine, na šolah velikokrat postane tudi oseba, ki ji starši zaupajo in se nanjo obračajo po nasvete, podporo pri vključevanju, urejanju dokumentacije, kako vpisati (mlajšega) otroka v vrtec, kje nabaviti učno gradivo. Na eni od osnovnih šol so organizirali tečaj slovenščine tudi za starše,

kar je prineslo pozitivne posledice pri nadaljnjem sodelovanju s starši. Ponekod so na šoli organizirali tutorsko mrežo med starši. Priseljene starše in njihove otroke napotijo v lokalne organizacije, ki nudijo dodatno podporo pri vključevanju. Na srednjih šolah, kjer je sodelovanje s starši in z lokalnim okoljem kakovostno in uspešno, ugotavljajo, da so jim starši v podporo, če otrokom v srednješolskih letih zmanjka motivacije za šolanje. (RP1)

Večina šol izraža potrebo po polni zaposlitvi koordinatorke, koordinatorja vključevanja: 81 % osnovnih in 70 % srednjih šol meni, da bi morala biti na šoli polno zaposlena oseba za vključevanje, ki bi izvajala začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), pripravljala individualne načrte aktivnosti / osebne izobraževalne načrte za prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanje, vključevanje ter medkulturne učne ure z drugimi pedagoškimi delavkami, delavci. (RP2)

Zdaj so za koordinacijo vključevanja najpogosteje zadolženi v svetovalni službi (51 %) in/ali vodstvo (18 %) (RP2). To še dodatno priča o pomembnosti ugotovitev iz kvalitativne raziskave (RP1): če sta vodstvo in svetovalna služba vključevanju naklonjena, je vključevanje uspešnejše.

Koordinatorica, koordinator vključevanja – poleg svojih drugih delovnih obvez – najpogosteje (čez 50 %) opravlja naslednje naloge: uvodni razgovor s starši otroka priseljenca; svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju; posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem. V osnovnih in srednjih šolah tudi organizacija, koordinacija

začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ); priprava individualnega načrta aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebnega izobraževalnega načrta (SŠ), skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci; zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev). (RP2)

Nujno bi bilo zaposliti osebo, odgovorno za vključevanje, t. i. koordinatorko, koordinatorja vključevanja, katere odgovornost bi bila najprej izvedba začetnega pouka slovenskega jezika / intenzivnega tečaja slovenščine, potem pa druge podporne oblike vključevanja, potrujeta obe raziskavi. (RP1, RP2)

V osnovnih šolah najpogosteje (nad 60 %) uporabljajo pri prilagojenem preverjanju in ocenjevanju znanja, skladno z individualnim načrtom aktivnosti, naslednje možnosti prilagajanja: časovno daljše pisanje; več manjših individualnih nalog, ki dosegajo posamezne cilje postopoma; več slikovnega gradiva na izročkih; individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo dodatnih pojasnil; namesto pisnega ocenjevanja le ustno ocenjevanje. Tudi v srednjih šolah, skladno z osebnim izobraževalnim načrtom, uporabljajo večinoma vse naštetе možnosti prilagajanja, a manj, med najpogostejšimi (nad 50 %) so naslednje: časovno daljše pisanje; možnost uporabe slovarja pri testih; individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo dodatnih pojasnil; več manjših individualnih nalog, ki dosegajo posamezne cilje postopoma. (RP2) V vrtcih in srednjih šolah posodablajo individualni načrt aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ) za posameznega otroka priseljenca povprečno enkrat na leto, na ravni OŠ dvakrat letno oz. po potrebi.

2. V večini osnovnih šol poteka začetni pouk slovenščine v prvi polovici leta po vpisu (80 %), in to dopoldan, med poukom (77 %). Redko poteka začetni pouk slovenščine vsak dan prvi dve šolski uri (14 %), v polovici primerov (52 %) dvakrat na teden, v posebni skupini. Po pouku izvaja tečaj približno petina osnovnih šol. Večinoma izvajajo začetni pouk slovenščine že zaposleni na šoli (89 %), dve tretjini (66 %) izvajalk, izvajalcev sodeluje tudi pri pripravi individualnih načrtov aktivnosti.

V srednjih šolah poteka intenzivni tečaj slovenščine v prvi polovici leta po vpisu v veliki večini šol (93 %), in to dopoldan, med poukom (79 %). Redko poteka intenzivni tečaj slovenščine v srednji šoli vsak dan prvi dve šolski uri (13 %), večinoma dvakrat na teden, v posebni skupini (63,5 %). Po pouku izvaja tečaj dobrih 20 % srednjih šol. V okoli 70 % srednjih šol izvajajo intenzivni tečaj slovenščine že zaposleni na šoli. Le 45 % izvajalk, izvajalcev tečaja sodeluje tudi pri pripravi osebnih izobraževalnih načrtov, kažejo izsledki kvantitativne raziskave (RP2).

Tudi kvalitativna raziskava (RP1) je pokazala, da poteka v večini osnovnih šol začetni pouk slovenščine večinoma dopoldan – medtem ko izsledki za srednjo šolo kažejo, da poteka intenzivni tečaj slovenskega jezika večinoma popoldan. Kvalitativna raziskava (RP1) je izpostavila izjemno težak položaj izvajalk intenzivnega tečaja slovenščine na srednjih šolah. Izvajanje intenzivnega tečaja slovenščine se izvajalkam ne šteje v redno delovno obvezno. To počnejo poleg svoje redne delovne obveze, poleg poučevanja 19–21 šolskih ur slovenščine in drugih obveznosti. Večinoma izvajajo v srednjih šolah tečaj po pouku, npr. 8. in 9. šolsko uro, praviloma strnjeno v prvi polovici šolskega leta, 3–5-krat na teden.

Več kot dve tretjini osnovnih (74 %) in srednjih šol (68 %) meni, da bi morali otroci priseljenci najprej obiskovati eno leto samo začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine. (RP2).

Če želimo, da bi obstoječi sistem takojšnje vključitve – ki temelji na integraciji in inkluziji, ne pa na segregaciji in asimilaciji – deloval, bi bilo treba povečati število ur za začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine, predvsem za neslovansko govoreče otroke priseljence, v višjih razredih osnovne šole in v srednjih šolah, in to prvo, po potrebi pa tudi drugo šolsko leto, meni večina v obeh raziskavah. (RP1, RP2) Temu primerno je treba omogočiti zaposlitev osebe, ki bi to izvajala, in prilagoditve.

Nujno bi bilo treba izvajati začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine dopoldan, prvi dve šolski uri, in to intenzivno prvo polovico leta, ter pojasniti strokovnim delavkam, delavcem, da je začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine del vključevanja, ne pa izostanek od pouka.

V srednji šoli bi bilo treba omogočiti, da se izvajanje intenzivnega tečaja slovenščine šteje v redno delovno obvezo, torej omogočiti sistemizacijo deleža delovnega mesta strokovnega delavca, delavke, podobno kot je to omogočeno v osnovnih šolah. Začetno učenje jezika / začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine naj izvajajo za to dodatno usposobljene osebe, ne pa oseba, ki tega ne zna niti ne želi izvajati in ki to nalogo dobi le, ker ji manjkajo ure za polno zaposlitev.

V vrtcih poudarjajo, da želijo, da je izvajalka, izvajalec učenja slovenščine za otroke priseljence, stare od tri do šest let, vzgojitelj, vzgojiteljica, torej oseba, ki jo otrok pozna in ji zaupa, ne pa zunanja izvajalka, izvajalec.

3. Za vključevanje otrok priseljencev bi potrebovali dodatno usposabljanje in na to bi jih morale pripraviti univerze v času dodiplomskega študija, meni 69–85 % strokovnih delavk, delavcev, kažejo izsledki kvantitativne raziskave (RP2). Največjo potrebo izražajo v osnovnih, najmanjšo v srednjih šolah. Znanja in kompetence za vključevanje pridobijo največ pri konkretnem delu z otroki priseljenci, v šolah je pomembna izmenjava izkušenj s sodelavkami, sodelavci. Za vse tri ravni so bila pomembna dodatna usposabljanja, izbrana samostojno ali organizirana s strani organizacije, kjer so zaposleni. V osnovnih šolah se visoko uvršča izkušnja lastne priselitve v Slovenijo, v srednjih šolah pa lastna izkušnja bivanja v tujini. Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje na fakulteti na do- ali podiplomskem študiju je bilo za sodelujoče manj pomembno, kar potrjuje tudi mednarodna raziskava TALIS (2024).

Kot zelo pomembno znanje, ki bi ga potrebovali za vključevanje, so tako v vrtcih kot v šolah uvrstili znanje, kako poteka učenje novega jezika in koliko časa traja. Vrtcem in srednjim šolam je zelo pomembno vedeti, katera so področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo, ter kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika. Za osnovne šole je zelo pomembno, kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur ter kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti, za srednje šole pa, kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja.

Kot pomembno, torej na drugem mestu, so izbrali prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas. V vrtcih in osnovnih šolah je pomembna tudi prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi drugje. Vrtcem in srednjim šolam je pomembno razumeti razlike med asimilacijo, integracijo, inkluzijo. Osnovnim šolam je pomembno še, kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika, ter kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, srednjim šolam pa, katere so oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju.

Pri načrtovanju nadaljnjega usposabljanja bi bilo treba upoštevati, katero znanje in kompetence potrebujejo strokovne delavke in delavci najprej.

4. Dobrim praksam vključevanja, ki se že izvajajo v slovenskih vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, sledijo na koncu zaključnega poročila predlogi sistemskih in normativnih sprememb, izhajajoči iz sinteze obeh raziskav, ter identifikacija vprašanj, ki potrebujejo nadaljnjo raziskovalno poglobitev. To dvoje se med seboj prepleta, saj so nekateri predlogi že uzakonjeni, a se v praksi redko (individualni načrt aktivnosti / osebni izobraževalni načrt) ali nedosledno izvajajo (začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine; sistematizacija delovnega mesta izvajalke, izvajalca začetnega pouka slovenskega jezika v osnovni šoli). Drugi predlogi bi potrebovali prenovo / dodatek v zakonodajnih izhodiščih (začetno učenje slovenščine v vrtcih; sistemizacijo deleža delovnega mesta strokovnega delavca, delavke, ki izvaja intenzivni tečaj slovenskega jezika v srednji šoli; več ur za začetni pouk slovenskega jezika / intenzivni tečaj slovenščine, še

posebej za neslovansko govoreče, v višjih razredih osnovne šole in v višjih letnikih srednje šole. Tretji predlogi še niso uzakonjeni, bi pa bilo vredno razmisliti o njih: zmanjšati številčne normative otrok v skupini, razredu, če so otroci priseljeni, podobno kot je za romske otroke; v osnovnih in srednjih šolah zakonodajno in finančno podpreti novo zaposlitev: koordinatorka, koordinator vključevanja.

Že zaposleni izražajo veliko potrebo po nadaljnjem usposabljanju na področju vključevanja. Tovrstne vsebine za delo v velikih večjezičnih, večkulturnih in večverskih skupinah, razredih otrok potrebujejo tudi zdajšnje študentke in študente. Usposobiti jih je treba za vključevanje otrok priseljencev, ki temelji na integraciji in inkluziji, ne pa na segregaciji in asimilaciji, tako teoretično kot praktično. Predlagamo, da se to umesti v PAI, tako bi bili na področju vključevanja kakovostno usposobljene vse prihodnje strokovne delavke, delavci.

Okrepiti je treba sodelovanje s starši in z lokalnim okoljem, razmisliti o nacionalnem preverjanju znanja (NPZ) in maturi z možnostjo slovenščine kot drugega jezika.

Predlagamo prenovo učnih načrtov in učnih gradiv, umestitev vsebin, ki obravnavajo migracije, izzive integracije in inkluzije, prispevke k družbi priseljenih in izseljenih, diskriminacijo, ozaveščanje in preseganje predsodkov, sestavljeno identiteto in spreminjajočo se kulturo, družbo, v različne učne predmete ter spodbudo za zaposlovanje ljudi z izkušnjo preseljevanja in večjezičnih ljudi, ki govorijo več jezikov.

Vredno bi bilo razmisliti tudi o t. i. letu plus (vsaj) v srednjih šolah, podobno, kot je omogočeno na slovenskih univerzah; to pomeni, da bi otrok priseljenec, če to potrebuje, lahko opravljal isti razred oz. letnik dve leti, prvo in drugo leto po vpisu. Drug predlog, o katerem bi bilo vredno razmisliti, je načrt vključevanja, interni dokument vključevanja v vsakem vrtcu in šoli. Iz njega bi bili natančno razvidni procesi vključevanja in prilagoditev, tako da bi bilo vsem zaposlenim strokovnim delavkam, delavcev jasno, kdo ima v procesih vključevanja in prilagoditev katero vlogo, katere so obveznosti in odgovornosti vsakega posameznika, koliko časa trajajo prilagoditve in katere so (prve pol leta, do konca prvega šolskega leta, drugo leto, po potrebi tretje leto).

.....

LITERATURA IN VIRI

- Cummins, Jim, 2001. Bilingual Children's Mother tongue: Why is it important for education? Sproforum 19, 15–20, http://www.lavplu.eu/central/bibliografie/cummins_eng.pdf (5. 9. 2025).
- Dežan, Lucija, Sedmak, Mateja (2020). Policy and practice: the integration of (newly arrived) migrant children in Slovenian schools. *Annales, Series historia et sociologia* 30/4, 559–574, DOI 10.19233/ASHS.2020.37.
- Eduka – Vzgajati k različnosti / Eduka – Educare alla diversità (2011–2014). Slovenski raziskovalni inštitut, ZRC SAZU, <http://www.eduka-itaslo.eu/> (5. 9. 2025).
- Ermenc, Klara S. (2023). Nekateri izzivi izobraževanja učencev in dijakov priseljencev z vidika načela medkulturnosti. *Sodobna pedagogika* 74 = 140/1, 9–27, https://www.sodobna-pedagogika.net/clanki/01-2023_nekateri-izzivi-izobrazevanja-ucencev-in-dijakov-priseljencev-z-vidika-nacela-medkulturnosti/.
- Ermenc, Klara S., Štefanc, Damijan, Mažgon, Jasna (2020). Challenges of differentiated and individualized teaching in vocational education: the case of Slovenia. *Problems of education in the 21st century* 78/5, 815–831, DOI 10.33225/pec/20.78.815.
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2023). Promoting diversity and inclusion in schools in Europe: Eurydice report. Publications Office of the European Union.
- Eurostat. (2025). Participation in education and training by sex and age (edat_ifse_02) [Podatkovna zbirka]. European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/edat_ifse_02 (5. 9. 2025).
- Eurydice (2020). Prelet politik. Vključevanje učencev s priseljenjskim ozadjem v šole v Evropi: Nacionalne politike in ukrepi. Ministrstvo za izobraževanje in šport.
- Evalvacija modelov učenja in poučevanja slovenščine kot drugega jezika za učence in dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik. Zaključno poročilo (2017–2020). <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvoj-solstva/Ugotavljanje-in-zagotavljanje-kakovosti/Nacionalne-evalvacijske-studije/KONCNO-POROČILO-FF-SLOVENSČINA-januar-2021.pdf> (5. 9. 2025).
- Gostič, Maja, Vižintin, Marijanca Ajša (2025). Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja. Raziskovalno poročilo 2: kvantitativna raziskava (RP2). Ljubljana: ZRC SAZU.
- Gril, Alenka, Autor, Sabina, Žmavc, Janja (2022). Učenci s priseljenjskim ozadjem pri pouku na daljavo v drugem valu epidemije bolezni covida-19 v Sloveniji. *Dve domovini / Two Homelands* 56, 169–185, <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/article/view/10953/10136>, DOI: 10.3986/dd.2022.2.12.
- Kajzer, Alenka idr. (2019). Migracije kot potencialna ponudba delovne sile. *Ekonomski izzivi 2019* (ur. Alenka Kajzer, Lejla Fajić). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 21–29.
- Klun, Lucija, Alali, Alaa, Gombač, Jure (2022). Vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem iz perspektive staršev in otrok beguncev. *Dve domovini / Two Homelands* 56, 149–168, <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/article/view/10952/10135>, DOI: 10.3986/dd.2022.2.11.
- Knez, Mihaela (2012). Za koliko slovenščine je prostora v naši šoli? *Jezik in slovstvo* 57, 3/4, 47–62.
- Knez, Mihaela (2024). Sistemske rešitve jezikovnega vključevanja učencev in dijakov priseljencev v teoriji in praksi. *Slovenščina 2.0: empirične, aplikativne in interdisciplinarne raziskave* 12/2, 123–168, <https://journals.uni-lj.si/slovenscina2/article/view/19544>, DOI: 10.4312/slo2.0.2024.2.123-168.
- Kožar Rosulnik, Klara, Vižintin, Marijanca Ajša (2024). Intercultural education and mother tongues of immigrant children: the case of Slovenia. *European journal of inclusive education* 3/1, 185–199, <https://tidsskrift.dk/ejie/article/view/146801>, DOI: 10.7146/ejie.v3i1.146801.
- Le z drugimi smo (2016–2021). ZRC SAZU, Pedagoški inštitut, <https://lezdrugimismo.si/sl> (5. 9. 2025).
- Lesar, Irena, Majcen, Ivana, Podlessek, Anja (2020). Stališča (bodočih) pedagoških delavcev kot temelji kakovostnemu vključevanju otrok priseljencev. *Dve domovini / Two Homelands* 52, 147–164. <https://doi.org/10.3986/dd.2020.2.09>.
- Lukšič-Hacin, Marina (ur.) (2024). *Slovenske selitve v socializmu*. Ljubljana: Založba ZRC, <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/2158/8806/2793>, DOI: 10.3986/9789610509103.
- Medkulturni odnosi (2010–2011), projekt Strokovne podlage, strategije in teoretske tematizacije za izobraževanje za medkulturne odnose ter aktivno državljanstvo. ZRC SAZU, Pedagoški inštitut, <http://www.medkulturni-odnosi.si/> (5. 9. 2025).
- Milharčič Hladnik, Mirjam, Kožar Rosulnik, Klara (2021). The challenges of integrating migrant children into the Slovenian education system. *Migrant children's integration and education in Europe: approaches, methodologies and policies* (ur. Mateja Sedmak idr.). Barcelona: Octaedro, 187–204, <https://octaedro.com/wp-content/uploads/2021/04/9788418615375.pdf>.
- OECD. (2017). PISA 2015 database: Tabela III.8.3. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/pisa-2015-database.html> (5. 9. 2025).
- OECD. (2019). PISA 2018 database: Izbrane tabele iz III. zvezka. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/pisa-2018-database.html> (5. 9. 2025).
- OECD. (2023). PISA 2022 database: Izbrane slike iz I. zvezka. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/pisa-2022-database.html> (5. 9. 2025).
- OECD. (2023). PISA 2022 database: Izbrane tabele iz II. zvezka. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/pisa-2022-database.html> (5. 9. 2025).
- OECD. (2025). TALIS 2024 database: Izbrane tabele iz 4. poglavja. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/talis-2024-database.html> (5. 9. 2025).
- OECD. (2025). TALIS 2024 database: Izbrane tabele iz 4. poglavja. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/data/datasets/talis-2024-database.html> (5. 9. 2025).
- Poročilo o evalvaciji Predloga programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (2018). ISA Institut, https://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2013/11/Evalvacijsko-poro%C4%8Dilo_s-prilogami.pdf (5. 9. 2025).
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2024). Uradni list RS, št. 57/07, 65/08, 99/10, 51/14, 64/15, 47/17, 54/19, 180/20, 54/21, 161/22, 74/23 in 50/24.
- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2024). Uradni list RS, št. 52/13 in 63/24.
- Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah (2024). Uradni list RS, št. 30/18, 22/20 in 67/24.
- Pulko, Simona, Zemljak Jontes, Melita (2023). Usvajanje slovenščine kot drugega ali tujega jezika v medkulturnem kontekstu na primeru izbranih izvorno slovenskih leposlovnih del. *Slavia Centralis* 16/2, 326–341, <https://journals.um.si/index.php/slaviacentralis/article/view/3467>, DOI: 10.18690/scn.16.2.326-341.2023.
- Rutar, Sonja (2018). Kakovost šole s perspektive učencev s priseljenjsko izkušnjo kot izhodišče za zagotavljanje inkluzivnega izobraževanja. *Dve domovini / Two Homelands* 48, 109–127.
- Smernice za vključevanje otrok in mladostnikov z začasno zaščito v vzgojno-izobraževalne zavode (2022). Zavod Republike Slovenije za šolstvo, https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/04/2022-04-11-Smernice-za-vkljucevanje-otrok-in-mladostnikov-z-zacasno-zascito-v-VIZ_11042022.pdf (5. 9. 2025).
- Smernice za vključevanje otrok, učencev in dijakov iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem (2024). Zavod Republike Slovenije za šolstvo, <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Srednja-sola/Smernice-za-vkljucevanje-otrok-ucencev-in-dijakov-iz-drugih-jezikovnih-in-kulturnih-okolij-v-slovenski-vzgojno-izobrazevalni-sistem.pdf> (5. 9. 2025).
- Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja (2016–2021). ISA Institut, Osnovna šola Koper, <https://www.medkulturnost.si/program/> (5. 9. 2025).
- Strategija vključevanja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije. (2023). Ljubljana: Ministrstvo za notranje

- zadeve, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNZ/SOJ/Novice/2023/11-November/Strategija-vkljuceva-nja-tujcev-17.11.2023_pop.docx.
- SURS (2023), <https://stat.si/obcine/sl/Region/Index/8> (5. 9. 2025).
 - Šabec, Ksenija (2016). Slovenski učbeniki kot akter etnocentrične in rasistične socializacije: primer osnovnošolskih učbenikov za geografijo. *Dve domovini / Two Homelands* 44, 139–152.
 - Vižintin, Marijanca Ajša (2016). (Im)migrant and ethnic minority literature in education curricula in Slovenia. *CLCWeb (Comparative Literature and Culture)* 18/1. <http://dx.doi.org/10.7771/1481-4374.2763>.
 - Vižintin, Marijanca Ajša (2017). *Medkulturna vzgoja in izobraževanje: vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610500131>.
 - Vižintin, Marijanca Ajša (2018). Developing intercultural education. *Dve domovini / Two Homelands* 47, 89–106, <https://doi.org/10.3986/dd.2018.1.06>.
 - Vižintin, Marijanca Ajša (2019). Intenzivni tečaj slovenščine: za jezikovno samozavestne dijakinje in dijakke, priseljene v Slovenijo. *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest* (ur. Hotimir Tivadar). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 503–511, DOI 10.4312/Obdobja.38.503-511.
 - Vižintin, Marijanca Ajša (2022). *The role of teachers in the successful integration and intercultural education of migrant children*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2022.
 - Vižintin, Marijanca Ajša, Kern, Boris (2022). Začetni tečaj slovenščine in medkulturni dialog pri vključevanju otrok priseljencev. *Dve domovini / Two Homelands* 56, 131–148, <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/article/view/10951/10134>, DOI: 10.3986/dd.2022.2.10.
 - Vižintin, Marijanca Ajša, Magdič, Sebastijan (2025). Zagotavljanje kakovosti na področju vključevanja otrok priseljencev na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja. Nacionalno poročilo o kakovosti vzgojno-izobraževalnega sistema v Sloveniji (ur. Tanja Tašanoska) [V pripravi]. Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje.
 - Vižintin, Marijanca Ajša, Milharčič Hladnik, Mirjam (2025). Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji: analiza stanja. Raziskovalno poročilo 1: kvalitativna raziskava (RP1). Ljubljana: ZRC SAZU.
 - Zorman, Anja, Zudič Antonič, Nives (2019). Intercultural sensitivity of teachers. *Annales, Series Historia et Sociologia* 29/2, 247–258, https://zdpj.si/wp-content/uploads/2019/10/ASHS_29-2019-2.pdf.
 - Žakelj, Tjaša, Lenarčič, Blaž (2017). Determination of the best interest of unaccompanied minors in Slovenia. *Dve domovini / Two Homelands* 45, 79–95, <https://doi.org/10.3986/dd.2017.1.06>.
 - Žitnik Serafin, Janja, Dimkovska, Lidija (2012). Immigrant and "new" minority literature. *Bridges and Walls: Slovenian Multiethnic Literature and Culture*. Frankfurt am Main: P. Lang, 87–133.

.....

PRILOGI

Priloga 1: Usmeritvena vprašanja za fokusno skupino

Vključevanje otrok priseljencev: ugotavljanje stanja, praks in potreb

Dve glavni temi:

- 1. Varno in spodbudno okolje za vključevanje otrok priseljencev**
- 2. Učenje in organizacija začetnega pouka slovenščine**

1. Varno in spodbudno okolje za vključevanje otrok priseljencev

- 1.1 Kako zagotavljate varno in spodbudno okolje, s socialno-čustveno podporo, za otroke priseljence v vaši organizaciji?
- 1.2 Kako v vaši organizaciji zagotavljate medkulturno učno okolje?
- 1.3 Kakšna je po vašem mnenju usposobljenost vaših pedagoških delavk, delavcev za vključevanje otrok priseljencev; če ni zadostna, katero znanje, veščine bi potrebovali?
- 1.4 Kako razvijate individualiziran učni pristop?
- 1.5 Kako poteka sodelovanje s starši priseljenci in z lokalno skupnostjo?

2. Analiza učenja in organizacije začetnega pouka slovenščine kot učnega jezika v osnovni in srednji šoli ter učenja slovenščine v vrtcu

2.1 Kako poteka začetni pouk slovenščine / intenzivni tečaj jezika?

2.2 Kdaj se izvaja tečaj, v okviru pouka oz. varstva (dopoldan) ali po pouku (popoldan)?

2.3 Kdo ga izvaja?

2.4 Kako bi ocenili ustreznost obstoječih normativov?

Dodatno za OŠ, SŠ:

2.5 Kako poteka preverjanje in ocenjevanje znanja slovenščine pri učnih predmetih v času intenzivnega tečaja jezika in kako po njem, ko še vedno velja individualni program / osebni izobraževalni načrt in še poteka prilagojeno obdobje vključevanja (do dveh let)?

2.6 Kako zagotavljate udeležbo otrok priseljencev pri začetnem pouku slovenščine / intenzivnem tečaju jezika? Predvideni ukrepi za neudeležbo?

2.7 Kaj menite o možnosti zaposlitve koordinatorke, koordinatorja vključevanja z naslednjimi delovnimi nalogami: v prvi polovici leta osredotočenost na intenzivni tečaj slovenščine, v drugi medkulturne učne ure, individualni program / osebni izobraževalni načrt, sodelovanje s starši, z okoljem?

2.8 Dijaški dom, če ga SŠ ima; kam gredo priseljene dijakinje, dijaki čez vikend.

Priloga 2: Spletni anketni vprašalnik

Spoštovani!

V Sloveniji po vseh vrtcih, osnovnih in srednjih šolah izvajamo raziskavo »Vključevanje in delo z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji«. Zanimajo nas vaše izkušnje, potrebe in izzivi, saj bodo prav ti prispevali k izboljšanju sistemske podpore ter oblikovanju politik za boljšo vključitev otrok priseljencev v prihodnje.

Vaša vloga je izjemno dragocena, zato vas vabimo, da v svoji organizaciji določite eno osebo, ki je ključna za vključevanje otrok priseljencev, in jo prosite, da reši naš anonimni spletni anketni vprašalnik.

Reševanje vprašalnika je hitro in preprosto ter traja približno 15 minut. Vsi podatki bodo obravnavani zaupno in anonimno, vaša organizacija in oseba, ki bo vprašalnik izpolnila, pa ne bosta nikjer prepoznani.

Raziskavo izvaja ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, v sodelovanju z Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije.

Prosimo vas, da vprašalnik izpolnite najpozneje do 23. 12. 2024 / 30. 6. 2025.

Za dodatna vprašanja ali pojasnila smo vam na voljo na isim@zrc-sazu.si. Iskrena hvala za vaš prispevek k ustvarjanju bolj vključujočega in podpornega izobraževalnega okolja za vse otroke v Sloveniji.

S spoštovanjem

Vodja projekta »Vključevanje in delo
z otroki priseljenci v vrtcih in šolah v Sloveniji«
doc. dr. Marijanca Ajša Vižintin, ZRC SAZU, ISIM

S klikom na gumb »Naslednja stran« potrjujete svojo privolitev za udeležbo v raziskavi in dovolite uporabo rezultatov v pedagoške ali znanstvenoraziskovalne namene.

Demografski podatki:**1. Starost:**

Spol: Moški
 Ženski
 Trans
 Nebinaren

2. Statistična regija:

- 1 Osrednjeslovenska
- 2 Podravska
- 3 Savinjska
- 4 Gorenjska
- 5 Jugovzhodna Slovenija
- 6 Obalno-kraška
- 7 Goriška
- 8 Pomurska
- 9 Posavska
- 10 Koroška
- 11 Zasavska
- 12 Primorsko-notranjska

3. Anketni vprašalnik izpolnjuje (izberite, prosim):

- svetovalna delavka, svetovalni delavec
- ravnateljica, ravnatelj
- koordinatorka, koordinatorski vključevanja in medkulturnih učnih ur
- knjižničarka, knjižničar
- učiteljica, učitelj, redno zaposlena na organizaciji (dopišite, kaj poučujete, prosim):

.....

- učiteljica, učitelj, zaposlena na organizaciji za določen čas, z namenom vključevanja in izvajanja začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ)

- vzgojiteljica, vzgojitelj
- drugo:

4. Ime organizacije ali vsaj navedba vzgojno-izobraževalne ravni (vrtec, OŠ, SŠ):

Zgolj v namene zagotavljanja reprezentativnosti vzorca, ime ne bo nikjer vidno.

5. Ocena deleža otrok priseljencev (%) v vaši organizaciji po vašem mnenju:

6. Kje in kako ste pridobili znanje in kompetence, potrebne za vključevanje otrok priseljencev? Izberite med možnostmi 5 tistih, ki so za vas najpomembnejše in jih razporedite po pomembnosti (5 najbolj pomembna, 1 najmanj pomembna).

Pridobivanje znanja

Pomembno od 1 do 5:
1 najmanj pomembno, 5 najbolj.

Na fakulteti med dodiplomskim študijem.

Na fakulteti na podiplomskem študiju.

Samostojno branje strokovnih člankov.

Dodatno usposabljanje, ki sem ga izbral/-a sam/-a.

Dodatno usposabljanje, ki ga je organizirala organizacija, na kateri sem zaposlen/-a.

Sodelovanje pri projektih.

Konkretno delo z otroki priseljenci.

Izmenjava izkušenj s sodelavkami, sodelavci.

Lastna izkušnja bivanja v tujini.

Lastna izkušnja priselitve v Slovenijo.

Drugo, pojasnite, prosim:

7. Koliko se vam zdi pomembno spodaj naštetu znanje, ki bi ga radi pridobili, da bi se čutili kompetentnejši za vključevanje otrok priseljencev in izvajanje medkulturnih učnih ur?

Dejavnost	Ni pomembno	Pomembno	Zelo pomembno	Nimam mnenja
Kako se sestavi in izvaja individualni načrt aktivnosti (OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ).				
Kako poteka učenje novega jezika, koliko časa traja.				
Kako se izvajata prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja.				
Kakšna je razlika med asimilacijo, integracijo, inkluzijo.				
Kako načrtovati in izvajati medkulturne učne ure znotraj rednih učnih ur.				
Kako posredovati učno snov, če ni skupnega jezika.				
Prisotnost vsebin o Slovenkah, Slovencih po svetu v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – mi druge.				

Dejavnost	Ni pomembno	Pomembno	Zelo pomembno	Nimam mnenja
Prisotnost vsebin o priseljenkah, priseljencih v Sloveniji v učnih gradivih, njihove dejavnosti in prispevki v družbi – drugi pri nas.				
Oblike prikrite diskriminacije pri vključevanju.				
Področja vključevanja, potrebna za uspešno vključevanje v družbo.				
Drugo, pojasnite, prosim:				

8. Označite, prosim, ali v svoji organizaciji omogočate naštete dejavnosti.

Dejavnost	DA	NE	NE VEM
Večjezični napisi (npr. pozdravi).			
Poimenovanja predmetov v učilnici / igralnici v maternih jezikih otrok priseljencev (npr. miza, stol v albanščini, ukrajinščini).			

Dejavnost	DA	NE	NE VEM
Organizirana medvrstniška mreža podpore.			
Učenje pesmi, pozdravov, predstavitev (Jaz sem ... Živim v ... Star/-a sem ...) v maternih jezikih otrok priseljencev z vsemi otroki.			
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih otroci priseljenci predstavijo svojo izvirno deželo, materni jezik, kulturo, navade.			
Medkulturne učne ure ali prireditve, na katerih <u>občasno</u> sodelujejo pri pripravi in izvedbi starši otrok priseljencev.			
Knjige in slovarji v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici.			
Dvojezična objava prispevkov v šolskem glasilu (v maternem jeziku otrok priseljencev in slovenščini).			
Organiziran pouk maternega jezika na šoli.			

Dejavnost	DA	NE	NE VEM
Na šoli je zaposlena učiteljica, učitelj/ vzgojiteljica, vzgojitelj z lastno izkušnjo preseljevanja.			
Drugo, pojasnite, prosim:			

9. Kako poteka v vaši organizaciji sodelovanje s starši otrok priseljencev?

Med ponujenimi možnostmi izberite pogostost uporabe predlaganega.

Dejavnost	Pogosto	Včasih	Redko	Nikoli	Ne vem
Večjezična obvestila staršem v maternih jezikih otrok priseljencev (vsaj prvo leto), npr. za športni dan, šolsko ekskurzijo, medkulturno prireditve.					
Prisotna prevajalka na govorilnih urah, roditeljskih sestankih.					
Večjezične zloženke z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev, objavljene na spletni strani organizacije ali dostopne v papirni obliki.					

Dejavnost	Pogosto	Včasih	Redko	Nikoli	Ne vem
V vaši organizaciji potekajo večjezične medkulturne prireditve, na katere so povabljeni tudi starši.					
Prošnje za darovanje knjig ali slovarjev v maternih jezikih otrok priseljencev v šolski knjižnici, naslovljene na starše priseljence.					
Starši priseljenci lahko občasno kot prostovoljci aktivno sodelujejo pri pouku oz. varstvu.					
Staršem priseljencem posredujete informacije o podpori pri vključevanju v lokalnem okolju: o tečajih jezika, o društvih priseljencev, o (nevladni) organizaciji, v kateri lahko otrok dobi popoldan dodatno podporo idr.					
Drugo, pojasnite, prosim:					

10. Kako poteka v vaši organizaciji sodelovanje z lokalnim okoljem? Med ponujenimi možnostmi izberite pogostost uporabe predlaganega. Označite, prosim.

Dejavnost	Pogosto	Včasih	Redko	Nikoli	Ne vem
Vrtci, šole, dijaški domovi se povezujejo med seboj in si izmenjujejo izkušnje na področju vključevanja otrok priseljencev.					
Starše priseljence spodbujamo, da obiščejo društva priseljencev, če ta delujejo v lokalnem okolju.					
Od ljudske univerze pridobimo informacije o brezplačnih tečajih slovenščine za odrasle in o tem obvestimo starše otrok priseljencev.					
Iz lokalnega okolja na medkulturne učne ure ali prireditve povabimo na šolo znane in uspešne priseljence, da se predstavijo vsem otrokom.					
Staršem in otrokom priseljencem posredujemo informacije o najbližji splošni knjižnici, njihovih prireditvah.					

Dejavnost	Pogosto	Včasih	Redko	Nikoli	Ne vem
Starše priseljence in otroke napotimo na bližnjo (nevladno) organizacijo, ki jim lahko ponudi dodatno podporo pri vključevanju.					
Za starše priseljence ponujamo organiziran ogled organizacij v lokalnem okolju (zdravstveni dom, knjižnica, zavod za zaposlovanje, nevladna organizacija ipd.).					
Drugo, pojasnite, prosim:					

11. Kdo v vaši organizaciji koordinira vključevanje otrok priseljencev?

Označite, prosim. Možnih je več odgovorov.

Trditev	DA	NE	NE VEM
Ravnatelj, ravnateljica.			
Svetovalna delavka, svetovalni delavec.			
Učiteljica, učitelj slovenščine.			
Razredničarka, razrednik na razredni stopnji.			
Vzgojiteljica, vzgojitelj.			
Knjižničarka, knjižničar.			
Skupina za koordinacijo vključevanja.			
Drugo, pojasnite, prosim:			

12. Če imate na šoli koordinatorko, koordinatorja vključevanja otrok priseljencev, katere naloge opravlja? Označite, prosim.

Trditev	DA	NE	NE VEM
Uvodni razgovor s starši otroka priseljenca.			
Organizacija, koordinacija začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).			
Izvajanje začetnega pouka slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).			
Priprava individualnega načrta aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebnega izobraževalnega načrta (SŠ), skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.			
Načrtovanje medkulturnih učnih ur znotraj pouka pri različnih učnih predmetih, skupaj z drugimi pedagoškimi sodelavkami, sodelavci.			
Svetovanje, strokovna podpora pedagoškim sodelavkam, sodelavcem pri vključevanju in prilagojenem ocenjevanju.			
Zbiranje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju za starše priseljence (tečaj jezika za odrasle, medkulturne prireditve za odrasle, društva priseljencev itd.).			
Posredovanje informacij o podpornih dejavnostih vključevanja v lokalnem okolju staršem priseljencem.			
Priprava večjezičnih zloženkov, upoštevajoč materno jezike priseljenih, z osnovnimi informacijami o organizaciji v maternih jezikih otrok priseljencev.			
Urejanje prevajanja za roditeljske sestanke, govorilne ure.			
Drugo, pojasnite, prosim:			

13. Samo za osnovne in srednje šole: Kako poteka na vaši šoli prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja (skladno z individualnim načrtom aktivnosti (OŠ) / osebnim izobraževalnim načrtom (SŠ) v prvem letu po vključitvi? Označite, prosim, ali izvajate spodaj našteje možnosti.

Trditev	DA	NE	NE VEM
Se ne ukvarjam s prilagoditvami, takrat je poudarek na začetnem pouku slovenščine (OŠ) / intenzivnem tečaju slovenskega jezika (SŠ).			
Več slikovnega gradiva na izročkih.			
Več danih odgovorov na testih, obkroži se pravilnega, otroku priseljencu ni treba tvoriti celih povedi.			
Možnost uporabe slovarja (materni jezik – slovenščina / drug tuj jezik) pri testih.			
Namesto pisnega ocenjevanja le ustno ocenjevanje.			
Več manjših individualnih nalog, ki dosejajo posamezne cilje postopoma.			
Časovno daljše pisanje.			
Individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo dodatnih pojasnil.			
Individualno pisanje v ločenem prostoru, z možnostjo prevajanja.			
Drugo, pojasnite, prosim:			

14. Samo za osnovne in srednje šole: Označite, prosim, ali spodaj naštetu velja za vašo organizacijo pri izvajanju začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ).

Dejavnost	DA	NE	NE VEM
V naši organizaciji izvajamo začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) v prvi polovici leta po vpisu otroka priseljenca.			
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) izvaja naša sodelavka, sodelavec, pri nas zaposlen/-a.			
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) izvaja zunanja sodelavka, sodelavec, ki prihaja v našo organizacijo le za izvedbo te dejavnosti.			
Izvajalka, izvajalec začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ) sodeluje z nami tudi pri pripravi individualnih načrtov aktivnosti (OŠ) / osebnih izobraževalnih načrtov (SŠ).			
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka po pouku.			
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka dopoldan, med poukom.			
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka praviloma dopoldan, vsak dan prvi dve šolski uri. 2–3/teden, v posebni skupini.			
Začetni pouk slovenščine (OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) poteka dopoldan, med poukom, 2–3/teden, v posebni skupini.			
Drugo, pojasnite, prosim:			

15. Kako pogosto se posodablja individualni načrt aktivnosti (vrtec, OŠ) / osebni izobraževalni načrt (SŠ) za posameznega otroka priseljenca? Označite največ 1 možnost / napišite:

Enkrat na leto	Dvakrat na leto	Vsake tri mesece	Vsak mesec	Drugo, napišite:

16. Samo za srednje poklicne in strokovne šole, na katerih se izvaja praktično usposabljanje na šoli in z delom pri delodajalcu. Označite, prosim, ali za vašo organizacijo veljajo naslednje trditve:

Dejavnost	DA	NE	NE VEM
Na šoli imamo narejen strokovni večjezični slovarček, primeren za praktično usposabljanje.			
Učilnice za praktično usposabljanje so opremljene z večjezičnimi napisi, upoštevajoč najpogostejše materne jezike otrok priseljencev.			
Otroci priseljenci se zaradi varnosti ne udeležujejo praktičnega usposabljanja.			
Praktično usposabljanje otrok priseljencev na šoli poteka prilagojeno, skladno z njihovim osebnim izobraževalnim načrtom.			
Otrokom priseljencem smo v dodatno podporo pri iskanju delodajalcev za prakso, saj se zavedamo, da ne poznajo lokalnega okolja.			

.....

Za otroke priseljence namerno izbiramo delodajalce, ki jim lahko nudijo podporo v maternih jezikih otrok priseljencev (npr. v albanščini, ukrajinščini).

.....

Iskanje delodajalcev za prakso ni stvar šole.

.....

Delodajalce vnaprej obvestimo, ali otrok priseljenec potrebuje dodatno jezikovno podporo.

.....

Delodajalci imajo izkušnje z otroki priseljenci in razumevanje za njihovo dodatno potrebo po (jezikovni) podpori.

.....

Delodajalci niso naklonjeni temu, da bi pri njih opravljali prakso otroci priseljenci, ki še ne zanjo dovolj tekoče slovensko.

.....

Drugo, pojasnite, prosim:

.....

17. Samo za vrtce. Označite, prosim, ali spodaj naštetu velja za vašo organizacijo pri izvajanju začetnega učenja slovenščine.

Dejavnost	DA	NE	NE VEM
V naši organizaciji izvajamo začetno učenje slovenščine v prvi polovici leta po vpisu otroka priseljenca.			
Začetno učenje slovenščine izvaja naša sodelavka, sodelavec, pri nas zaposlen/-a, ki jo/ga otrok pozna.			
Začetno učenje slovenščine izvaja zunanja sodelavka, sodelavec, ki prihaja v našo organizacijo le za izvedbo te dejavnosti.			
Izvajalka, izvajalec začetnega učenja slovenščine sodeluje z nami tudi pri pripravi individualnih načrtov aktivnosti.			
Začetno učenje slovenščine poteka dopoldan, v času varstva otroka.			
Začetno učenje slovenščine jezika poteka popoldan, po zaključenem varstvu otroka.			
Začetno učenje slovenščine poteka praviloma dve šolski uri na teden, tj. dvakrat tedensko po eno uro, znotraj skupine, a ločeno od drugih dejavnosti.			
Začetno učenje slovenščine poteka praviloma dve šolski uri na teden, tj. dvakrat tedensko po eno uro, v posebni skupini.			
Drugo, pojasnite, prosim:			

18. Označite, prosim, ali se strinjate s spodnjimi trditvami:

Dejavnost	DA	NE	NE VEM
Menim, da bi bilo prve pol leta po vključitvi nujno, da se prvi dve šolski uri vsak dan izvaja začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), od tretje šolske ure naprej pa bi bili otroci vključeni k pouku.			
Menim, da bi bilo v drugi polovici prvega šolskega leta po vključitvi potrebno, da se prvi dve šolski uri izvaja začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ) še dvakrat/teden oz. se prilagaja individualnim potrebam otrok priseljencev.			
Menim, da bi otroci priseljenci morali najprej obiskovati (vsaj) pol leta SAMO začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), šele potem naj bi se vključili k rednemu pouku oz. v varstvo.			
Menim, da bi morala biti na šoli polno zaposlena oseba za vključevanje, ki bi izvajala začetni pouk slovenščine (vrtec, OŠ) / intenzivni tečaj slovenskega jezika (SŠ), pripravljala individualne načrte aktivnosti / osebne izobraževalne načrte za prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanje, vključevanje ter medkulturne učne ure z drugimi pedagoškimi delavkami, delavci.			
Menim, da bi vse pedagoške delavke, delavci potrebovali dodatno usposabljanje o procesih vključevanja, pripravi medkulturnih učnih ur, individualnega načrta aktivnosti / osebne izobraževalnega načrta.			
Menim, da bi univerze morale v času dodiplomskega študija pripraviti vse pedagoške delavke, delavce na večjezično, večversko in večetnično raznolikost v vrtcih in šolah, da bi imeli ustrezno znanje in kompetence za procese vključevanja, pripravo medkulturnih učnih ur, individualnega načrta aktivnosti / osebne izobraževalnega načrta.			
Drugo, pojasnite, prosim:			

19. Kateri strokovni izraz se vam zdi najprimernejši, ko razmišljate o vključevanju otrok priseljencev? (Možnih je več odgovorov)

Asimilacija

Integracija

Inkluzija

Vključevanje

Drugo, napišite:

20. Kakšno je vaše mnenje o trenutnih možnostih za vključevanje otrok priseljencev v slovenski šolski sistem oz. kako menite, da bi moralo biti, če se s trenutnimi možnostmi ne strinjate?

UPORABLJENE KRAJŠAVE

CEUVIZ	Centralna evidenca udeležencev vzgoje in izobraževanja
MNZ	Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije
MVI	Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije
O/OŠ	osnovna šola
RP1	Raziskovalno poročilo 1, kvalitativna raziskava (Vižintin & Milharčič Hladnik, 2025)
RP2, Mnenja	citati iz zaključnih komentarjev kvantitativne raziskave (Gostič & Vižintin, 2025)
RP2	Raziskovalno poročilo 2, kvantitativna raziskava (Gostič & Vižintin, 2025)
RS	Republika Slovenija
S/SŠ	srednja šola
V:	vrtec
V1-V4, O1-O4, S1-S4	citati vrtcev, osnovnih in srednjih šol iz RP1
ZRC SAZU	Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti
ZRSŠ	Zavod Republike Slovenije za šolstvo

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Dejavnosti projekta in njihovo trajanje, rezultati projekta	6	Preglednica 13: Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja na ravni vrtcev, odstotki	73
Preglednica 2: Šifranti sodelujočih vrtcev, osnovnih in srednjih šol z regijo, datumom izvedbe fokusne skupine, številom sodelujočih in z deleži otrok priseljencev	21	Preglednica 14: Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja na ravni OŠ, odstotki	75
Preglednica 3: Zastopanost institucij v kvantitativni raziskavi	29	Preglednica 15: Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja na ravni SŠ, odstotki	78
Preglednica 4: Zastopanost institucij po statističnih regijah	30	Preglednica 16: Prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja glede na delež pozitivnih odgovorov, OŠ in SŠ	86
Preglednica 5: Zastopanost različnih profilov, ki so izpolnjevali anketo	31	Preglednica 17: Izvedba začetnega pouka slovenščine (OŠ) / intenzivnega tečaja slovenskega jezika (SŠ), odstotki	97
Preglednica 6: Podporne dejavnosti vrtcev pri vključevanju, odstotki	34	Preglednica 18: Najprej samo tečaj slovenščine	109
Preglednica 7: Podporne dejavnosti OŠ pri vključevanju, odstotki	37	Preglednica 19: Usposabljanje za vključevanje otrok priseljencev	117
Preglednica 8: Podporne dejavnosti SŠ pri vključevanju, odstotki	40	Preglednica 20: Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, vrtci	128
Preglednica 9: Sodelovanje s starši	52	Preglednica 21: Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, OŠ	131
Preglednica 10: Sodelovanje z lokalnim okoljem	57	Preglednica 22: Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, SŠ	134
Preglednica 11: Polno zaposlena oseba za vključevanje – koordinatorica, koordinator vključevanja	67		
Preglednica 12: Oseba, zadolžena za koordinacijo vključevanja otrok priseljencev	68		

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Razlike v številu doseženih točk pri matematiki, glede na status priseljencev (PISA 2022)	12	Grafikon 12: Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja, vrtci, v odstotkih	74	Grafikon 23: Potreba po izobraževanju za vključevanje v času dodiplomskega študija, primerjava deležev	119
Grafikon 2: Delež 15-letnic in 15-letnikov priseljencev, ki doma ne govorijo učnega jezika, po ciklih raziskave PISA	14	Grafikon 13: Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja, OŠ, v odstotkih	77	Grafikon 24: Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje, vrtci	121
Grafikon 3: Podporne dejavnosti vrtcev pri vključevanju, v odstotkih	36	Grafikon 14: Naloge koordinatorke, koordinatorja vključevanja, SŠ, v odstotkih	80	Grafikon 25: Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje, OŠ	122
Grafikon 4: Podporne dejavnosti OŠ pri vključevanju, v odstotkih	39	Grafikon 15: Prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, odstotki vseh odgovorov, OŠ	87	Grafikon 26: Pridobivanje znanj in kompetenc za vključevanje, SŠ	123
Grafikon 5: Podporne dejavnosti SŠ pri vključevanju, v odstotkih	42	Grafikon 16: Prilagojeno preverjanje in ocenjevanje znanja, odstotki vseh odgovorov, SŠ	88	Grafikon 27: Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, vrtci	129
Grafikon 6: Sodelovanje s starši, frekvenčna porazdelitev, vrtci	53	Grafikon 17: Izvedba začetnega pouka slovenščine, OŠ, v odstotkih	99	Grafikon 28: Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, OŠ	132
Grafikon 7: Sodelovanje s starši, frekvenčna porazdelitev, OŠ	54	Grafikon 18: Izvedba intenzivnega tečaja slovenskega jezika, SŠ, v odstotkih	101	Grafikon 29: Potrebno znanje in kompetence za vključevanje, SŠ	135
Grafikon 8: Sodelovanje s starši, frekvenčna porazdelitev, SŠ	55	Grafikon 19: Najprej samo tečaj slovenščine, odstotki vseh odgovorov, vrtci	109		
Grafikon 9: Sodelovanje z lokalnim okoljem, frekvenčna porazdelitev, vrtci	58	Grafikon 20: Najprej samo tečaj slovenščine, odstotki vseh odgovorov, OŠ	109		
Grafikon 10: Sodelovanje z lokalnim okoljem, frekvenčna porazdelitev, OŠ	59	Grafikon 21: Najprej samo tečaj slovenščine, odstotki vseh odgovorov, SŠ	109		
Grafikon 11: Sodelovanje z lokalnim okoljem, frekvenčna porazdelitev, SŠ	60	Grafikon 22: Potreba bo dodatnem usposabljanju o procesih vključevanja, primerjava deležev	118		

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

NAČRT ZA
OKREVANJE
IN ODPORNOST

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

Analiza je nastala v okviru projekta Analitsko središče. Projekt Analitsko središče sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z Načrtom za okrevanje in odpornost (NOC) v okviru razvojnega področja C3 - Pametna, trajnostna in vključujoča rast, komponente C3 K5 - Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), za ukrep C3.K12.IE / Celovita transformacija (trajnost in odpornost) zelenega in digitalnega izobraževanja.